דער יוד

(DER JUDE)

צייטשריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסע.

ערשיינט יעדע וואָך.

פֿערלאג: חברה „אחיאסף“.

אבאנאמענטס פרייז יאֶהרליך:
אסטרייך-אונגארן —.12 קראָנען.
האַלביאֶהריג —.6 „
פֿירטעליאֶהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פֿראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא, ענגלאנר —.10 שילינג.

פרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדער קליינע שורה פעטיט 20 העללער, 25 פפֿעניג, 10 קאפ.

דער פרייז פיר רוסלאנד:
גאנץ יאֶהרליך —.5 רוביל.
האלב יאֶהרליך —.3 רוביל:
פֿיערטעל יאֶהרליך 1.50 רו"כ.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 „
דען 1טען אויגוסט — 1 „

ענדערען די אדרעסע קאסט 20 קאפ.

קראקויא, אייר תר"ס. נומר 18. Krakau. 3 Mai 1900.

אינהאלט:

א) אַ יוד אָהן חכמות. אַ יוד.
ב) די יודישע עמיגראַנטען אין לאָנדאָן. א. ע.
ג) וואָס איז ציוניזם? א. לובעצקי.
ד) צייטונגס-שטיממען. יצחק גרינבוים.
ה) פאָליטישע איבערזיכט. י. ל.
ו) צווישען אונז גערעדט. מ. חיות.
ז) מען שרייבט אונז.
ח) די יודישע וועלט.
ט) אַלגעמיינע וועלט נייעס.
י) דאָס ביינקען. גערדיכט. מ. ראָזענפֿעלד.
יא) די פֿאַמיליען-פאַפּירען. ערצעהלונג. א. ש. פֿריעדבערג.
יב) קאליקעס. ערצעהלונג. מ. ספעקטאָר.
יג) עטליכע ווערטער איבער די זשארגאָן ליטעראטור. צווייטער ארטיקעל. א. שולמאַן.
יד) אין חלום. פֿעלעטאָן. ש. פֿרוג.

ה. תר"ס ← וואכען-קאלענדער (לוח) → 1900

די טעג פֿון חודש	וואָך	אייר (אַפּריל) מאַי-מאַי		נייער ס. מאי	אלט. ס. אפריל
ז	זונטאג			6	23
ח	מאנטאג			7	24
ט	דינסטאג			8	25
י	מיטוואך			9	26
יא	דאנערס.			10	27
יב	פרייטאג			11	28
יג	שבת	פ' אמור.		12	29

קורצע פֿערצייכנונגען פֿון דער יודישער געשיכטע.

טאג	יאהר	
ז	ה. שע"ט	געשטאָרבען אין פראַג ר' אפרים לונטשיץ („עוללות אפרים").
ח	ד. תתנ"ו	האָבען די ערשטע קרייצפֿאָהרער געהרג'ט פֿיעל יודען אין שפּאַרער (גזרת תתנ"ו).
„	ה. תרנ"ו	געשטאָרבען דער בעקאַנטער יודישער פֿילאַנטראָפּ באַראָן הירש.
ט	ה. קצ"ט	געשטאָרבען אין פראַג ר' אביגדור קרא.
„	ה. שכ"ג	פֿאַרברענט אין מורציא (שפאניען) 16 אנוסים, דערונטער בעריהמטע חכמים.
י	ה. תרכט	געשטאָרבען הר"ר דוד אדמו"ר פֿון טאַלנא.
יא	ה. תתסג	„ רבנו יצחק אלפסי.
יב	ה. רל"ו	„ אויף קדוש השם ר' אברהם ב"ר יעקב אין פראג.

צו אַבאָנירען:

אין קראקא:
Administration „DER JUDE“, Krakau, Gertrudy 19.

אין ווארשא:
Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür II

אין וויען:
E. Torczyner, Wien I, Rudolfsplatz 6.

אין לאדז, ביי אונזערעם פערטרעטער:
S. Hochberg, Lodz, Cegielnianastr. 36.

דער „יוד“ איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאסט אונטער דער נומער
1920a Nachtrag VII.

די אגענטען פון „דעם יוד" אין רוסלאנד.

אָדעסאַ: ש. האָרנשטיין (בעזאימענני פערעאולאָק נו' 28) י. שערמאַן (רישעלעווסקאיא נו' 28); מ. שיינקין (אוספענסקאיא נו' 111); שוכהאַלטער (געזעל. „כרמל", רישעלעווסקאיא הויז ברבש).— אומאן: מ. לאָקאַצשער.— אלקסנדריא: מ. מארנינאוו.— אלעקסאנדרר־אווסק: מ. סטעלין.—ארגעיעוו: א. בארסוצקי.—אירקוטסק: מ. קאטץ.— באברויסק: י. גינזבורג.— בערדיטשעוו: מ. ב. קליינמאַן.— בריסק דליטא: בן־ציון ניימאַרק.—ביאַליסטאָק: ש. ליפשיץ; י. אינדיצקי; פ. מ. שפירא; מ. סוכאוואלסקי. — ביעלאיא צערקאוו: דר. י. צשערני; מו"ס הערצ־בערג. — באקו: נ. ל. דאָמשלאַק; מ. מ. האָראָוויץ. נ. ג. גינצבורג, הויז דאַדאַשעוו וואהנונג קאָוואלסקי.— ביעלצי: א. ד. ראָזענטהאַל.— בריצשאַני: מ. שוטיאק. — בענדערי: י. ניסענבוים. — גראָדנא:— בצלאל יפה; ה. א. יאנאווסקי (פאָרשטאַדט).—בוכהאנדלונג ה. מיללער.— גראיעווא: א. פיינשטיין.—דובנא: לעוו האַלפערן.—דווינסק־ב. ברעוודאַ: פ. שעפּטעל. — האמעל: מ. שניאוראוו. — וואַרשא: א. צוקערמאן (נאַלעווקי 15); הוצאת „תושיה" (פאוויא 16); האחים לעווין־עפשטיין (גענשא 5); נחמיה צערנאָוויץ (דזיקא 16); ב. שיינפּינקעל (רימארסקא 3); א. י. שפירא. — ווילנא א. מאשעוויצקי (אנדרעיעווסקאיא, הויז באק); י. ל. עפעל (טראקסקאיא); יצחק פּונק. — וואלקאוויסק: יצחק וועלוועלעוויץ. — וויניצא: ש. רובינשטיין; יעקב צויזמער. — ווערזד־באלאַווא נ א. מ. לעווין. — זאוויערציע: גאנצוויך. — זיטאָמיר הירש עפשטיין; א. סקאמאראווסקי. — זגוריצא: מ. בעקקער. — חארקאוו: פערלאג „אולעי", — האטין: קאַרל רייסס. — טאלטשין: ג. פיטאוועצקי. — יעליסאוועטגראַד; ג. סלוצקי. — יעקאטערינאסלאוו: י. מ. מארקאָווסקי. — לאָדז: ס. האכבערג, צער־געלניאנא 36; יוסף זילבערשטראָם (פעטראקאווסקא 50). — לובלין: ע. זינגער. — מאָסקוי: דר. ברומברג (פאקראָווקאַ הויז שישילעוו).— מינסק: י. נפך; מ. האלפערן; י"נ גאָלדבערג. — מעזריטש: ש. ב. מיניץ. — מאהילעוו גוב.: ש. יפה. — מאזיר: איסר פּישמאַן. — ניעזשין: ב. שניאורסאָן.— ניקאלאיעוו: ט. סקאבליאנקאוו (מאסקאווסקאיא 32).— נעסוויזש: ג. סלאנימסקי.— סקאפין: א. קאפלאן. — סאראקי: ש. היללס.— סייני: א. בערנשטיין.— סלוצק: ש. רייסער.— סלאנים: י. ריעזניקאווסקי. — סטארא־קאנסטאנטינאוו: מ. מ. ראַבי־נאָוויטש. — סמאָלענסק: א. איזראעליטאַן.— סובאלקי: דניאל ראָזענ־טהאַל. — פאלטאווא: מ. באראכאוו (מאנאסטירסקאיא). — פינסק: פּ. בארנאדסקי.— אייזיק גאָלדמאַן. — פעטראקאוו: מ. פּיינקינד. — פלאצק: נ. מיניץ; ה. פלאנסקער. — פעטערסבורג: ש. ראפאפארט (זאבאלקאנסקי 7); מ. זק"ש (נאראחאוואיא 29); א. פּ. קרושצאנסקי אלעקסעיעווסקאיא 4/21.—פראסקוראוו: מ. סאבאל.—פרילוקי: סופעניצקי.— צשיטא (סיביר): א. וו. שפירא.—קישינעוו: ל. ווילענסקי; פ. אווערבוך; ש. בערליאנד; מ. פינקעלשטיין. — קאוועל: ה. געללער.— קאלוואריא: י. אראנאוויץ.— קאליש: ש. וועלטסמאַן.— קיעוו: ש. ראבינאוויץ (שלום עליכם) (ב. וואסילקאווסקאיא 5); י. שעפּטעל; א. איזגור; נ. ג. בערהאָלצעוו (מארינסקא־בלאגאוויעשצע נ' 8). — קיעוו־דעמיעווקא: אוסיאוויץ.— קיידאני: יצחק דאָם.— קרעמענצוג: אליעזר שלעז; ט. שלענסקי; ז. יודעלעוויץ; מ. ראַבינאָוויץ.—קאָוונא: י. הארוויץ (מעד־ראוויץ).—קאמענעץ פאד.: מ. פּ. זיידמאַן.— ריגא: ג. לעוויטאַס; ג. קאצענעלענבאָגען. — ריעזיצא: ב. שערעשעווסקי.— ראדאם: אַדאָלף צוקער.— ראוונא: ז. קניאזשער.—ראסטאוו ע"נ דאן: ה. שערשעווסקי.

פּריילינען און דאמען

קענען זיך אויסלערנען גוט שניידען און נייהען אין אקורצע צייט דורך בריעף אין זארגאָן, רוסיש אין דייטש. די מעטאָדע איז די בעסטע און די גרינגסטע. אפילו 12 יעהריגע מעדכען קענען זיך גוט אויסלערנען. אויף תשובה אַ מארקע. ניט זוימט און פּרעגט אָן ביי

Госпожѣ Найдичь, Давидъ — Городокъ Минской губ.

! ובשלת ואכלת !

די בעסטע נאַפט-קאָך מאַשינקע, ברענט אָהנע קנויט, אָהנע פּאָמפען, קאָפּצעט ניכט און גיבט קיין גערוך, קאָכט וואַסער אין פערשיעדענע שפייז זעהר שנעל, פערברויכט ניט מעהר ווי $^1/_2$ קאפ' נאַפט אין אַ שטונדע, זעהר ניצ־ליך און שפאַרזאַם צו יערען איינציגען הויזגעברויך. דיעזע נייע ערפּונדענע, פאַטענטירטע מאַשינקע קאָסטעט נור 1,50 ר', מיט פּערפאקונג און פּאָ־טאָ 2 רובעל. קויפלייטע ווירד גענעבען ראבאַט.

עס ווירד פּערזענדעט אויך פער נאַכנאַהמע ביי ערהאַלטען פון 50 קאָפּ אין פּאָסטמאַרקען.

אויך פּערפּערטיגט די פּאַבריק קאָכמאשינקעס וועלכע קאָכען 2 טעפּ מיט א מאָל, פרייזקוראנטען פראנקא.

אדרעס:

И. Французу Варшава Долная 51.

ווייכטיגער האנ־דעלס־ארטיקעל

צוקערין מארקע „Heyden"

300 מאל זיסער אלס צוקער

קריסטאללאזע 440 מאל זיסער אלס צוקער

אין אללע פערשיעדענען פּאקקונגען.

דער בעסטע אונד בילליגסטע ערזאטץ פאן צוקער. גראססע אונד בילליגסטע עקאנאמיע פיר הויז ווירטשאפט און פיר יעדע פאברי־קאציאָן וואו צוקער געברויכט ווירד.

הויפט פּערקויף ביי־א:

I. B. SEGALL אין ווילנא

אונד אָדעססאַ.

יוסף לקח.

ספר מקרא לכני הנעורים, יכיל דברי חפץ רבים ונכבדים הוצאה רביעית בהוספות רבות. מחירו 25 קאָפּ. נמצא למכירה בכל במה"ס וביד המחבר מ. קפלן, ווארשא, דזיקא 17 או אצל:

Издательство Ахіасафъ Варшава.

נור מיט עטליכע רובל

קען יעדער מענש ביי זיך אויפ'ן אָרט אַ גוטע פרנסה אַיינפּיהרען, אַזוי ווי איך גיב צו ערקלערען דורך אַ בריעף נעגען אַ 7 קאָפּ' מאַרקע

אדרעסירען:

Варшава, Найдичу До востребованія.

II. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 18.

דער יוד

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואך.
פערלאג: חברת „אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
עסטרייך-אונגארן —.12 קראנען.
האלביאהריג —.6 „
פירטעליאהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא, ענגלאנד—.10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדע קליינע שורה פעטיט
20 העלער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Erscheint Donnerstag.

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ-יאהרליך —.5 רוביל.
האלב-יאהרליך —.3 רוביל.
פירטעל-יאהרליך 1,50 רוביל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 „
דען 1טען אויגוסט — 1 „

ענדערען די אדרעססע קאסט 20 קאפ.

קראקויא, אייר תר"ס. נומר 18. Krakau, 3 Mai, 1900.

א יוד אהן חכמות.

אז איהר וועט פרעגען א יודען פון די „אמאליגע", א יודען פון דער אלטער וועלט: „זאגט נור, רבי־קרוב, פון וואנען נעהמט זיך וואס איהר זענט א יוד, און פאר וועלכען מין יוד רעכענט איהר זיך?" — וועט ער אויף אייך אויסשטעלען א פאר פערוואונדערטע אויגען, ווי איינער רעדט: ווי פאלט עס איין א מענשען מיט קלארען פערשטאנד צו פרעגען אזעלכע משונה שאלות? איך בין א יוד ווייל איך בין א יוד; ווי אזוי, א שטייגער, קען דען אנדערש זיין? און וואס פאר א יוד — דאס איז אויך א שענע שאלה! איך בין מיר א יוד ווי אלע יודען, א פשוט'ער יוד אהן חכמות!

א יוד אהן חכמות — דארף מען עפיס האבען לאנגע און ברייטע פירושים אויף אזעלכע פשוט'ע און קלארע ווערטער? א יוד אהן חכמות הייסט א פשוט'ער יוד וואס האט א נאטירליך יודיש געפיהל, וואס אין הארצען פיהלט ער זיך צוגעבונדען צום יודישען פאלק מיט א נאטירליכער פעסטער ליעבע, פונקט ווי א דייטש, א פראנצויז און ד. ג., יעדער צו זיין פאלק; א יוד וואס פיהלט באמת אז „כל ישראל חברים", אז אלע יודען אין אלע לענדער און אין אלע צייטען זענען אחינו בני ישראל, אונזערע ברידער, אונזער אייגען פלייש און בלוט.

אזא יוד קען גאר נישט אנהויבען צו פערשטעהן ווי עס קען זיך גאר לעגען ביי א מענשען אויפ'ן מח, אויף איין רגע אפילו, א מין ווילדע שאלה: צי איז דאס יודישע פאלק אויך א בעזונדערע נאציע? ביי איהם אין די אויגען קומט עס אויס גלייך ווי איינער זאל זיך ארייגלאזען אין חקירות „צי איך בין באמת איך און דו ביזט דו?".. אזא יודען וועט קיינמאל נישט איינפאלען צו זוכען א „היתר" פון די היינטיגע פוסקים, פון די „לעצטע אחרונים", אז ער מעג פיהלען ליעבע צו זיין פאלק און ער איז מיט דעם חלילה נישט עובר אויף עפיס א דין פון די נייעמאדנע שלחן־ערוך'ס... ביי אזא יודען איז דאס יודישע געפיהל איינגעווארצעלט טיעף אין דער נשמה, אזוי אז נישט נור קיין שום זייטיג ווינטעל, וואס בלאזט פון דרויסען, נאר אפילו דער גרעסטער שטורם־ווינד איז נישט אין שטאנד צו ריהרען עס פונ'ם ארט.

און דאס אלעס קומט אויס אזוי פראסט, אזוי נאטירליך, גלייך ווי ס'איז נאטירליך דאס ליעבעס־געפיהל צווישען אייגענע צוויי ברידער. אין דער אמת'ען, איין ברודער האט ליעב דעם צווייטען פון קינדווייס אן מיט א ריינער נאטירליכער ליעבע — איז דען מעגליך אז שפעטער, ווען ער וואקסט־אויס און קומט צום שכל, זאל איהם ארויף אויפ'ן זינען פלוצים גאר צו נעהמען קלינגלען זיך מיט מיני חקירות וואס הייסט אזוינס ברידערליכע ליעבע און צי מע דארף און מע מעג ליעב־האבען א ברודער מעהר פון א אנדער נפש, וואס איז אויך א גאטס בעשעפעניש ווי דער ברודער? אדער ער זאל גאר נעהמען בעטראכטען דעם ברודער זיינעם פון אלע זייטען און דערנאך ארומקוקען זיך אליין אין שפיגעל, כדי ארויסצוזעהן און איבערצייגען זיך אז ער האט אויך ווי יענער, למשל, אזא שפיציגע נאז, אזא ברייטען שטערן און נאך אזעלכע סימנים, און אויב נישט — איז אינגאנצען אויס ברודערשאפט, ער קעהר זיך מיט איהם כלל נישט אן און מוז זיין צו איהם גלייך ווי א פרעמדער?...

ניין, צו אזא זאך וואס איז נאטירליך זוכט מען נישט צו בענוצען קיין פוסטע חקירות, קיין פוילע חכמות.

צו אונזער גרויסען אומגליק אבער ווערט ביי אונז אלין ווינציגער „יודען אהן חכמות". פיעל פון היינטיגע יודען ווייסען שוין נישט צו זאגען פון א ריינער ליעבע צו זייער אייגען פאלק, פון א נאטירליכען הייסען קוואל וואס געהט ארויס גלייך פון הארצען. זיי קליגלען זיך שוין, זוכען אלין חכמות און איבער־הסברות. זיי ווייסען שוין נישט קיין אמת'ען טעם פון א פשוט יודיש געפיהל, זיי הייבען שוין נישט אן צו וויסען דעם פראסטען פשט פון אזא נאטירליך געפיהל ווי ליעבע צום פאלק, ליעבע צו אונזערע יודישע ברידער; זיי קלערען שוין עפיס אויס אלין אזעלכע זייטיגע פערשיעדענע מינים סודות און רמזים, זיי שיטען אויף דעם אן גאנצע בערג פון פערדרעהטע דרשות און איבערגעשפיצטע חקירות, אז עס הויבט זיך א שרעקליכער שטויב ביז'ן הימעל...

מיר ווילען דא נישט שמיעסען פון אזעלכע מאדנע „אויפגעקלערטע" יודען וואס ווילען גאר נישט הערען און זעהן פונ'ם אלטען ישראל, וואס ווילען גאר נישט וויסען אז זיי האבען עפיס וואס־עס־איז א שייכות מיט יודען און יודישקייט, וואס זוכען אלע מיטלען זיי זאלען קענען ארויסשפרינגען פון זייער אייגענער הויט, טהוען־אויף אלערליי המצאות מע זאל זיי קיינער חלילה נישט קענען חושד זיין אז זיי קעהרען זיך אן מיט יעקב'ס אייניקליך. אזעלכע לייט, פערשטעהט זיך, האבען נישט קיין סימן פון קיין יודיש געפיהל, און אויב עס געפינט זיך יא עפיס א ברעקיל ביי זיי אין הארצען, אין ערגיין א פערשטופט ווינקעל, מעגט איהר זיך פערלאזען אויף זיי אז זיי וועלען שוין זעהן אנצוטהון אלע כוחות צו פערשטיקען עס אזוי, אז ס'זאל קיינמאל קיין תחית־המתים נישט אויפשטעהן...

נאר נעהמט אפילו די דאזיגע וואס רעכנען זיך שוין כלומרשט פאר אמת'ע יודען מיט שטארקע יודישע געפיהלען, בעטראכט נור גוט אונזערע היינטיגע יודען וואס רופען זיך אפילו מיט די נייע נעמען נאציאנאליסטען אדער גאר ציוניסטען — ווי דין, ווי שוואך איז ביי א טהייל פון זיי, און מע מעג זאגען ביי א גרויסער טהייל, די נאטירליכע פעדעם מיט וועלכע זיי זענען געקניפט און געבונדען צו יודען און יודישקייט! אז איהר וועט הערען זייערע טענות מיט די ראיות פאר וואס א יוד איז מחויב צו זיין דוקא א נאציאנאליסט אדער א ציוניסט, אז

איהר וועט הערען זייער ודוי ווי זיי זענען זיך גאָר אָפֿענהערציג מתודה פֿאַר'ן עולם פֿאַר וואָס זיי אַליין האָבען זיך געשטעלט אונטער אונזער פֿאָלקס־פֿאָהן — וועט איהר תיכף אַרויסזעהן אַז איהר האָט דאָ נישט צו טהון מיט פּשוט'ע נאַטירליכע יודען, מיט יודען אָהן חכמות. ניין, דאָס איז אַלץ געמלאָכה'ט, געקינצעלט, דאָס איז גלאָט אַ "אידעע", אַ מין געדאַנק וואָס שוועבט־אַרום אין דער לופֿט און איז נישט אַריין אין בלוט פֿון אַלע אבֿרים, אָדער אַזעלכע געפֿיהלען וואָס ציהען־זיך גאָר פֿון אַ זייטיגען קוואַל נישט פֿונ'ם טיעפֿען האַרצען. דאָס יודישע געפֿיהל פֿיהלט זיך נישט ביי זיי אין האַרצען רעכט היימיש, ווי אַ איינענער בעל־הבית ביי זיך, נאָר ווי אַ פֿרעמדער שכן וואָס האָט געדינגען אַ דירה אויף אַ קורי'ן שטיקיל צייט און מע קען איהם שטענדיג אָבזאָגען פֿון שכנות.

אַז איהר וועט וועלען אָנווייזען אויף אַזעלכע נאַציאָנאַליסטען און ציוניסטען, וואָס זענען געוואָרען אַנהענגער פֿון זייער "אידעע" נור פֿאַר צרות, דאָס הייסט פֿאַר יודישע צרות — וועט איהר נישט דאַרפֿען לאַנג זוכען. יודען איז שלעכט, יודען איז ביטער און פֿינסטער, די שונאי־ישראל פֿרוכפּערען און מעהר'ען זיך און ווערען וואָס ווייטער אַלץ שטאַרקער, דערפֿאַר טאָר אַ יוד אין אַזעלכע שלעכטע צייטען, אין אַזאַ ביטערער נויט, נישט דערווייטערען זיך פֿון זיינע אומגליקליכע ברידער. דעריבער מוז ער זיך האַלטען נאָענט צו זיין פֿאָלק און זעהן ווי ווייט מעגליך מיט צוהעלפֿען איהם ער זאָל קענען קומען צו עפּיס אַ ישועה. אַזוינע מיני טענות קען מען הערען גאַנץ אָפֿט פֿון פֿיעל אונזערע יודישע "יודענפֿריינד".

נישט אומזיסט זעהט מען ווי אַ טהייל פֿון אונזערע אַלטע חובבי־ציון און נאָך מעהר פֿון די נייע ציוניסטען מיהען זיך צו דרינגען און אויסווייזען אַז דער אַנטיסעמיטיזם, די שנאה צו יודען, ווערט חלילה נישט אָבגעשוואַכט אין אונזערע צייטען, פֿערקעהרט עס שטאַרקט זיך נאָך פֿון טאָג צו טאָג. די אַלע וואָס דרינגען אַזוי טהוען עס נישט דערפֿאַר ווייל זיי ווילען שטאַרקער ווירקען אויף אַנדערע, אויף דעם פּראָסטען עולם. ניין, זיי ריידען פּשוט פֿונ'ם האַרצען דאָס וואָס זיי אַליין פֿיהלען. ווען נישט דער שטן, דער אַנטיסעמיטיזם, פֿערשטעהען זיי אַליין אויך נישט וואָס טויג דאָס בלאָזען שופֿר... אָהן דעם שטאַרקען קוועטשען און שטופּען פֿון דרויסען וואָלטען זיי אַליין אויך געשטאַנען ווייט־ווייט פֿון זייער פֿאָלק. און דערפֿאַר טאַקי ווען זיי דערמאָנען אַזאַ לאַנד וואו דער אַנטיסעמיטיזם לאָזט זיך נישט אַזוי שטאַרק פֿיהלען, ווי ענגלאַנד למשל, בעמיהען זיי זיך אויסצודרינגען אַז די דאָרטיגע יודען אַפֿילו דאַרפֿען אויך נעהמען אַ טהייל אין דער פֿאָלקסבעוועגונג, כּדי מיטצוהעלפֿען יענע אומגליקליכע יודען וואָס געפֿינען זיך אין די וויסטע און פֿינסטערע לענדער, אָדער זיי נעהמען גאָר אויסווייזען אַז דאָרט, אין יענער גוטער מדינה, הויבען זיך שוין אויך אָן אַרויסצווייזען שלעכטע סימנים, דאָרט הויבען זיך אויך אָן צוזייפֿקלויבען שוואַרצע וואָלקען צו פֿערדעקען די ליכטיגע זון, און אָט־אָט גאָר אין גיכען וועט אויסברעכען אַ שרעקליכער מבול פֿון אַנטיסעמיטיזמוס...

פֿערשטעהט זיך, אַז אויף אַזעלכע יסודות קען מען נישט נעהמען בויען קיין פֿעסטע פֿאָלקס־בנינים. וועה איז שוין דאָס ברודערשאַפֿט וואָס לאָזט זיך פֿיהלען נור דעמאָלט ווען דער ברודער ליגט אויפֿ'ן קראַנקען בעט אָדער ווען ער שטאַרבט פֿון הונגער און נויט. ווי שטאַרק איז שוין געפֿאַלען אונזער אָרים פֿאָלק אַז זיינע "פּאַטריאָטען" רעכנען אויך פֿאַר נייטהיג זיך האַלטען אין איין "פֿערענטפֿערען" פֿאַר וואָס זיי טראַכטען פֿון איהם צופֿיעל, ווייל ס'איז איהם נעביך שלעכט. זאָגט אייך וואָס איהר ווילט, צווישען אַנדערע אומות־העולם, וועט איהר נישט געפֿונען אַזעלכע פּאַטריאָטען וואָס זאָלען קומען צו אַזאַ נידעריגע מדרגה צו זאָגען אַז דערפֿאַר זענען זיי איבערגעגעבען זייער פֿאָלק און האָבען

פֿעליעטאָן.

אין חלום.

אַ באָבע מעשה פֿון משיח'ס צייטען.

I.

נאָך מלוה־מלכה.

שבתנאכטס, אין אַ שטעדטיל אויפֿ'ן טייך דניעפּר, איז געזעסען ביי'ם טויער פֿון רב אברם־שלום דעם גביר'ס הויף ישראליק דער סטאַראָזש.

ליכטיג און וואַרעם איז געוועזען די שענע זומער נאַכט. אַ ליעבע פֿרישע קיהלקייט איז צוגאַסען געוועזען אין דער לופֿט און אַ זיסער ורימעל האָט ארומ־געוויקעלט די אַלטע אַקאַציעס און די גרויסע, הויכע פּאַפּעלבוימער אין רב אברם־שלום'ס גאָרטען.

דאס גאַנצע שטעדטיל איז שוין געשלאָפֿען שטיל און רוהיג אַזוי ווי עס שלאָפֿט זיך אין אַ קיהלען זומער־אַבענד נאָך אַ לאַנגען הייסען טאָג. אַפֿילו ביי'ם אַפּטהייקער איז שוין געווען פֿינסטער אין זאַל — אַ סימן אַז מע האָט שוין דאָרטען אויך מלוה מלכה געוועזען מישטיינגעזאָגט. דאָס הייסט געקאָנטשעט די אָקאָ מיט'ן ראַמס די געסט אַוועקגעגאַנגען אַהיים און דער בעל־הבית גע־לעגט זיך שלאָפֿען.

ישראליק, אַ יוד פֿון אַ יאָהר פֿיער־פֿינף און זעכציג, אַ הויכער, אַ דאַרער מיט אַ שיטער גרויע בערדיל און מיט אַ בעלמע אויף דער לינקער אויג, איז אַ האַלבע שעה צוריק אַרויסגעגאַנגען פֿון הויף, צוגעמאַכט די פֿאָרטקע און געטהון אַ לאַנגען הילכיגען פֿייף. אויף דעם פֿייף האָט זיך דערהערט אַ פֿרעהליכער ביל מיט אַ קוויטש, פֿון אונטער דעם טויער איז אַרויסגעקראָכען אַ היפּש קאָלטונאָוואַטע הינדטיל איינגעוועלגערט אין היי און אין שפּענדליך און האָט גענומען שפּרינגען און טאַנצען ארום ישראליקען.

ישראליק האָט זיך צוגעזעצט אויף אַ גראָבען אַלטען סוואָלאָק, וואָס איז שוין כמה יאָהרען געלעגען דאָ ביי'ם טויער, האָט אַרויסגענומען פֿון בוזעם אַ פֿלעשעלע, אָבגעשטעקט עס און צוגעלייגט צו די ליפּען.

דאָס הינדטיל האָט אויפֿגעהערט צו טאַנצען, האָט אויפֿגעהויבען די אויערליך מיט'ן פֿייכטען, שוואַרצען נעזיל און אָבגעשטעלט זיך קוקען — וואָס טהוט־דאָס ישראליק.

ישראליק האָט אָבגענומען פֿון מויל דאָס פֿלעשעלע, אָבגעדיכעט זיך און מיט אַ שמייכעלע אַקוק געטהון אויפֿ'ן הינדטיל.

— ווילסט ?.. פֿע, באַרבאָסקע, משקה ניט פֿאַר דיר.. אַ כלב טהאר ניט.. אַ יוד להבדיל — יאָ... אַ יוד איז מלוה־מלכה... נאַר וואַרט אויס, איך האָב עפּעס נאָך, אויף וואס דו ביסט אויך אַ מבין.. אט נא — אַ שטיקיל קיכיל. פֿאַרבייס.. ישראליק זאָל לעבען האָט גענומען אַ טרינק בראָנפֿען און דו, באַרבאָסקע, פֿאַרבייס.. אט אַזוי, כלב, נשקשה, מעגסט אייך הנאה האָבען פֿון דער בעל־הביתטעס קיכליך.. עס, צוציקיל, עס, און לאָז דיר טאַקי וואהל בעקומען.. אָח־אָח־אָח! גאָטעניו! וויפֿיעל דאַרף אַ מענש איינגאַנצען ?... אודאי, אַלערליי מענשען פֿאַראַנען און יעדעס גאָטעס־באַשעפֿעניש האָט זיך זיין בעדערפֿעניש: רב אברם־שלום דער גביר דאַרף קאַזיאָנע פּאָדריאַדען; מיכל דער מלמד — תלמידים, גלאַזיבערג דער אַפּטייקער — רעצעפּטען... און וואָס דאַרף ישראליק דער סטאַראָזש — דאָס הייסט איך טאַקי? גאָר נישט.. גאָ־אָר נישט! איך, ישראליק, דאַרף זיצען נעבען טויער און קוקען אויף דער לבנה... סקאָצעלקומט, גוטנאַבענד לבנה'לע! וואָס מאכסטו? ווי געהט עס דיר?... ווייסט איהר וואָס איך וועל אייך זאָגען דאָס איז נאָך פֿון נחים צייטען־אָן — ס'הייסט איך מיט דער לבנה... איהר געדענקט דאך בשעת דעם מבול — גע־גאַנגען פֿאַרליכוויים: א הענדיק מיט אַ הענדיצקע, אַ מלמד מיט א ציעג (וואָס הריזעט־אַב די יונגע בוימעליך...), אַ קברת־מאַן מיט אַ קאצקע (ווייל זי האָט אויך ליעב „דעם טרינק"..), און איך, ישראליק, ווייסט איהר, מיט וועמען? — מיט דער לבנה... לאַכט ניט! צוואָנציג יאָהר שוין אַז עס לעבט זיך אט דאָס שענע פּאָריל: איך און זי; איך זיץ ביי'ם טויער און זי אין הימעל; יעדען אבענד געהען מיר אַרויס ביידע צו היטען רב אברם־שלום'ס פֿאַרמעגען... באַרבאָסקע — זאָגט איהר? עט, א לא־יחרציל.. גלאָט אַזוי, על פּי מנהג: א סטאָראָזש דאַרף האָבען נעבען זיך אַ הינדטיל כמו אַ גוטער־יוד להבדיל— אַ גבאי, אַזוי ווי אין פּסוק שטעהט: בגבאי יבא, בגבאי יצא.. אַ הונד איז בכלל ניט אַ יודישע זאַך... באַרבאָסקע! ציץ, ממזר!!.. עהע, איהר זעהט? אַ הונד האָט מורא פֿאַר אַ יודען!.. און אַקעגען דעם וואָס איהר זאָגט: גנבים, איז ביי אונז אין גאַנץ הושענאווקע, זינט איך בין אַ סטאָראָזש, געווען סך הכל דריי גנבות: אַ קוואָצקע מיט זיעבען הינדעליך, אַ פֿאַלומיסאָק מיט שבת'דיגע פֿיש און אַ קוגעל אין אַ זעקעלע. און וואָס מיינט איהר? אפשר גלאָט אַזוי

ליעב זייערע ברידער ווייל זיי זענען איצט געפאלען, ס'איז נעביך א רחמנות...

אפטמאל הערען מיר אין דער לעצטער צייט די געוויסע ליעדעליך, אז דער ציוניסטישער געדאנק האט ארומגענומען ארום־און־ארום אלע יודישע שטעדט און געלאזט טיפע ווארצלען אין אלע קלאסען. נאר נישט רעדענדיג פון דעם אז דאס אלעס איז שרעקליך איבערטריבען, שטעהען פיעל פון די דאזיגע, אפילו וואס זענען באמת צו־געשטאנען צו דער נייער בעוועגונג, זעהר נישט אויף קיין פעסטען יסוד. וואס זאלען מיר זיך נארען, לאז נור דאס ווינטעלע געבען עפיס א דרעה, לאז נור אין דער מדינה עטליכע אנטיסעמיטען האבען א רעכטע מפלה, אדער אין יענער מדינה זאל מען עפנען פאר יודען די טויערען פון א פאר נייע שטעדט, — דעמאלט וואלט דאס גאנצע יודישע פאטריאטיזם ביי א סך פון אונזערע נייע פאטריאטען צעשמאלצען געווארען ווי שניי פון א הייסער זון. דעמאלט וואלטען מיר געהערט פון די אייגענע פייגעל גאר אנדערע ליעדער...

און דאס איז אליין דערפאר וואס מיר האבען היינטיגע צייטען צופיעל „יודען מיט חכמות", יודען געמלאכה'טע, געקינצעלטע, אהן נאטירליכע יודישע געפיהלען.

ווער אבער איז אין דעם שולדיג? געוועהנליך קען מען געפונען פערשיעדענע סבות צו דער טרויעריגער זאך, נאר נאך אלע זאכען פאלט דער גרעסטער שולד אויף די עלטערן, וועלכע האבען געגעבען זייערע קינדער אזא ערציהונג אז ס'איז פון זיי אויסגעוואקסען אזעלכע מיני יודען.

עס איז גאר נישט שווער צו מאכען אז א קינד זאל נישט וויסען אפילו פון קיין נאטירליכע ליעבע צו אייגענע עלטערן, מע דארף נור פון קינדוייס־אן אפרייסען עס און האלטען ווייט פון זיי, עס וועט געוויס אויסוואקסען אהן א נאטירליך געפיהל פון א קינד צו זיינע עלטערן. היינט וואס איז דא דער חידוש אז עס וואקסען־אויס יודישע קינדער אהן יודישע געפיהלען. פון וואנען זאלען זיך נעהמען צו די קינדער אזעלכע געפיהלען אז די עלטערן קוקען זיך אויף דער זייט נאר ווינציג אום, זיי זעהען נישט איינצופלאנצען אין די וויכע הערצליך פון די יונגע קינדער ליעבע צו זייער פאלק, איינפלאנצען נישט מיט הוילע ווערטער, מיט פוסטע דבורים, נאר מיט א רעכטער יודישער ערציהונג אז זיי, די קינדער, זאלען וויסען ווער זיי זענען, זאלען וויסען אונזער תורה, אונזער שפראך, אונזער געשיכטע, זאלען וויסען פון יודישע שבתים און ימים־טובים און דערגלייכען.

לאזען וואס מעהר עלטערן ביי אונז פערשטעהן ווי עס דארף צו זיין אז עס ליעגט אויף זיי דער הייליגסטער חוב איבערצוגעבען זייערע קינדער דעם בעסטען טהייל פון דער אלטער יודישער ירושה, דעמאלט וועט אונזער ארים פאלק וואס ווייטער אלץ מעהר רייכער ווערען מיט עכטע יודישע קינדער, מיט „יודען אהן חכמות". יודען מיט אמת'ע יודישע געפיהלען, וואס זענען פעסט צוגעבונדען צו זייער פאלק און זענען איהם איבערגעגעבען מיט'ן גאנצען הארצען אין ליידען און אין פריידען, אין גוטע צייטען ווי אין שלעכטע צייטען, אהן א שום אונטערשיעד.

א יוד.

דאס לעבען פון די יודישע עמיגראנטען אין לאנדאן.

(נאך מ. ראפאאילאוו בעארבייט פון א. ע.)

ווענען די פאגראמען, דער ענגשאפט און דער קאנקורענץ אין די שטעדט האבען די יודען אין די אכציגער יאהרען אנגעהויבען הויפענווייז צו פערלאזען די אלטע ערטער, אויס צו־וואנדערן. צו יענער צייט איז די עמיגראציע קיין ענגלאנד און אמעריקא געווען זעהר שטארק. נאר די אויסוואנדערונג איז געווען אהן א סדר, אהן א שום פלאן. זי האט ניט געהאט ווי, למשל, די עמיגראציע קיין ארגענטינא, איהרע

פערפאלען געווארען? ניין, ברידער, כמעט אלץ ראזסליעדעוועט: די קוואצקע מיט די הינדליך האבען געגנבט ציגיינער, — זיי קומען צו אונז צייטענווייס נעמען א פאציענקע: לייטען א סאמאוואר, פארגיטען א לאך אין א סקאוואראדקע און אגב אורחה טאקי עפיס אנטלייען אויך — על מנת להחזיר, דאס הייסט: אבגעבען צוריק אז מע וועט חאפען... דעם פאלומיסאק מיט די פיש ווייסט מען עד היום ניט ווער. נו נו, איך האב געהאט מיט דעם פאלומיסאק צו זינגען און צו זאגען!... די גנבה האט זיך געטראפען ביי אונזערען א שכן, ביי אייזיקען דעם זאאיקאוואטע. א גאנצען חודש נאכאנאנד האט ער מיך ניט געלאזט לעבען: „ס־ס־סטייטס, א ווזא העכט!.. אף זעקס און ד־ד־דרייסיג ק־ק־ק..." — „כפרות געטויגט?" — זאג איך. „וו־וו־ווער אליין א כ־כ כפרה! — שרייט ער — אף זעקס און ד־ד רייסיג קאפקעס!... א פ־פ פרישער, א ל־ל־לעבעדיגער...." — „א לעבעדיגער? — זאך איך — אוועק געשוואומען, רב אייזיק! — א מאך געטהון, זאג איך, מיט'ן ווידעל און אוועק צוריק אין טייך אריין..." — „און דער פ־פ־פאלומיסאק גזלן?! ד־ד־דער פאלומיסאק אויך א־א־וועק געשוואומען?!?"... כ'האב פון איהם, זאג איך, געהאט קאלט און ווארעם... איז האט איהר אייך צוויי גנבות; און די דריטע, דעם קוגעל — ווייסט איהר ווער? חהע חהע־חהע!... דעם קוגעל האט אוועקגעלאטחענט אט טאקי ער, מיין בארבאסקע, א מפלה אף איהם!.. זומער־צייט, שבת־שירה די פויגעליך פרעהען זיך, שפרינגען פון די דעכער אין הויף אריין, עסען הערצענע קאשע, ווי דער מנהג איז, און זינגען שירה... נחמה נחום־געציעס... א בעלהבאנדע מישטיינסגעזאגט! ארויסגענומען דעם טשאלענט, די יוך דערלאנגט צום טיש און דאס זעקעלע מיט'ן קוגעל אנידערגעשטעלט אין קוך אף דער באנק אבקיהלען.. מיין כלב זעהט — די טהיר איז אפען.. אריין פאוואליענקע און אוועק מיט'ן קוגעל אין א ווינקעלע פון יענער זייט באד און, פערשטעהט איהר מיך, א לעק ניט איבערגעלאזען... נחמה געקומען צו לויפען א פערסמ'טע — זי מוז איהם שלאגען, הרגענען!... ניין, זאג איך, נחמהניו, שלאגען ניט, זידלען זירעל איהם־אן וויפיעל עס וועט אין איהם אריין... וואס? אפשר ניט גערעכט?.. וואס זשע טהוט א נארישע יודענע? האט זי מיר געמאכט אכצעהן מי־שברך'ס, און דער קוגעל איז געבליבען ביי בארבאסקען... בארבאסקע! — זאג איך — אחינו אתה! ביז איצטער, זאג איך, שוין אויף דור־דורות א יודישער כלב, און אז מיר וועלען געהן קיין ארץ ישראל נעם איך דיך מיט. ווי איך בין א יוד! וואס איז? אין ארץ ישראל דארף מען קיין כלבים ניט? אודאי ווילט זיך קיין סטאראזש דארט ניט זיין; דאנקען גאט אבגעדיענט דא אין גלות ביי רב אברם־שלומ'ען צוואנציג יאהר... כ'לעבען, גענוג... וויפיעל דען איז מחויב א יוד?... צוואנציג יאהר אבגעוועסען בייים טויער און געקוקט אף דער לבנה.. שלאפען — אזאס! סמעיע ניט אין אויג צומאכען... זיץ ישראליק זיץ און זינג מיט'ן אלטען ניגונ'דיל:

די לבנה שיינט אין הימעל
און ישראליק זיצט ביי'ם טויער..
וואך ישראליק! ניט א דרימעל!
וואך, און אפען אויג און אויער!

זיס און רוהיג שלאפט ביז מארגען,
רוהט זיך־אויס, רב אברהם שלום!
ווייט פון אלע אלע זארגען
זעהט אין שלאף א גוטען חלום...

קיין גערויש און קיין געטומעל
וועט ניט גרייכען אייער אויער:
די לבנה שיינט אין הימעל
און ישראליק זיצט ביי'ם טויער..

-- ישראליק זיצט זומער־צייט און קלויבט נחת קוקענדיג ווי די לבנה שיינט, און די לעכטיגע שטערנדליך שפיעגלען זיך־אב אין די קאליוושעס אויף דער גאס... ישראליק זיצט ווינטער באנאכט איינגעהילט אינ'ם אלטען טילעפיל אויף וועלכען עס איז ווי דער פסוק זאגט, ממזרח שמש ועד מבואו, פוגים קאלנער ביז דער שפיטץ פאלע, פעמין ורמון, א לאך און א לאטע—, ישראליק זיצט און הערט זיך צו צו דעם לאנגען ניגון וואס עס זינגט דער קאלטער ווינד — וואס וויינט ער אזוי, וואס יאמערט ער?... צוואנציג יאהר הערט זיך־צו ישראליק צו דעם לאנגען ליעדיל און ער דערמאנט זיך אויף אלע לויה'ס, וואס זענען געווען אין הושענאיוקע אין די צוואנציג יאהר, אויף דעם ביטערען געוויין פון די אלמנות מיט די יתומים נעביך... און ישראליק שלאפט ניט.. ישראליק טהאר ניט שלאפען, ווארים.. שא! איך וועל אייך דערצעהלען בסוד, אז מיר האט זיך שוין געמאכט א מאל אנשלאפען ווערען — און ואס האט זיך מיר דעמאלס געחלומט?!... אוי־אוי! איהר מעגט עס אויסהערען:

(פארטזעטצונג קומט.)

ש. פרוג.

פיהרער; זי האָט ניט געהאַט די מיליאָנען, מיט וועלכע באַראָן הירש האָט אָנגעהויבען קאָלאָניזירען די יודען אין ארגענטינא.

צוערשט זענען טויזענדער יודען מיט ווייב און קינדער אַריבער די גרענעצען פון גאַליציע; נאָר אַזוי ווי די אָרימקייט אין גאַליציע איז ניט ווענ'גער גרויס, ווי אין רוסלאַנד — האָט זיי דער דַלות פערטריעבען קיין פרייסען. אין יאָהר 1884 האָט אָבער ביסמאַרק אויסגעגעבען אַ בעפעהל די אַלטע עמיגראַנטען אַרויסצוטרייבען און נייע ניט אַריינצולאָזען, און די נָע־וָנָד'ניקעס האָבען קיין אַנדער בְּרֵירָה ניט געהאַט, ווי זיך אַרויפצוזעטצען אויף איינע פון די צעהנדליגער דאַמפפשיפען, וועלכע פיהרען עמיגראַנטען קיין ענגלאַנד, אָדער אַמעריקאַ. עס איז ניט געשמאַק געווען פאַר די דערשלאָגענע, אויסגעדאַרטע מענשען צו פאָהרען איבער'ן ים אויף איינע פון די דאָזיגע דאַמפפשיפען. ווער עס האָט מיטגעמאַכט אַזאַ רייזע וועט ניט אַזוי גיך פערגעסען די שרעקליכע סצענעס, וואָס שפיעלען זיך אָב אויף אַזאַ שיף. אין שטינקענדע קאַמערן ליעגען ווייבער, קינדער און מאַנסבילען, עס איז ענג אַ דערשטיקענעס, און קוים וואו עס געפינט זיך אַ אָרט פאַר די זעקליך און פעקליך פון די אָרימע פאַסאַזשירען. דאָס עסען איז ניט אין מויל צו נעהמען, אַ שרעקליכע אונריינליכקייט אומעטום. און ווי נור עס קריכען אַרויס פון די לעכער אַ פאָר עמיגראַנטען, אום אָב צו האַפען דאָס האַר'ן אויף דער פרישער לופט, פאַלען שוין אַן אויף זיי די פערגרעבטע מאַטראָסען, און שטויסען זיי אַריין צוריק אין די פערעפושטע קאַמערן. דער עמיגראַנט טראָגט אַריבער אַלע די דאָזיגע צָרוֹת שטיל און געדולדיג, לעבענדיג מיט דער האָפנונג דאָס באַלד וועט שוין נעהמען אַ סוף צו זייערע ליידען.

פרוי בעאַטְרִיסֶע וֶועב, וועלכע האָט זיך צו געקוקט צו די עמיגראַנטען־שיפען, מאָלט אונז פאַר די אויגען די אַנקונפט פון אַ האַמבורגער שיף אין לאָנדאָן: „שטעלט זיך פאָר אַ פאַלובע פון אַזאַ שיף, וועלכע קומט אָן אין אַ פריה מאָרגען אַלס נעהענטער און נעהנטער צו די ברעגעס פון טעמזע. אויף דער פאַלובע איז אַ קאָך און אַ געדודער, מאַנסבילען, ווייבער און קינדער אין איינעם אויסגעמישט, — אַלעס רוסישע און פוילישע יודען. עטליכע פון זיי זיצען אויף זייערע קאַסטענס, אַנדערע האַלטען פעקליך אין די הענד. דאָס רוב זענען דאָס מענשען אין עלטער פון 20 ביז 40 יאָהר, קליינוואוכסיגע, איינגעהויקערטע און אין שמוציגע קליידער. אויף זייערע פָּנים'ער ליעגט די עֲנִיוּת פון דעם דַלוּת, אין זייערע אויגען — דער קוק פון אַ פאַריאָגטען ליידענדען בעשעפענים. נאָר ווען די אויגען בעגעגנען דעם בליק פון ווייב און קינד בעווייזט זיך אין זיי אַ פריינדליכער שיין. איהר ווענדעט זיך צו זיי מיט פריינדליכע רייד. זיי קוקען אויף אייך מיט אַ חָשַׁד און האָבען צו אייך קיין צוטרויען ניט. אַ דייטשער מאַטראָס, אַ גראָבער יונג, שפאַרט זיך דורך מיט די איילענבויגענס דורך דעם געדיכטען קנויל פון מענשען. זיי בייזערען זיך ניט, און מאַכען פון זיך אַליין אַ וועג פאַר'ן מאַטראָס, ניט רעדענדיג אַ שלעכט וואָרט, ניט בעקלאַגענדיג זיך אויף די גראָבקייט פון דעם מאַטראָס. און, בְּשַׁעַת דאָס שיף איז שוין ניט ווייט פון ברעג, גראָבען זיך איין די אויגען פון די עמיגראַנטען אין דעם געזעמעל מענשען וועלכע שטעהען ביים פריסטאַין. זיי זוכען מיט הערצקלאַפענעס — ווער אַ ברודער, ווער אַ נאָהענטען קרוֹב, ווער אַ בעקאַנטען. אַנדערע וועלכע האָבען קיינעם ניט ווער זאָל זיי דערוואַרטען וואַרפען אַ בליק אויף דאָס נייע לאַנד, אויף דאָס לאַנד פון פרייהייט און גליק, אויף דאָס לאַנד, צו וועלכעם דאָס האַר'ן האָט זיי שוין אַזוי לאַנג געצויגען'. בעאַטְרִיסֶע וֶועב בעשרייבט הערצרייסענדע סצענעס, וועלכע שפיעלען זיך אָב אויפ'ן ברעג פון טעמזע, בְּעֵת צושיידטע מאַן און ווייב, שוועסטער און ברודער און נאָהענטע קְרוֹבִים דערזעהען זיך ווידער צום ערשטען מאָל נאָך אַ צייט פון יאָהרען. נאָר ניט אַלעמען איז בעשערט אַזאַ גליק; פאַר דאָס רוב הויבען זיך ערשט נאָך אָן די שווערע האַרטע יאָהרען. זעלטען ווער עס האָט אַ בעקאַנטען, אָדער אַ קָרוֹב, וועלכער זאָל דעם עמיגראַנטען זיין אַ וועג־ווייזער אין דער ערשטער צייט. קוים נור געהט אַרונטער אַזאַ עמיגראַנט פון שיף, ווי עס פאַלען שוין אָן אויף איהם אַלע מִינֵי מאַזוריקעס און גַנָבִים, וועלכע לעבען נור דערפון וואָס זיי בעגנב'ן און בעראַבעווען די „גרינע", — ווי מען רופט דאָ די פריש אָנגעקומענע ניט געניטע עמיגראַנטען — געוועהנטליך זענען דאָס יודען, דער אויסוואַרף פון לאָנדאָנער איסט־ענד, אוואו עס געפינען זיך די ערגסטע פערדאָרבענסטע לייט נאָך פון דער פריהערען עמיגראַציאָנסצייט.

דער ניט געניטער עמיגראַנט פרעהט זיך, אַז ער טרעפט אָן אַ יודען אָדער גאָר נאָך אַ מענשען פון זיין שטאָדט און לאָזט זיך אַריינאַרען אין זאַק, עס געדויערט ניט אַ רגע, און דער מאַזוריק פערשלעפט איהם מיט זיינע זאַכען ערגעץ וואו אין אַ נאָרע פון לאָנדאָנער ווייטשעפעל. עס פערגעהט אַ טאָג — צוויי און דער עמיגראַנט, בעראַבעוועט, הויל און נאַקעט, ווערט אַרויסגעוואָרפען אויף דעם שטיינערנעם פלאַסטער פון גאַס. נאָך אַ שרעקליכערען סוף פלעגען האָבען אַמאָל די פרויענצימער־עמיגראַנטקעס, וועלכע פלעגען אַריינפאַלען אין די הענד פון די מאַזוריקעס, דערנאָך ווי זיי האָבען ניט געקענט אַזוי גיך אויפזוכען זייערע מענער אָדער זייערע עלטערן. אונטער די מאַזוריקעס איז געווען אַ בעזונדערע באַנדע, וועלכע פלעגט צושטעלען יונגע פרויען פאַר געוויסע שענדליכע הייזער. אין די לעצטע יאָהרען האָבען די ענגלישע יודען איינגעזעהן, דאָס זיי זענען מחויב עפיס צו טהון פאַר זייערע ברידער די עמיגראַנטען, וועניגסטענס אין די ערשטע צייט פון זייער קומען אין לאָנדאָן. עס זענען געגרינדעט געוואָרען צוויי חֶבְרוֹת „אַ הַכְנָסַת אוֹרְחִים פאַר אָרימע יודען אויף אַ קורצע צייט", און „די יודישע חֶבְרָה צו בעשיצען פרויען און פריילינס". די מיטגליעדער פון די חברות טראָגען אַ בעזונדערען צייכען אויפ'ן האַרצען, און נור זיי האָבען דאָס רעכט אַרויפצוגעהן אויפ'ן שיף צו די עמיגראַנטען. דעם עמיגראַנטען גיבען זיי די נייטהיגע עֵצוֹת, און פרויען און פריילינס, וועלכע האָבען ניט קיין קְרוֹבִים אין לאָנדאָן, ווערען געבראַכט אין אַ הויז, אוואו זיי קענען בלייבען צוויי וואָכען לאַנג. אַזוי טרויריג הויבט זיך אָן דער ערשטער טהייל פון עמיגראַנטענ'ס לעבען, און אויך איצט, בְּשַׁעַת די דאָזיגע חברות טהוען זייער אַרבייט, טרעפט עס, דאָס דער עמיגראַנט פאַלט אַריין אין די לאַפעס פון אַ מאַזוריק.

אויף די שטיינערנע פלאַסטער פון איסט־ענד ווערט אַרויסגעוואָרפען אַ מענש, פאַר וועלכען דער נאָמען „פּראָלעטאַריער" איז ווי אָנגעמאָסטען. אַ מענש וועלכעם עס פעהלט ניט נור די מיטעל מ י ט ו ו אָ ס צו אַרבייטען, נאָר ער האָט אויך ניט די נויטהיגסטע לעבענסמיטעל, וועלכער האָט קיין זאַך אויף דער וועלט, וואָס זאָל איהם געהערען, אויף וואָס ער זאָל קענען זיין אַ שטיקיל בַּעַל־הַבַּיִת. עס איז איהם מעהר גיט געבליבען ווי די הוילע נאַקעטע אַרבייטסקראַפט פון זיינע הענד; און קוקענדיג אויף דעם דאַרען אויסגעמאָגערטען קערפער פון דעם נעכטיגען יודישען קרעמער אָדער מעקלער און היינטיגען לאָנדאָנער עמיגראַנטען, גלויבט זיך ניט, דאָס אין זיינע ווייכע דינע מוסקעלן זאָל זיך האָבען בעהאַלטען פיזישע אַרבייטסקראַפט. נאָר דער וואָס טויג ניט פאַר אַ רעכטער פאַבריק — די שוואַכע קראַפט, וועלכע איז ניט בְּכֹחַ צו פערגרעסערען דורך איהרע אַרבייט די רייכקייט פון אַגרויסען זאַוואָד, — געפינט זיך אַ אָרט אין אַ זעלכע הוילען, אוואו מענשליכע כֹּחוֹת ווערען אויסגעזויגען אָהן רַחֲמָנוּת און אָהן דעם געריננסטען לויהן. אויף דעם הונגעריגען, דערשלאָגענעם צושראָקענעם עמיגראַנטען, וועלכער איז זיך ניט בְּכֹחַ צו פערטהיידיגען, וואַרפען זיך אַרויף בלוטזויגערס פון אַ בעזונדערען מִין, וועלכע וואַרטען שוין פון לאַנג אָן אויף אַ נייעם עמיגראַנטען שיף, זיי בעפאַלען אויף די עמיגראַנטען ווי די רויבפויגעל אויף אַ נְבֵלָה.

נאָר וואָס איז דאָס איסט־ענד? וואָס איז דאָס פאַר אַ געבענטשט אָרט, אוואו אונזערע עמיגראַנטען זענען אַנטלויפען פון זייערע אַלטע צָרוֹת? אָ', דאָס איז אַ זעלטענער ווינקעל אויף גאָטס ערד! און עס לויהנט וועגען איהם זיך ברייטער פאַרנאַנדער צו שמועסען. אַז מען בעקענט זיך אַ ביסיל נאָהענטער מיט איסט־ענד הויבט מען אָן צו פערשטעהן פאַר וואָס דער ענגלישער פאָעט ש ע ל י רופט אויס! „דער גֵיהִנֹם - דאָס איז אַ שטאָדט, וואָס האָט כִּמְעַט דעם אַנבליק פון לאָנדאָן". איסט־ענד איז דער פלאַץ אין לאָנדאָן, וואו עס האָבען זיך בעזעצט אַלע די סאָרטען פון בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת, וועלכע קענען שוין ניט בעשטעהן קעגען די פאַבריק, און וועלכע דערהאַלטען זיך נור דאַדורך,

וואס זיי צאהלען זייערע ארבייטער דעם קלענסטען ארבייטס לויהן ווי מען קען זיך נור פארשטעלען. צוליעב דעם וואס ארבייטס לויהן קאסט דעם אונטערנעהמער כמעט גאר נישט, קענען זיי זיך ווי עס איז דורכלעבען זייער וועלטיל. דער ארבייטס לויהן איז אזוי ניעדריג, דאס דער ארבייטער פערדיענט קוים קוים צו דערהאלטען די נשמה.

איסט־ענד איז געווארען, ווי פערצייטען די ערי מקלט, דער ארט, אוואו עס לויפען צונויף אלע מיני מענשען, וועלכען עס איז ניט געגאנגען אין לעבען ווי עס דארף צו זיין: פעראָרימטע סוחרים, אויסגעדיענטע אדער געוועזענע סאלדאטען, שלימזל'ניקעס, געלערנטע און ניט געלערנטע ארבייטער, וועלכע די פאבריק האט זיי ארויסגעווארפען אין צייטען פון שלעכטע פרנסות א. ז. וו. א. ז. וו. איסט־ענד איז דער קווארטאל פון "לומפענפראלעטאריאט" פון די נאקעטע ווייסע חברה'ניקעס, פון גנבים, "נאכטפויגליך" א. ד. ג., דער קווארטאל אוואו דער גאנצער שמוץ פון רייכען לאנדאנער לעבען האט זיך אבגעזעצט, ווי דער שמוץ פון ברודנע וואסער אויפ'ן דעק פון גלאז. איסט־ענד איז דער פינסטערער פלעק פון אונזער ליכטיגער ציוויליזאציאן, דער שווארצער שאטען וועלכער לייגט זיך ווי בליי אויף דאס הארץ פון יעדען געבילדעטען מענשען. דער בעריהמטער ענגלישער סטאטיסטיקער טשארל בוטס גיט אונז פון די איינוואהנער אין איסט־ענד די דאזיגע שילדערונג: דא זעהט איהר א קלאס פון מענשען, וועלכע די מענשליכע געזעלשאפט האט איינמאל פאר אלעמאל פערשטויסען פון זיך. זיי לעבען ווייס גאט וואו, ווייס גאט פון וואס. אדער אנדערש גערעדט, עס איז בעקאנט, דאס זיי פערנעהמען אזוינע שרעקליכע גאסען, אוואו קיין פאליציע אונטערשטעהט זיך ניט ארייצושמעקען, וואו יעדעס הויז איז פערפעסטעט, א הויל פון גנבים, א נעסט פון זשוליקעס און פאר נאכט־פויגליך. די הויפט סימנים פון דעם קווארטאל איז די שרעקליכע ארימקייט און די אבגעלאזענע פערווילדעטע פנים'ער וועלכע מען טרעפט דא אין די גאסען. זיי לעבען ווי די ווילדע; צייטענווייז הונגערן זיי טעג און וואכען, און צייטענווייז בשעת עס איז זיי אבגעלונגען א געשעפטיל, א גנבה'לע אדער ד"גל. פרעסען זיי און זויפען מעהר וויפיעל זייער קערפער איז בכח צו פערטראגען. זייער שפייז איז די ערגסטע, וואס מען קען זיך נור פארשטעלען, די איינציגע הנאה אין לעבען האבען זיי פון דעם שנאפס. עס איז שווער צו זאגען פון וואס זיי לעבען, אבער זיי געפינען פארט די נויטהיגע לעבענסמיטעל, און דאס וואס זיי קריעגען צו האפען טיילען זיי צווישען זיך נאך זעהר אפט. זיי נעכטיגען דארטען וואו מען קען נור דעם קאפ צושפארען. געפינט זיך א קאפעקע אין קעשענע — געהען זיי אין נאכט לאגער־הייזער, ווען ניט, נעכטיגען זיי אויפ'ן גאס. א סך פון זיי געהען איבער די הייזער, אנדערע שטעהען נעבען די רייכע האטעלס, און ווארטען אויף א גליקליכען טראף, פון וואס מען קען עפיס פערדיענען, נאך אנדערע שטעהען מיט סחורה אויף די גאסען. די ווייבער דארטען זענען לאטערקעס און נאכטפויגעל, אדער פעראייניגען אין זיך ביידע מעלות; אפט זעהט מען זיי ליעגען שכור אין רינשטאק, אדער זיך הרג'נען מיט אייננאנדער. די קינדער זענען בעקאנט מיט דעם נאמען "די גאסען־אראבער", וועלכע גנב'ן אלעס וואס פאלט זיי נור אריין אין די הענד. צוריסען, פערשלומפערט, פערגרעבטע, מיט מיאוס'ע רייד אויף די ליפען, מיט פנימ'ער אויף וועלכע דער נויטה און די פריהע פערדארבענהייט האט זיי אבגעשטעמפעלט פון קליינווייז אויף — אט אזוי זעהען אויס די קינדער פון דעם געבענטשטען קווארטאל".

די ענגע קאמערן פון עלענד און הונגער וועלכע נעהמען אויף אין זיך די בעוואהנער זייערע — ווערען ניט נור אין איבערגאנגסצייטען די פערפעסטעטע ערטער, פון וואנען עס שטאמען ארויס אלע קראנקהייטען נאר אויך אין די רוהיגע, אין די געוועהנטליכע צייטען הערען ניט אויף צו הערשען אין זיי אלע ארטען קראנקהייטען, ווי פאקען, טיפוס, סקארלאטין א. ז. וו.

און צייטענווייז רייסען זיך פון דאנען ארויס די בייזע קראנקהייטען און דרינגען איין אין די רייכע קווארטאלען. עס איז אמת, דאס בוטס שילדערט אונז נור די ניעדריגסטע, די טיעף געפאלענע. צו ליעב זיי אבער קריעגט דער איסט־ענד זיין שרעקליכען אויסזעהן. דען די אנדערע איינוואהנער, די ארבייטער, פערלאזען פריהמארגענס זייערע הייזער, און ביי נאכט זענען זיי צו אנגעמאטערט. זיי קריכען אריין אין זייערע ארימע שטיבליך און שלאפען ווי דערהרג'טע.

דאס איז, אין קורצע ווערטער געשילדערט, דער ארט, דער פלאטץ אוואו עס פאלען אריין די יודישע עמיגראנטען אין לאנדאן; זיי וואלטען געוויס געמוזט אונטערגעהן. סיי אין קערפער, סיי גייסטיג וואלטען זיי געמוזט נעהמען א גיכען סוף אין דיעזער פערגיפטעטע לופט, ווען זיי וואלטען ניט מיט געבראכט א סך גייסטיגע מעלות, וועלכע האבען זיי געהאלפען אויסצוהאלטען אין אזא גיהנם, ווי איסט־ענד, און זיך ניט אין גאנצען אונטער צוגעבען. א גרויסע שטיצע געפינען די יודען אין זייערע חברות, וועלכע שפראצען אויף צעהנדליגערווייז אומעטום, וואו עס געפינען זיך איין א ג־עסערע צאהל יודען. נאר וועגען דעם וועל איך נאך שפעטער רעדען. א קאמיסיע, וואס איז אוועק געזעצט געווארען פון ענגלישען פארלאמענט אום אויסצופארשען דעם שאדען און דעם נוטצען וואס ברענגט מיט זיך די יודישע איינוואנדערונג אין ענגלאנד, איז געקומען צו דער דעה, דאס וואס ארענטליכקייט און גוטע מדות אנבעלאנגט שטעהען די יודישע עמיגראנטען העכער פאר א סך אנדערע קלאסען אונטער דער לאנדאנער בעפעלקערונג. אונטער די לאנדאנער יודען איז כמעט ניט פארהאנען דער טיפ פון א "פאפער", ד. ה. פון א מענשען, וואס האט זיך אין גאנצען אבגעלאזען, פערלארען די קראפט זיך דורך ארבייט צו דערנעהרען, וואס דערהאלט זיין נשמה צוליעב די ארבייטסהייזער און צוליעב די שטיצע, וואס ער קריעגט פון די ענגלישע צדקה־חברות. אין איסט־ענד געפינען זיך אויף הונדערט קריסטען 18 יודען, און נור צוויי "פאפערס" אויף 300 יודען. זעהר וועניג איז אויך די צאהל פון די יודען, וועלכע ווער־ען בעשטראפט פאר פערברעכען. אין יאהר 1891 זענען נור 21 יודען געזעסען אין געפענגעניסען; אין דעמזעלבען יאהר האבען זיך איינגעפונען אין איסט־ענד יודישע עמיגראנטען, וואס זענען עלטער פון 15 יאהר, 22,711. עס קומט ארויס דאס אויף יעדע 1081 עמיגראנטען האט זיך איינגעפונען נור איין פערברעכער. די קאמיסיע אבגעבענדיג איהר מיינונג וועגען די יודישע עמיגראנטען שרייבט: "די רעזולטאטען אונזערע בעווייזען, אז די וואס זענען נאהענט בעקאנט מיט די יודישע עמיגראנטען זענען גערעכט, ווען זיי בעהויפטען, דאס די יודישע עמיגראנטען זענען פריעדליכע מענשען, וועלכע אכטען און היטען די געזעצען פון אונזער לאנד".

נאר אפילו די עמיגראנטען זענען ניט פערזונקען געווארען אין דעם איסט־ענדער זומפף צוגלייך מיט טויזענד אנדערע, — האבען זיי זיך פארט ניט געקענט ארויסראטעווען פון אנדערע צרות, וועלכע מאכען דעם עמיגראנטען צו א אונגליקליכען פערהונגערטען שקלאפען. צוליעב זיין ארימקייט און זיין דערשלאגענהייט איז דער עמיגראנט אריינגעפאלען אין די ווארשטאטען, אוואו מען ארבייט נאך'ן "שוויטצזיסטעם", ד. ה. אוואו מען זויגט אויס פון ארבייטער זיין לעצטען טראפען שווייס. א קאמיסיע, וואס האט זיך בעשעפטיגט דער מיט אויסצופארשען די לאגע פון די ארבייטער אין די דאזיגע ווארשטאטען האט אויפגעשטעלט פיער פונקטען, וועלכע גיבען א ריכטיגעס בילד פון דעם "שוויטצזיסטעם 1) דער ארבייטער איז ניט בעשעפטיגט א גאנ'ן יאהר נאר אין געוויסע צייטען, סעאָנען און דאס אויך ניט רעגעלמעסיג; 2) דער ארבייטסטאג דויערט זעהר לאנג; 3) דער ארבייטס לויהן איז דער ניעדריגסטער וואס קען נור געבען, און 4) דער ארט, אוואו עס ווע־ט געארבייט איז העכסט שעדליך און אונגעזונד פאר'ן ארבייטער. עס געפינען זיך ניט וועניג "הינע", וואס פאלען אריין אין אזעלכע ווארשטאטען, דאס רוב אבער זענען דאס עמיגראנטען, וועלכע זענען געצוואונגען פאר א שטיקיל טרוקען ברויט אוועק צו געבען זייער לעצטען טראפען שווייס. וויבאלד דער עמיגראנט לעבט אב א יאהר־צוויי, לערנט זיך אויס ענגליש רעדען, און קריעגט די מעגליכקייט צו ארבייטען אין א פאבריק, — פערלאזט ער די שרעקליכע ווארשטאט. און דעריבער זענען די אונטערנעהמער פון די ווארשטאטען געצוואונגען, די פוסטע ערטער מיט אנדערע ארבייטער פול צו מאכען, זיי זענען געצוואונגען צו פערהאפען נייע עמיגראנטען, אנדערע "גרינע" און זיי אויסצוזויגען כל זמן זיי האבען ניט קיין אנדערע

אויסוועג. און אין די אַכציגער יאָהרען האָבען קיין עמיגראַנטען ניט געפֿעהלט. דאָס איז געוועזען די בעסטע צייט פֿאַר די שרעקליכע וואַרשטאַטען. דער אונוויסענדער דערשלאָגענער עמיגראַנט, פֿעריאָגט פֿון די פּאָגראָמען אין אַ פֿרעמד לאַנד, צוטומעלט און צושראָקען פֿון אַלעס וואָס ער זעהט אַרום זיך אין דעם מערדערישען איסט־ענד'שען קוואַרטאַל — נעהמט אָן אַלעס, וואָס דער אונטערנעהמער פֿון אַזאַ וואַרשטאַט שרייבט איהם פֿאָר, וויליגט איין אויף אַלע בעדינגונגען, ווי איך משוגה ווילד און אונמענשליך זיי קלינגען פֿאַר'ן פֿרעמדען אויער. וואו זאָל ער געהן? ווער וועט איהם פֿערשטעהן? ווער וועט איהם געבען אַ טרוקען שטיק ברויט? וואָס קען ער אַרויסטראָגען אויפֿ'ן מאַרק צו פֿערקויפֿען, חוץ זיין הוילע נאַקעטע מוסקעלקראַפֿט, וועלכע קיינער וועט עס ניט וועלען נעהמען, ווייל זי איז שוואַך און האָט ניט קיין אָנזעהן. נאָר אויף דער זומפּיגער ערד פֿון דערשלאָגענהייט און שוואַכקייט האָט געקענט אויסוואַקסען דאָס שוויטצזיסטעם. גאַנצע צווייגען פֿון מלאכות, וועלכע זענען ביז אַהער געוועזען גאָר אונבעקאַנט אין ענגלאַנד זענען בעשאַפֿען געוואָרען און אויסגעאַרבייטעט געוואָרען דורך יודישע עמיגראַנטען. די אונטערנעהמער זענען די אַמאָליגע יודישע עמיגראַנטען, וועלכע האָבען זיך נאָך אַ לאַנגער שווערער מלחמה דורכגעשלאָגען, וועלכע האָבען זיך בעקאַנט געמאַכט מיט דעם ענגלישען לעבען און מיט די ענגלישע אומשטענדע; די אַרבייטער אין די וואַרשטאַטען זענען די פֿרישע, די „גרינע“, די אקאַרסט אָנגעקומענע עמיגראַנטען. פֿון די 23 טויזענד עמיגראַנטען אין יאָהר 1891 האָבען צו טויזענד געאַרבעט אין שניידער — אין שוסטער – וואַרשטאַטען, אַוואו עס הערשט דאָס שוויטצזיסטעם.

(ענדע קומט).

וואָס איז ציוניזם?

מיט אַ יאָהר צוריק וואָלט איינפאַך אונמעגליך געוועזען צו שטעלען אַזאַ שאלה, מיט אַ יאָהר צוריק וואָלט מען מיט דער שאלה, וואָס איז ציוניזם, אַ פּנים געהאַט פֿון אַ משוגענעם. וואָס הייסט „וואָס איז ציוניזם“, ציוניזם איז ציוניזם. דאַרף מען דען האָבען אַ בעסערע און קלאָרערע ערקלערונג? אָבער פֿון פֿאַר אַ יאָהרען ביז היינט איז אַ וועק אַ גאַנץ יאָהר, וועלכעס האָט געניגט אָבצוקיהלען די התלהבות, שטילען די גייסטער, בערוהיגען די הערצער, אום מע זאָל קענען איבער ציוניזם רוהיג זיך דורך שמועסען. אַ יאָהר צייט איז פֿאָראיבער און אַלע האָבען זיך איבערצייגט אַז די „כצפיחית בדבש“ ערקלערונג פּאַסט ניט אויף ציוניזם. מיר מוזען פֿאָדערן אַנ'ענטפֿער אַ דייטליכען, אַנ'ענטפֿער אַ קלאָרען אויף די פֿראַגען: וואָס איז ציוניזם? וואָס פֿערלאַנגט דער ציוניזם? וואָס האָבען מיר צו טהון זייענדיג ציוניסטען? אַ שקל צאָהלען, אַנ'אַקציע קויפֿען, 3 רובל אין אָדעסער חברה צו געבען, ערב יום כפּור אין דער קערה קאָפּיקעס אָדער גריוונעס צו וואַרפֿען, חנוכּה פֿיעל לאַטקעס עסען און האַלטען אין איין על הנסים זאָגען, קינדער זאָלען לערנען לשון־הקודש און יודישע געשיכטע, ביי אַ שמחה אָדער אַ טרויער אַנשטאַט אַ דעפּעשע אָדער אַ לזכר'ל אין המליץ אַזוי פֿיעל און אַזוי פֿיעל מנדב זיין, — די אַלע זאַכען זענען זעהר גוט, מע קען געגען זיי גאָר נישט האָבען, אָבער דאָס זענען זאַכען וועלכע פּאַקען נור איינצעלע און קליינע מאָמענטען פֿון אונזער לעבען. אַ שקל צאָהלט מען נור איינמאָל אין יאָהר, אָבער ווייטער אין ברייטערען לעבען, אין די לאַנגע טעג און זעהר קורצע יאָהרען, וואָס האָבען מיר יעמאָלט אַלס ציוניסטען צו טהון? אויפֿ'ן גאַס, אין געשעפֿט, אין פֿערקעהר מיט אונזערע בעקאַנטע, אין פֿאַמיליען צימער בשעת מיר רוהען, וואָס פֿערלאַנגט פֿון אונז יעמאָלט דער ציוניזם? איך האַלט אַז איצט איז די רעכטע צייט מיט דער שאלה זיך צו בעשעפֿטיגען, איצט בעת די הערצער זענען אָבגעקיהלט געוואָרען טאָרען מיר זיך מעהר ניט נאַרען איינע די אַנדערע און שטענדיג אויסוויכען צו געבען אַ קלאָרע תשובה. מיר ציוניסטען מוזען איינמאָל פֿאַר אַלע מאָל זיך קלאָר מאַכען וואָס מיר ווילען און געבען אַ בעשטימטען ענטפֿער אויף די געשטעלטע פֿראַגען.

אָבער עס איז אונמעגליך צו בעשטימען וואָס איז ציוניזם, בעפֿאָר מיר ווייסען די סבּה וועלכע האָט דעם ציוניזם אויף דער וועלט געבראַכט, און דעריבער מוז איך מיך בעפֿאַסען מיט דער אורזאַכע פֿונ'ם ציוניזם.

ווי ביי אַלע אַנדערע זאַכען אַזוי אויך ביי דער פֿראַגע האָט מען ביז אַהער יוצא געוועזען נור מיט אַלגעמיינע פֿראַזען, וועלכע האָבען נור פֿערטומעלט דעם קאָפּ און קיין זאַך ניט ערקלערט. די מעהרסטע פֿון אונזערע ציוניסטען זענען נאָך ווייטער גיגאַנגען און געזאָגט אַז מען קען כלל וכלל ניט ערקלערען די אורזאַכע, פֿון וואַנעט דער ציוניזם איז ענטשטאַנען, ווייל דער ציוניזם איז אַלט ווי דאָס יודישע פֿאָלק. והא ראיה, דער אַלטער פֿאָלקס געשריי „לשנה הבאה בירושלים“. אָבער די אונריכטיגקייט פֿון דעם ווייסען אַלע די וועלכע האָבען געפּרופֿט אונטער די פֿרומע מאַכען פּראָפּאַגאַנדע פֿאַר ציון. ווען די פֿרומע ציונס מתנגדים האָבען געוואָלט אויסדריקען זייערע געגנערשאַפֿט, האָבען זיי ניט געפֿונען קיין בעסערע טענה ווי די: וואָס, איהר משכּילים ווילט אונז „ולירושלים“ און את־צמח־זאָגער אין ציון פֿיהרען? און די טענה מיט דעם גאַנצען בענעהמען זיך פֿון די פֿרומע ציונס מתנגדים ווייזט די פֿאַלשקייט פֿון די ווערטער. דאָס דער איצטיגער ציוניזם איז דאָסזעלבע וואָס אונזערע עלטערן האָבען געשריען לשנה הבאה בירושלים. ווען דער רוב פֿון די לשנה הבאה בירושלים'ס שרייער זענען אָדער האָבען זיך מתנגד געוועזען צום היינטיגען ציוניזם, דאָס אַליין ווייזט שוין דאָס דער איצטיגער ציוניזם שטרעבט און פֿערלאַנגט „עטוואָס אַנדערס“ פֿון די „לשנה הבאה“ שרייערס, „עטוואָס אַנדערעס“ וואָס יענע האָבען דערפֿון גאָר קיין בעגריף ניט געהאַט. און דערום קענען מיר מיט רעכט פֿרעגען וואָס איז די אורזאַכע פֿון דעם „עטוואָס אַנדערען“ און וואָס איז דען דאָס עטוואָס אַנדערע פֿון היינטיגען ציוניזם, וואָס שיידעט צווישען דעם נייעם און אַלטען ציוניזם?

צווישען פֿיעל ציוניסטען און אויך צווישען איינוגע פֿון אונזערע פֿיהרער איז פֿערברייטעט דער געדאַנקען, אַז דער ציוניזם איז נור איבער אונזער שלעכטער עקאָנאָמישער לאַגע; דער ציוניזם, זאָגען זיי, איז ענטשטאַנען וועגען דער „יודען נויט“, וועגען די פֿערפֿאָלגונגען און העצערייען פֿון די אַנטיסעמיטען, יאָ, ס'איז אפילו פֿיעל לייכטער מיט אַזוינע מיטלען פּראָפּאַגאַנדאַ צו מאַכען, און אין אמת'ן וואָס דאַרף מען האָבען גרינגער ווי צו קומען צו אַ אָרימען יודען אַ שניידער, שוסטער, אָדער אַ קרעמער און זאָגען איהם: „הערסט, ברודער, דו שטאַרבסט דאָ פֿון הונגער, די פּרנסה געהט אַלץ ערגער און ערגער, וואַרף אַוועק דיינע נאַרישקייטען, געה ווער אַ ציוניסט, דאָרטען אין ציון קענסט דו שוין רוהיג זיין, וועסט אי"ה האָבען דיין אויסקומעניש בכבוד“, זעלבסטפֿערשטענדליך דאָס מיט אַ זעלכע טענות איז שוין לייכט צו בעקומען ביי דעם יודען אַ שקל איינשרייבגעלד אין דער חברה אָדער אַנדערע ציונס נדבות, עס איז פֿיעל לייכטער צו אַרבייטען און צו מאַכען פּראָפּאַגאַנדאַ אַוועקשטעלענדיג דעם ציוניזם אויף אַ עקאָנאָמישען יסוד, אָבער מיר ציוניסטען, וועלכע זענען זיכער אין דער קראַפֿט פֿון אונזער אידעע, מיר מוזען פּראָטעסטירען געגען די „אונריכטיגע אורזאַכע“. דען פֿון „אַ פֿאַלשע אורזאַכע וועלען קומען פֿאַלשע מעשים“. מיר ציוניסטען מוזען פּראָטעסטירען, ווייל מיר דאַרפֿען וויסען אַז ווען אין אַנדערע זאַכען שפּיעלט נאָך די עקאָנאָמישע זייט אַ ראָלע, האָט זי אין ציוניזם גאָר נישט געווירקט, לכל הפּחות אין דער ענטשטעהונג. דען ווען דער נויט און עלענד זענען די אורזאַכען פֿון דער ציונסבעוועגונג האָבען שוין אונזערע אורעלטערן געדאַרפֿט זיין ציוניסטען, ווייל דער איצטיגער יודישער נויט און עלענד איז ניט גרעסער פֿון דעם פֿאַרצייטיגען. אין ווין איז איצט אַ בירגערמייסטער אַ שונא ישראל, וועלכער טהוט אָן צרות די יודישע הויזירער, אָבער פֿאַרצייטען האָט דאָך אַ יוד אפילו ניט געטאָרט וואָהנען אין ווין, אין גאַליציען שטאַרבען איצט יודען פֿון הונגער, אָבער זיי האָבען דאָרט קיינמאָל ניט געהאַט פֿון וואַנען צו לעבען, אין אַנדערע לענדער איז דעם יודען פֿערבאָטען אין די דערפֿער צו וואָהנען, אָבער פֿאַרצייטען האָבען זיי אפילו אין די שטעדט ניט געטאָרט וואָהנען, אין פּאָלנאַ פֿאַר אַן עלילת הדם שלאָגט מען יודישע שויבען אָבער פֿאַרצייטען וואָלט מע

פֿאַר אַזאַ בלבול אַלע יודען געשלאָגען, און ווען אונזערע עלטערן, וואָס זיי איז געווען פֿיעל ערגער פֿון אונז זענען ניט געווען קיין ציוניסטען נאָך דעם היינטיגען בעגריף, דאָס ווייזט טאַקי, דאָס ניט דער „יודישער ברויט נויט איז די אורזאַכע פֿון ציוניזם, דאָס ניט די יודישע שלעכטע עקאָנאָמישע לאַגע האָט דעם ציוניזם אויף דער וועלט געבראַכט. דאָס ניט דער יודישער עלענד וועלכער איז איצט ניט גרעסער ווי פֿאַרצייטען איז די אורזאַכע פֿון דעם היינטיגען ציוניזם. נייין „עטוואָס אַנדערעס" האָט געבראַכט אויף דער וועלט דעם ציוניזם, וועלכעס שיידעט אָב די היינטיגע ציוניסטען פֿון די אַלטע לשנה הבאה שרייער, וואָס'זשע איז דען דאָס עטוואָס אַנדערע?

אום גוט צו פֿערשטעהן דאָס „עטוואָס אַנדערע" דאָס הייסט די סבה פֿון היינטיגען ציוניזם און זיין צוועק, מוזען מיר זעהן, ווער זענע געוועזען אונטער אונז די ערשטע ציוניסטען, ווער איז צום ערשטען אין פּאַלעסטינאַ געגאַנגען און ווער האָט צום ערשטען פֿאַר ציון אָנגעפֿאַנגען צו אַרבייטען, די פֿרומע „לשנה הבאה" שרייערס האָבען אֱמת געפֿיהרט זייער מלחמה געגען די נייע ווינטען, וועלכע האָבען אָנגעהויבען צו בלאָזען אין דער יודישער גאַס, אָבער מיט די אַלטע מיטלען מיט די אַלטע תחבולות, דאָס הייסט זיי האָבען זיך פֿערשפּאַרט אין זייערע לעבער אין דאָרטען צומאַכענדיג זייערע אויגען האָבען זיי ניט געוואָלט הערען און וויסען פֿון וואָס עס טהוט זיך אַרום זיי, די פֿרומע „לשנה הבאה" שרייערס זענען ניט געוועזען פֿון די ערשטע ציונס אַרבייטער, פֿערקעהרט ווען מען איז שוין צו זיי געקומען און מע האָט זיי אָנגעהויבען וועקען און רופֿען: „גוואַלד, יודען, געהט אַרויס פֿון אייערע לעבער און העלפֿט אונז אַרבייטען", האָבען זיי זיך געמאַכט ניט הערענדיג און ניט זעהענדיג, און ווען זיי זענען געצוואונגען געוועזען צו הערען די שטאַרקע ציונס רופֿע האָבען זיי אויף די ציונס אַרבייטער מיט שטיינער געוואָרפֿען. אויך די אָרימע פֿערפֿאָלגטע, דערשלאָגענע און ברויטלאָזע יודען, די גרויסע מאַסע אַרבייטער און געשעפֿטסלייט וועלכע זענען געצוואונגען געוועזען אַוועק צו וואַרפֿען זייער היים און פֿאָהרען זוכען זייער גליק אין מרחקים, אין די מדינות הים, אויך די יודען זענען ניט געוועזען פֿון די ערשטע וועלכע האָבען אָנגעהויבען צו טראַכטען וועגען ציון. מע קען אפילו צו זיי גאָר נישט האָבען, מיט הונגריגע מאָגענס איז זעהר שווער צו טראַכטען וועגען הויכע פֿאָלקסאידעאַלען. אָבער דאָס קען קיינער ניט לייקענען דאָס די הונגעריגע ברויט זוכער זענען ניט געוועזען פֿון די ערשטע ציונס אַרבייטער, זיי אַלע זענען אָבער געלאָפֿען אין אַמעריקאַ, אַפֿריקאַ און אין דער גאַנצער וועלט אָבי ניט אין ציון, אַלזאָ, ניט די פֿרומע און ניט די אָרימע זענען געווען די ערשטע ציונס אַרבייטער, דאָס זענען געוועזען סטודענטען, וועלכע מיט אַ יוגענדליכען בטחון, וואָס גרענצט אַן משוגעת, האָבען געוואָגט זיך ענטזאָגען פֿון זייערע חלומות און געוואָנהייטען און צו געהן אין פּאַלעסטינע אום צו בעאַרבייטען אָדער ריכטיגער געזאָגט מיט זייער יונגע לעבענס אויף צו לעבען דאָס וויסטע אַלטע לאַנד. און בשעת די אַלע יונגע לייט האָבען זיך מיט בעגייסטערונג מקריב געוועזען פֿאַר די ציונס אידעע, האָט זיך ניט איינער געפֿונען וועלכער האָט זיי געשטאַרקט מיט אַ גוטען וואָרט, פֿאַר משוגעים האָט מען זיי געהאַלטען. דאָס זענען געוועזען די משכילים, די אַלע יונגע לייט וואָס ביז אַהער האָבען געהלומט וועגען אַ השכלה גן עדן, דאָס זענען זיי געוועזען וועלכע האָבען אָנגעהויבען וועגען ציון מיט פֿייער צו רעדען. אָבער וואָס פֿאַר אַ געלעכטער האָבען זייערע ציונס דרשות ביי די פֿרומע יודען אַרויס גערופֿען. אַ משכיל, אַ דייטש, אַ בערלינטשיק, הויבט מיט אַ מאָל אָן צו רעדען פֿון ציון, פֿון ירושלים, פֿון יודישקייט, מע האָט זיך געקאַייכט פֿון געלעכטער, דאָס איז עפּיס געוועזען אַ מין טשיקאַווישץ, אַ מין וואונדער. און דער דאָזיגער וואונדער בעווייזט טאַקי דאָס דער היינטיגער ציוניזם איז ניט דאָסזעלבע וואָס דער אַמאָליגער „לשנה הבאה בירושלים" געשריי און דאָס ער איז ניט די פֿאָלגע פֿון דער יודישער שלעכטער עקאָנאָמישע לאַגע, דען אַ ניט וואָלטען די פֿרומע אָדער די פּרנסה־יודען געוועזען פֿון די ערשטע ציוניסטען.

(פֿאָרטזעטצונג קומט.)

א. לובעצקי.

צייטונגס־שטימען.

אין אַמעריקאַ געהט אַרויס אַ העברעאישע צייטונג מיט דעם נאָמען „התחיה". די צייטונג איז אַ ציוניסטישע — זי קעמפֿפֿט פֿאַר די ווידערבעלעבונג פֿון דער העברעאישער שפּראַך און פֿון דעם יודישען פֿאָלק, אָבער ווי אַזוי זי קעמפֿפֿט זאָל זיך גאָט דערבאַרעמען.

אומזיסט ווילען מיר זוכען אין איהר אַ בילד פֿונ'ם יודישען לעבען אין אַמעריקאַ, פֿון די בעוועגונגען און שטרעמונגען אין נויאָרק, טשיקאַגאָ אָדער פֿילאַדעלפֿיא.

אַפילו פֿון דעם אַמעריקאַנישען ציוניזם קענען מיר קיין בעגריף קריגען לייענענדיג דאָס בלאַט, האָטש אין יעדעם נומער געפֿינען מיר ידיעות פֿון פֿערזאַמלונגען און דרשות אין פֿיעל שטעדט. קיין סימן פֿון דעם שרעקליכעם וואָרטקאַמפֿף, וואָס דער ציוניזם האָט אַרויסגערופֿען אין אונזערע העברעאישע צייטונגען געפֿינען מיר אין דער „התחיה" נישט. די אַמעריקאַנער ציוניסטען, וואָלטען מיר געמיינט, זענען סתם ציוניסטען, זיי ווילען גאָר נישט דענקען; פֿאַר זיי איז אַלעס זעהר קלאָר און זעהר פּראָסט און מען ברויכט גאָר נישט אַריינלאָזען זיך טיפֿער אין דער זאַך.

דער רעדאַקטאָר פֿון דער „התחיה" שטאָלצירט אַפילו מיט דעם, און אין דעם 22־סטען נומער, שרייבענדיג איבער די פֿיעל מאמרים וועגען ציוניזם זאָגט ער, דאָס די העברעאישע שרייבער אין אירופּא בכלל און אין רוסלאַנד בפֿרט האָבען נאָך נישט פֿערלאָרען דעם תלמודישען פּלפּול, און אַזוי ווי פֿריהער אין תלמוד האָט מען זיך בעמיהט צו בויען אויף זאַמד גרויסע שטעדט און דערנאָך זיי צו צערשטערען, אַזוי טהוען זיי אויך אין ציוניזם: יענער קומט מיט אַזאַ שיטה און דער מיט אַנ'אַנדערער און די זאַך איז דאָך זעהר פּראָסט: מען ברויכט צו פֿערקויפֿען אַקציעס.

און זיי, אין אירופּא, רעדען עפּיס פֿון אַ קולטורעלער אַרבייט, פֿון אַ יודישער קולטור און ווייסען נישט, אַז ווי לאַנג מיר ווילען נישט האָבען קיין לאַנד קענען מיר נישט האָבען קיין אייגענע קולטור. און די אַלע וויכוחים, די אַלע מאמרים וואָס זענען געשריבען געוואָרען פֿון דעם ערשטען באַזעלער קאָנגרעס ביז דער לעצטער צייט קומען איהם אויס פּונקט ווי די פּלפּולים פֿון ישיבה בחור'ס.

און די לעצטע מלחמה מיט דער „לשכה השחורה", קומט איהם אויס אויך קאָמיש. מען ברויכט גאָר נישט רעדען וועגען דעם, דאָס פֿאָלק וועט אַליין דערקענען זיינע פֿריינד און אַלע רייד זענען איבריג.

און אפשר, זאָגט ער ווייטער, וועט איהר, העברעאישע שרייבער, זאָגען: „מיט וואָס קענען מיר העלפֿען אונזער פֿאָלק צו דערגרייכען זיין ציעל, אַז מיר ווילען נישט שרייבען, נישט רעדען, נישט ערקלערען? ד"ר הערצל האָט דאָך שוין געזאָגט אַז דאָס וויכטיגס: ע זאַך איז די באַנק וכבן פֿערקויפֿט אַקציעס, שרייבט אַז מען זאָל קויפֿען אַקציעס.

דער דאָזיגער מאמר איז נאָך מיין מיינונג זעהר כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דעם בלאַט, און דערפֿאַר האָב איך אַזוי פֿיעל גערעדט איבער איהם האָטש עס איז נישט כּדאַי און דאָס אַלעס וואָס ער זאָגט איז אַלט ווי דער ציוניזם אַליין.

דאָס בלאַט בעריהרט איבערהויפּט גאַנץ וועניג די פֿראַגען פֿון יודישען לעבען, דאָ איז אין איהם אַ פּירוש אויף אַ פּאָר פּסוקים פֿון תנ"ך, דאָ אַ בריעף פֿון הלל מאַלאַכאָווסקי איבער שאַצקעס מפתח, אַ פּירוש אויף אַ גמרא א. ז. וו.

אַזוי זעהט אויס אַ העברעאישעס בלאַט אין אַ פֿרייע לאַנד ווי אַמעריקאַ. איך מאַך אויפֿמערקזאַם אויף דעם ווייל עס איז זעהר וואונדערבאַר:

בשעת עס איז דאָ אַ סך זשאַרגאָנישע בלעטער אין אַמעריקאַ, איז נור דאָ איין העברעאישעס בלאַט, וועלכעס קלאָגט זיך אַלע מאָל אַז די „שפחה, דאָס הייסט דער זשאַרגאָן, האָט אַראָב געוואָרפֿען פֿונ'ם טראָן די גבירה, דאָס הייסט די העברעאישע שפּראַך". פֿאַר וואָס אָבער האָט נישט דאָס יודישע לעבען אין אַמעריקאַ אַרויסגערופֿען, אַזוי ווי למשל ביי אונז, בעסערע און מעהרערע בלעטער, בשעת עס האָט געשאַפֿען זשאַרגאָנישע — דאָס איז אַ פֿראַגע אויף וועלכע מען דאַרף זוכען אַנ'ענטפֿער.

נישט אלע ווייסען, דאכט זיך, אז מיר האבען אין העברעאישען א וואכען-בלאט פאר קינדער וואס הייסט „גן שעשועים" און געהט ארויס שוין דאס צווייטע יאהר אין ליק, וואו דער „המגיד" איז ארויסגעגאנגען. איך געדענק אז שוין פאר יאהרען האט בריינין אין השבוע געווי־זען וואס פאר א ווערטה דאס בלאט האט, און פון יענער צייט אן איז דאס בלאט נאך אליין ניט בעסער געווארען.

פאר מיר ליגען איינינע נומערן. איצט געהט אין בלאט א גאנצער גאנג ארטיקלען: הרב ותלמידיו, אין וועלכען מע פערטייטשט בדרך פון א געשפרעך א פאר קאפיטליך חומש. פער־טייטשענדיג זאגט דער רבי מוסר, ברענגט אגדות חז"ל,— מיט איין ווארט ער ווייזט דעם מאור שבתורה. אז איהר ווילט קריגען א בעגריף וואס פאר א מין הסברה דאס איז, טא הערט, דער מלמד פערטייטשט די מעשה פון דור הפלגה:

די תלמידים וואונדערן זיך פאר וואס האט גאט אזוי געשטראפט די מענשען וואס האבען קיין חטא ניט געטהון און צומישט זייערע שפראכען. די קינדער קומט אויס פרעמד, אז די מענשען האבען געוואלט שטרייטען מיט גאט; קען מען דען מיט גאט שטרייטען? דער מלמד ענטפערט מיט א משל פון דער יודישער היסטאריע. יודען, זאגט ער, וואלטען שוין לאנג פערלענדט געווארען פון זייערע שונאים, ווען די שונאים וואלטען זיך צווישען זיך ניט אליין געקריגט, ובכן אז איינער וויל פערניכטען די יודען לאזט ניט דער אנדערער, ווען אלע פעלקער וואלטען געהאט איין דעה, וואלט שוין לאנג קיין סימן ניט געווען פון א יוד; דאס איינענע איז אויך מיט די מענשען בכלל. ווען גאט וואלט ניט אויסגעמישט די לשונות, ווען אלע מענשען וואלטען גערעדט מיט איין לשון, וואלטען זיי א סך מעהר געזינדיגט, ווייל איינער וואלט נאכ־געטהון דעם אנדערען און די גאנצע וועלט וואלט אין זינדיגען געווען איין דעה ווי ביים בויען פון מגדל, דאן וואלט גאט געמוזט שוין שטראפען די מענשען מיט א מבול און ער וואלט עובר געווען אויף זיין שבועה. דאס האט ער פארויסגעזעהן און האט פערמישט די לשונות, כדי איינער זאל נישט פערשטעהן דעם אנדערען. און דאס איז נישט קיין שטראף נאר א חסד וואס גאט האט מיט די מענשען געטהון. אזוי פערטייטשט מען ביי אונז די תורה פאר קינדער!

נאך דעם מאמר איז דא א מאמר „פנקס קטן לקטנים", א פאר קלינגענדע פראזעס איבער דאס אומגליקליכע יודישע פאלק וואס איז אזוי גרויס און לעבט אין א זאלכע צרות; און צום סוף פרעגט דער שרייבער די קינדער, צי האבען זיי האטש אמאל געטראכט איבער דעם אז מען מוז דאס פערענדערן.

ווייטער געהט בעלעטריסטיק: א בילד איבערגעזעצט פון „בודושטשנאשט", און „משתה לעניים" בעקבות ספעקטאר. נאר דא איז כאראקטעריסטיש, דער איבערזעטצער האט געפונען אז דער סוף פון ספעקטארס ערצעהלונג איז נישט פאר קינדער און ער האט עס איבער־געמאכט אויף אזא אופן, אז דער גביר פערטיילט די ארימע לייט א רובל פאר א מאן, און אלע פרעהען זיך מיט די ארימע לייט ווי עס ברויכט צו זיין ביי „רחמנים בני רחמנים".

איהר קענט אייך פארשטעלען ווי עס זעהט אויס ספעקטארס ערצעהלונג מיט אזא סוף.

אזוי זעהט אויס א בלאט פאר קינדער אין דער העברעאישער שפראך!

יצחק גרינבוים.

פאליטישע איבערזיכט.

די מלחמות אין פערשידענע טהיילען פון ארא‌ניען הויבען אן ווידער צו ווערען שטארקער. די בויערען האבען ארומגערינגעלט די שטאדט וועפענער, וואו עס זענען געשטאנען 2,000 ענגלענדער. אויף נעהמען שטעדט זענען אבער די בויערען, וואס האבען ניט געקריגען קיין מיליטערישע ערציהונג, גאנץ קנאפע בריות. זיי האבען בעשאטען די שטאדט מיט באמבעס און זיי האבען דאך ניט געקאנט ארויס־טרייבען פון דארטען די ענגלענדער. די מלחמה ביי וועפענער האט גע־צוואונגען ראבערטסען ארויסצושיקען א שטארקען היל פון 30,000 מאן אויסצולייזען די בעלאגערטע שטאדט. די בויערען האבען זיך ניט געקאנט אריינלאזען מיט אזא גרויסען היל אין מלחמה און זענען אב־געטרעטען פון דער שטאדט.

די טראנסוואלער דעפוטאציע האט נאך דערווייל גאר ניט אויפ־געטהון, זי האפט אבער אין אמעריקא מעהר צו בעווייזען ווי אין אייראפא. און אין אמת'ן ווערט אין אמעריקא די בעוועגונג געגען ענגלאנד אלץ שטארקער, דאס פאלק פאדערט אלץ ענערגישער, אז דער פרעזידענט מאק קינליי זאל זיך אננעהמען פאר די אומגליקליכע טראנסוואלער וועלכע האבען מיט זייערע גבורות געוויס פערדינט די פרייהייט פון זייער לאנד, וואס איז זיי אזוי טהייער. פאר די טראנסוואלער ווערט אגיטירט צווישען אלע פעלקער און אלע קלאסען פון די פעראייניגטע שטאאטען. איצט האט מען צוזאמענגעקליבען 26,000 חתימות פון דער אמעריקאנישער שול־יוגענד, וועלכער דריקט אויס דעם טראנסוואלער פרעזידענט קריוגער איהר ליעבע און פריינדשאפט צו די בויערען. דעם בריעף מיט די חתימות וועט איבערגעבען א 16 יעהריגער שילער, וועלכען אמעריקא שיקט עקסטרא ארויס קיין טראנסוואל.

שטארק זענען אויך אויפגערעגט געגען ענגלאנד פאר די איצטיגע מלחמה די אירלענדער. אירלאנד געהערט ענגלאנד שוין פון לאנגער צייט, אבער די אירלענדער האבען זיך נאך ניט אבגעזאגט פון דער האפענונג אויף זעלבסטשטענדיגקייט. די שטרענגע געזעצען, מיט וועלכע ענגלאנד האט בעהערשט אירלאנד, האבען אין לאנד געשאפען א שרעקליכע שנאה צו ענגלאנד, וועלכע איז נאך אליין ניט אויסגע־לאשען געווארען, האטש איצט ווערט שוין אירלאנד אסך בעסער בע־האנדעלט. מיט עטליכע יאהר צוריק האט דער ענגלישער מיניסטער גלאדסטאן פארגעשלאגען אז מען זאל אירלאנד געבען אן'אייגע־נעם פארלאמענט, כדי זי זאל האבען דאס רעכט אליין זיך צו בעהער־שען, אליין ארויסצוגעבען פאר זיך געזעצען. דאס וואלט געקענט צוריק אויסהיילען די וואונדען, וועלכע ענגלאנד האט אנגעטהון אירלאנד אין די פריהערדיגע יאהרען, און אין גאנצען אויסלעשען די שנאה צו ענג־לאנד. גלאדסטאנס פראיעקט איז אבער ניט אנגענומען געווארען און די אירלענדער בלייבען אויך ווייטער די פערביסענסטע שונאים פון ענגלאנד. די צרות, וועלכע ענגלאנד האט אנגעטהון אירלאנד, זענען טאקי זעהר גרויס. דאס לאנד איז פעראָרעמט געווארען. בעת אין ענגלאנד פערדינט דורכשניטליך יעדער מענש 40 פונט א יאהר, איז דער דורכשניטליכער פערדינסט אין אירלאנד נור 12 פונט (א פונט סטערלינג איז אנ'ערך פון 10 רובעל). דערפאר איז די עמיגראציאן פון אירלאנד קיין אמעריקא שרעקליך שטארק. אין 1841 סטען יאהר האט אירלאנד געהאט 8,175,000 איינוואהנער און אין 1891 יאהר האט זי געהאט נור 4,704,000 דאס הייסט אין די 50 יאהר האט אירלאנד פערלארען דורך עמיגראציע א גאנצע העלפט פון איהרע איינוואהנער.

צו שטארקען דעם צוזאמענהאנג צווישען אירלאנד און ענגלאנד האט זיך די אלטע ענגלישע קעניגין איצט ענטשלאסען צו בעזוכען אירלאנד. מען האט איהר אפילו אומעטום אין אירלאנד גאנץ גוט אויפגענומען, מען האט איהר געשיקט דעפוטאציעס, וועלכע האבען איהר געדאנקט פאר איהר בעזוך, אבער אין דערזעלבער צייט האבען די אירלענדער מודיע געווען אז אבגעבענדיג כבוד זייער גאסט מיינען זיי דערמיט ניט זיך אבצוזאגען פון זייער ארבייט פאר אירלאנדס זעלבסט־שטענדיגקייט, וועלכע זיי וועלען פאר א טאפ לינזען ניט פערקויפען.

א וויכטיגער פאליטישער וויזיט שטעהט אין גיכען פאר אין בערלין. דער עסטרייכישער קייזער האט צוגעזאגט צו קומען אויף דעם פאמיליען יום־טוב, וואס וועט זיין דעם 6־טען מאי ביי דעם דייטשען קייזער. דער וויזיט וועט נאך א מאל בעווייזען די פריינדשאפט צווישען עסטרייך און דייטש־לאנד, און די פריינדשאפט דארף טאקי עסטרייך זעהר נייטהיג. שלעכ־טע צייטען זענען איצט אין עסטרייך, די מחלוקת צווישען די נאציא־נען צורודערן דאס גאנצע לעבען און אין אזא צייט איז גוט אז

מען האָט אַ טרייען פריינד, אויף וועלכען מע קען זיך פערלאָזען. די שפּראַכפראַגע, פון וועלכער מיר האָבען שוין פיעל מאל געשריבען, די אונאָרדענונגען אין דער אַרמעע, די מחלוקת צווישען אונגאַרן און עסטרייך, דאס שטרעבען פון יעדען עסטרייכישען פאָלק זיך אבצוטהיילען און ווערען זעלבסשטענדיג דארפען ביי יעדערען אַרויסרופען טרויעריגע געדאַנקען, וועמען עס איז נור טהייער עסטרייכס איינהייט. דער מיניסטער קערבער האָט שוין אויסגעאַרבעט זיין פראָיעקט וועגען די שפראַכען אין בעהמען. דאס לאַנד ווערט לויט זיין פראָיעקט צוטהיילט אין ריין דייטשע ערטער, וואו די רעגירונגסשפראַך וועט זיין דייטש, ריין טשעכישע, וואו די רעגירונגסשפראַך וועט זיין טשעכיש, און געמישטע שטעדט, וואו ביידע שפראַכען וועלען זיין גלייך. געמישט וועט הייסען יעדער אָרט, וואו די קלענערע נאציאָן האָט לכל הפחות 25 פראָצענט איינוואוהנער. אין די געגענדען, וואו עס וועט זיין נור איין שפראַך, מעג יעדער אויך אנגעבען ביטשריפטען אין דער אַנדער שפראַך אָבער נור דאן, ווען ער קען ניט די הערשענדע שפראַך. די טשעכען זענען אַבער מיט דעם נאָך אַליין ניט צופרידען, זיי פערלאַנגען אַ סאַך מעהר און מען קען דערפאַר ניט וויסען וואָס פאַר שוויריגקייטען עס וועט נאָך ווייטער האָבען קערבערס מיניסטעריום.

י. ל.

צווישען אונז גערעדט.

פאַר אַ יאָהרען אין דער צייט זענען געוועזען פּאָגראָמען אין ניקאָלאַיעוו, נאַגאָראָטאָווע און אין בערעזנעגאָוואַטע. פיעל יודישע פאַמיליען האָט מען אומגליקליך געמאַכט, אין נאַגאָראָטאָווע זעלבסט האָט מען צוריבט 154 יודישע הייזער, נאָך מעהר און ניקאָלאַיעוו. די טעג האָט די אַדעסער סודעבנע פּאַלאַטע געמשפט די פּאָגראָמשטשעקעס. קיין נייעס אין דעם פראָצעס איז ניט פאָרגעקומען, די זעלבע שרעקליכע בילדער ווי אין די פּאָגראָמען אין די 80־טע יאָהרען, יודישע פעדערען זענען געפלויגען אין דער לופטען, געבראָכען מעבעל, צוואָרפען סחוֹרה פון די קלייטען, צוקער, טוק, קעראָסין, אַטלאַס, בוימעל, זיידענס, עסיג, גלאָז און אַנדערע סחורות צומישט צוזאַמען און געטרעטען מיט די פיס, אַ פאָר ווייבער האָבען די פּאָגראָמשטשיקעס געדישעט זיי זאָלען געבען געלד, פון יודישען פערמעגען האָט מען געמאַכט אַ תל, צוגעגנבעט און צוראַבעוועט, און הונדערטער יודישע פאַמיליעס, טויזענטער יודישע נשמות, געוועזענע בעלי בתים, זענען מיט איין מאָל געוואָרען אביונים, בעטלערס אָהן פּרנסה, אָהן אַ שטיקיל ברויט אָהן אַ היים וואו דעם קאָפּ אַנידערצולעגען. די פּאָגראָמשטשיקעס האָט די פּאַלאַטע שטרענג פערמשפט. אָבער פאַר די אומגליקליכע אָבגעראַבעוועטע יודישע פאַמיליעס איז אַלין איינס, זיי איז פון די שטראַפען ניט וואַרמער און ניט קעלטער געוואָרען, זייער ביטערע לאַגע האָט זיך דערפון ניט פערבעסערט׳ זיי טראָגען אפילו ניט קיין שׂנאָה צו די ווילדע פּאָגראָמשטשיקעס וואָס האָבען זיי אַזוי אונשולדיג בעראַבעוועט, בעגנבעט און בעליידיגט. עס ליגט שוין אין יודישען כאַראַקטער ניט צו טראָגען שׂנאָה אויף די וואָס טהוען דעם יודען שלעכטס.

די אַדוואָקאַטען וואָס האָבען פערטיידיגט אויף דעם פראָצעס די יודישע אינטערעסען האָבען דעם יודישען כאַראַקטער אויסגעצייכענט פערשטאַנען, זיי האָבען ניט נור בעשולדיגט די פּאָגראָמשטשיקעס וואָס האָבען זייערע קליענטען אַזוי פיעל שלעכטס געטהון, נאָר פערקעהרט זיי פערטיידיגט. אין די פּאָגראָמען, האָט געזאָגט דער אַדוואָקאַט קאַראַבטשעווסקע, וואָס האָט אויף דעם סוד גערעדט אין נאָמען פון די אָבגעראַבעוועטע יודען, געפינט זיך ניט קיין רעליגיעזע און עקאָנאָמישע אורזאַכען, דאָס האָט פאַר אונז עדות געזאָגט דער רוסישער גייסטליכער איוואַניצקי. וואו זשע זענען די אורזאַכען וואָס מען איז אַנגעפאַלען אויף די אונשולדיגע יודען און זיי בעליידיגט? ניט אָט די פּראָסטע מענשען וואָס איהר ווילט משפּט׳ן זענען שולדיג, שולדיג איז אונזער אינטעליגענץ. פון די 80־טע יאָהרען האָבען אָנגעהויבען פאַלען אונזערע בעסטע אידעאַלען און דאָס האָט געהאַט אַ שלעכטע ווירקונג אויף דער יודישער פראַגע׳ אין דעם, אָהן שום ספק, דאַרף מען זוכען די אורזאַכען וואָס מיר הערען אָהן בושה אינטעליגענטע מענשען אויף דער גאַס, אין געזעלשאַפט און אין דעם געוויסען סאָרט צייטונגען דאָס וואָרט „זשיד" מיט פעראַכטונג, אונזער פאָלק איז ניט אַזוי פראָסט ווי אַ מאָל, דאָס פאָלק לייענט שוין היינט אַ ביכיל, אַ צייטונג און הערט זיך צו צו דער אינטעליגענץ. וואָס די אינטעליגענץ פערזייט וואַקסט אויס ביי פּראָסטע מענשען, פאַר די זינד פון דער אינטעליגענץ דאַרפען די פּראָסטע בעצאָהלען. אָט די פּראָסטע מענשען וואָס האָבען אַזוי בעליידיגט די יודען דאַרף דער סוד אַנשטאָט שטראָפען, זאָגען זיי! האָט ליעב דעם נאָהנטען ווי זיך זעלבסט.

אַ זעלטענער פאַל איז פאָרגעקומען אין סוד, וואָס אייגענטליך האָט עס נור פאַר יודען אַ גרויסען אינטערעס.

איינער פון די אַדוואָקאַטען וואָס האָט געזאָלט פערטיידיגען די פּאָגראָמשטשיקעס איז פּלוצים קראַנק געוואָרען, האָט די „פּאַלאַטע אויף זיין אָרט געשטעלט איין אַנדער אָדוואָקאַט ה׳ וואַרשאַווער (אַ יוד).

ה׳ וואַרשאַווער האָט אָנגעהויבען זיין רעדע מיט די ווערטער:

איך בין אַליין אַ יוד און מוז פערטיידיגען אַזעלכע פערזאָנען וואָס האָבען בעליידיגט פיעל מענשען פון מיין גלויבען—מיינע ברידער. מיין יעצטיגע לאַגע קען אויסזעהן וואונדערליך. נאָר מען דאַרף ניט פערגעסען — ערשטענס: וואָס איך בין געקומען אַ הער פּלוצים און צווייטענס — דאָס איז די הויפּט זאַך — איך טרעט אַרויס אין אַזאַ סוד וואָס איז געגרינדעט אויף די „סודעבנע אוסטאַווען" פון יאָהר 1864, פאַר וועלכע אַלע מענשען זענען גלייך און עס איז קיין אונטערשיד צווישען יוד און קריסט, יעצט, גלויב איך, וועט זיך קיינער מעהר ניט וואונדערען וואָס איך בין געקומען און סוד.

פאַר די יודען וואָס האָבען זיך צווישען עולם געפונען אין סוד זענען ה׳ וואַרשאַווערס ווערטער געוועזען אַ טרייסט, וואָס געבילדעטע יודען האָבען זיך ענדליך אויפגעהערט זיך שעמען מיט דעם נאָמען יוד און ליידען פון יודישע צרות גלייך מיט זייערע ברידער.

אויף דעם פראָצעס האָבען מיר זיך דערוואוסט פון אַ יודיש פערזעהעניש.

דער ניקאָלאַיעווער פּאָליציימייסטער האָט עדות געזאָגט: אין דער צייט פון די פּאָגראָמעס האָט ער אַרעסטירט 700 פערזאָן, צווישען זיי האָבען זיך געפונען פיעל אינטעליגענטע, נאָר ווייל עס זענען ניט געוועזען קיין בעווייזע האָט ער זיי געמוזט אַרויסלאָזען (אַ נאַדזיראַטעל האָט עדות געזאָגט אַז די אינטעליגענץ האָט די פּאָגראָמשטשיקעס צוגעגעבען חשק אָנצופאַלען אויף יודען). צווישען די פּאָגראָמשטשיקעס, האָט דער פּאָליציימייסטער ווייטער דערצעהלט, האָט זיך אויך געפונען אַ יודעלע, ער האָט אויך געוואָרפען שטיינער. אַ קאָזאַק האָט איהם אויף דעם אָרט צו טוידט געשאָסען. —

ה׳ קאַראַבטשעווסקע האָט בעשולדיגט די אינטעליגענץ וואָס זייערע פּראָסטע ברידער פאַלען אָן ראַבעווען אונשולדיגע מענשען.

מיר מיינען אַז דאָס וואָס צווישען אונז וואַקסען אויס אַזוינע פערזעהענישען, יודעליך וואָס טהון שלעכטס יודען, איז אויך אין דעם שולדיג אונזער אינטעליגענץ ... דאָס ניקאָליעווער יודיל איז ניט קיין איינציג פערזעהעניש צווישען אונז וואָס טהוט אונז שלעכטס.

מ. חיות.

מען שרייבט אונז:

ד״ר ל. פּאָגעל פון וואַרשאַ: דעם 12 טען אַפּריל איז אין „יודישען בקור חולים" פאָרגעקומען אַ זעלטענער יום טוב. דער גאַנצער פּערסאָנאַל האָט געפייערט אַ יוביליי פון דעם בעוואוסטען ד״ר יעקב ראָזענטאַל. דעם טאָג איז געוואָרען דרייסיג יאָהר זייט ה׳ ראָזענטאַל איז אַריינגעטרעטען אין יודישען בקור חולים אַלס ערשטער אָרדינאַטאָר פון פרויען קראַנקהייטען. ד״ר פינקעלקרויט האָט אין זיין רעדע כאַראַקטעריזירט דעם יובילאַר אַלס אָרנטליכען אַרבייטער

און אלס מענשען, נאכהער האט ער איהם דערלאנגט א זעלטען־שענעס אלבום מיט פאטאגראפיעס און אונטערשריפטען פון דעם גאנצען פערסאנאל. ד"ר קראמשטיק, דער הויפט דאקטאר פון בקור חולים האט בעמערקט די וויכטיגקייט פון אזא יום טוב, דאס וועט צוגעבען יעדען דאקטאר קראפט צו ארבייטען לְטוֹבַת הַכְּלָל. מיט טרעהרען אין די אויגען האט דער געשעצטער יובילאר גדאנקט יעדען וואס זיי האבען איהם ניט פערגעסען און צוגעזאגט אז מיט זיינע אלע קרעפטען וועט ער אויך ווייטער ארבייטען פאר דעם בקור חולים. אלע און איך אויך צווישען זיי, ווינשען איהם אז זיין וויכטיגע ארבייט פאר דעם כלל זאל געדויערען, פיעל, פיעל יאהרען. —

י. ר. פון ווארשא: אין דער יודישער מעדכען שולע פון פרוי ראקאווסקע האבען די קינדער דעם 3־טען טאג חוֹל הַמּוֹעֵד שֶׁל פֶּסַח פארגעשטעלט א העברעאישע סצענע "חֶזְיוֹן מֵחַיֵּי הָאִכָּרִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל" פערפאסט פון ה' לובאשיצקי. די קינדער האבען אויך געזונגען העברעאישע, רוסישע און פאלנישע שירים פון טשערניהאווסקע, פרוג, נאדסאן און אנדערע. די פערבעטענע געסט האבען געהאט די גרעסטע פערגניגען זעהענדיג די גוטע פארשריטען פון די שילערינס.

אגראדנער פון גראדנא: שוין א יאהר אז ביי אונז געפינט זיך א חֶבְרָה "פּוֹעֲלֵי צִיּוֹן". די חֲבֵרִים קלויבען זיך צוזאמען יעדען אבענד, מען לערענט העברעאיש, תנ"ך און געשיכטע. עס איז שען צו זעהן ווי יונגע און אלטע יודען וואס ארבייטען דעם גאנצען טאג אין פאבריק נעהען ניט א היים נאר אין איינעם פון די בָּתֵּי מִדְרָשִׁים, וואו די חברים קלויבען זיך צוזאמען און ביז שפעט אין דער נאכט זיצען זיי, דער מיט א העברעאישער גראמאטיק און דער מיט א העפט. דער לעהרער ה' בלאך איז מיט לייב און זעלע איבערגעגעבען דער חברה. מען קען זאגען אז נור ה' בלאכען האבען די שילער צו פערדאנקען זייער גוטע פעולה אין לערנען. פיעל וואס האבען מיט א יאהר צוריק געקענט קוים לעזען, קענען איצטער אויסגעצייכענט די גראמאטיק און מאכען איבערזעצונגען אהן פעהלער. די גראדנער ציוניסטען אינטערעסירען זיך מיט דער זעלטענער חברה און בעזוכען זי אפט.

א. מ. פון פראסניש (פלאצק. גוב.): מיט דער ערלויבניס פון דער פאליציע האט מען געשפיעלט אין שטעדטישען טעהאטער "שולמית" פון גאלדפאדען. דער טעהאטער איז געוועזען פול. די ראלען האבען געשפיעלט נור בחורים. איבערהויפט האבען זיך אויסגעצייכענט ה"ה קעניסבערג (שולמית) וויינטרויב, ציגאר און וויכער און נאך אנדערע. דער עולם איז געוועזען זעהר צופריעדען פון זייער שפיעלען. דאס געלד איז געגאנגען אויף אונזער בקור חולים. —

משה באיארסקי פון טאראשטשא (קיעוו. גוב.): אונזער שטעדטיל איז א פערוואָרפען ווינקעל, ווייט פון אייזענבאהנען און דאמפפשיפען, א גרויסער סאסנאווער וואלד רינגעלט ארום דאס שטעדטיל און שנייד אונז אב פון דער וועלט. פון די צייטונגען וואס מיר בעקומען צוויי מאל אין וואך דערוויסען מיר זיך אז אויסער אונזער שטעדטיל איז נאך דא א וועלט, וואס ארבייט און רַעשט טאג מיט נאכט. די לעצטע פאר יאהר האט די ליכטיגע שיין פון ציון דורך געשיינט אפילו דורך אונזער געדיכטען וואלד, יעצט געפינט זיך ביי אונז א חברה "אֲגוּדַת צִיּוֹן" און "בְּנוֹת צִיּוֹן". ניט לאנג האבען זיי בעקומען איין ערלויבניש צו עפענען א תלמוד תורה, מען האט אויך געגרינדעט א ביבליאטהעק, צום בעדויערען אבער האבען די ציוניסטען נאך דערווייל גאר ניט געטהון פאר די ביידע זאכען, זיי פערליערען זייער צייט מיט אֲסֵיפוֹת און האדעווען נור מיט הַבְטָחוֹת, דאגעגען אבער פערגרעסערן די "בנות ציון" אלץ מעהר זייער ארבייט, שוין א יאהר צייט אז זיי האבען געעפענט א מעדכען שולע און די בנות ציון געבען דארט אומזיסט שטונדען יעדען טאג. דעם 9־טען מארט איז געוועזען די עקזאמענס וועלכע האבען זיך געענדיגט אויסגעצייכענט, נאך די עקזאמענעס האט מען די ארימע קינדער געטהיילט אויף יום טוב נייע מלבושים. עס איז נור צו ווינשען אז אין דער שולע זאל מען מיט די קינדער אויך לערנען העברעאיש און יודישע געשיכטע. —

א. מ. פון בראצלאוו (פאד. גוב.): אונזער תַּלְמוּד תּוֹרָה געפינט זיך אין איין אלטער חוּרְבָה פאר וועלכע מען צאהלט 30 רובל א יאהר. די ווענד זענען נאס פון פייכטקייט און ווען עס געהט א רעגען קאפעט פון דער סטעליע. דער גְּמָרָא מְלַמֵּד נעמט 60 רובל א זְמַן, עס געפינט זיך אויך א רוסישער לעהרער וואס פערלאנגט אז מען זאל פאר די קינדער קויפען ביכער צום לערנען, נאר די הוֹצָאוֹת געפינען די מַשְׁגִּיחִים פאר איבריג. פון דעם אלעמען קענט איהר זיך פארשטעלען אין וואס פאר א שטאנד עס געפינט זיך אונזער תלמוד תורה. א פאר יונגע לייט פון די היגע ציוניסטען האבען פארגעלעגט לערנען אומזיסט אין תלמוד תורה, נור די משגיחים לאזען זיי אהין ניט אריין, זיי זאלען חַס וְשָׁלוֹם ניט אריינטראגען אהין קיין אפיקורסות.

די יודישע וועלט

עסטרייך. — געגען עלילת־דם. ווי עס איז ידוע, וואקסען אלעמאל אויס אין עסטרייך משפטים, וועלכע האבען געוויסע סימנים פון עלילת־דם. אויסער דעם בעקאנטען פראצעס פון פאלנא דאט שוין פיעל מאל געטראפען, דאס ווען עס קומט פאר ארציחה פון א קריסט דורך איין אונבעקאנטען מערדער, אדער ווער שמועסט — דורך א יודען בענוצען זיך באלד די אנטיסעמיטען, כדי אויפצובויען איין עלילת־דם אויף יודען. די ליבעראלע דעפוטאטען פון ניעדערעסטרייכישען לאנדטאג האבען אנגעפרעגט די רעגירונג, וואס זי קלערט צו טהון געגען די בלוטבעשולדיגונגען אויף יודען, וועלכע שפראצען אויס די לעצטע צייט אין פערשיעדענע ערטער. דער שטאטהאלטער גראף קילמאנזעגג האט געענטפערט, אז די פאלשקייט פון עלילת־דם איז שוין פיעל מאל בעוויזען געווארען דורך קריסטליכע געלעהרטע, און אויך איינגע פאפסטען האבען מודיע געווען אין בעזונדערע הודעות אז די בלוטבעשולדיגונג איז פאלש. די ממשלה בעדויערט זעהר וואס עס ווערען צושפרייט צווישען פאלק אזאלכע מעשיות, וועלכע ברענגען נור צו שנאה און קריעג. אויסצוווארצלען די נארישקייטען איז נור מעגליך דורך פערשפרייטען פון בילדונג צווישען פאלק. ווייל אבער די אנפרעגער ווייזען אן אויף דעם, אז די פאלשע בעשולדיגונגען ווערען צושפרייט דורך שלעכטע מענשען צו דערוועקען שנאה אויף יודען, מוז איך בעמערקען אז די ממשלה וועט טהון אלעס מעגליכע כדי צו פערהיטען אזאלכע זאכען און צו בעשטראפען די שולדיגע.

די באריסלאווער ארבייטער. דער בירגערמייסטער פון באריסלאוו ה' קאהנהאבער האט ארויסגעלאזט פאלגענדען אויפרוף.

„דער 20 פעברואר איז געווען א אומגליקליכער טאג פאר די באריסלאווער יודישע ארבייטער; אין דעם טאג האבען זיי אלע געמוזט לויט דעם בעפעהל פון דער פאליציי אוועקלעגען די ארבייט אין די שאכטען, און הונדערטער פאמיליען האבען פערלוירען זייער פרנסה.

וועגען די באריסלאווער ארבייטער האט מען שוין פיעל געשריעבען און אויך עפּיס געטהון; אויך יעצט עקזיסטירט איין אונטערשטיצונגס קאמיטעט, וועלכער שיקט ביסליכווייז די ארימע ארבייטער קיין אמעריקא אבער דאס אלעס איז ווי א טראפען אין ים הגדול, דען דער קאמיטעט איז נישט אים שטאנד אלע צו שטיצען און די ארבייטער קענען נישט ווארטען; זיי מוזען האבען וועניגסטענס א שטיקיל ברויט.

מיר בעטען נאך א מאל נישט צו פערגעסען די אומגליקליכע באריסלאווער ארבייטער וועלכע ווילען ארבייטען מיט אלע כח'ת, און וועלכע האבען ניט דערצו די מעגליכקייט.„

*

רוסלאנד. — סענאטס־ערקלערונגען. דער I טער דעפארטעמענט פון סענאט האט ערקלערט, אז לויט געזעץ (סוואר זאק' 1876, II סט' 1802 און בעמערקונג צו סט' 954 פארטזעצ' פון 1895 יאהר), אויב עס געפינט זיך א טעות אין דער מעטריצעסקע סוויריעט' פון א יודען קען דער גובערנאטאר אליין הייסען פערריכטען דעם טעות ווען ער וועט איינזעהען אז דער טעות איז געמאכט דורך דעם שרייבער, וועלכער פיהרט די מעטריצעסקע ביכער, און דער יוד דארף זיך נישט ווענדען צום אקרוזש' סוד, ער זאל הייסען פערריכטען דעם פעהלער.

דער סענאט האט נאך ערקלערט, אז ווען דער גובערנאטאר האט איינמאל געגעבען איין ערלויבניש צו עפענען א קלויז (בית־תפלה) און אין דער ערלויבניש שטעהט נישט, אז זי איז געגעבען נור אויף א געוויסע צייט, האט ער נישט קיין רעכט צו פערמאכען נאכהער דעם קלויז, איבער דעם טעם ווייל ער האט נישט ערנייערט דעם קאנטראקט מיט דעם בעל־הבית פון הויז (דען אין דעם פאל קען מען איבערטראגען דעם קלויז אין איין אנדער הויז), אדער ווייל אין דער שטאדט איז שוין דא גענוג שולען (לויט געזעץ קען זיין איין קלויז אויף 30 הייזער און איין שול אויף 80 הייזער).

דער פריזיוו פון יאהר 1899. פון דעם דין וחשבון פון מיניסטער דעם אינע־ען וועגען פריזיוו אין 1899 יאהר קען מען ארויסנעהמען די, דאזיגע רעזולטאטען:

אין 1899 יאָהר זענען גערופֿען געוואָרען צום פּריזיוו: 912,992 נישט-יודען און אויך 53,686 יודען. דערפֿון האָט מען אָבגענומען פֿאַר סאָלדאַטען: 274,275 נישט-יודען און אויך 16,825 יודען.

קומט אויס, אַז נישט-יודען האָט מען אָבגענימען 30,40 % און יודען 31,34 %, אָדער מיט אַנדערע ווערטער, פֿון יעדע גערופֿענע 10,000 מאַן האָט מען גענומען יודען 3,134 און נישט-יודען — 3,004 ד. ה. אַז פֿון יעדע 10,000 יודען האָט מען צוגענומען מיט 130 מאַן מעהר ווי פֿון 10,000 מאַן נישט-יודען. מֿונדעסטוועגען האָט נאָך פֿון יודען געפֿעהלט.

איין אבענד אין ווילנער לעהרער-אינסטיטוט. דעם 30 מארט איז געוועזן אין ווילנא אין יודישען לעהרער אינסטיטוט אַ ליטעראריש-מוזיקאַלישער אבענד, אויף וועלכען זענען געקומען דער ווילנער גענעראַל-גובער-נאַטאר גענעראל-אדיוטאַנט ו., נ. טראצקי, דער גובער-אַטאר, וויצע-גובערנאטאר, דער קיראַטאר (פאפּעטשיטעל), דער דירעקטאָר פֿון די לעהר שולען, און נאָך אַנדערע. דער אבענד איז געווען אַ היימישער און פֿרעהליכער. ער האָט גע-מאַכט אויף יודען זעהער אַ גוטען רושם. די ווילנער יודען בכלל זענען זעהר צופֿריעדען פֿון דעם כבוד וואָס האָבען זיי אנגעטהון די געשעצטע געסט.

== דעם 15/28 אפּריל קומט ה' א. גינצבערג (אחד-העם) צוריק נאָך אָדעם פֿון זיין רייזע אין ארץ-ישראל.

*

רומעניען. בריעף צווישען רומעניען און שפּאַניען. דער נויארקער „וואָרלד" דערצעהלט אַ שענע מעשה, וועלכע איז ווי עס ווייזט אויס מעהר שען ווי אמת:

איין אַנטיסעמיטישער פֿעראיין אין רומעניען האָט זיך געווענדט צו דער רעגירונג אין מאדריד מיט אַ ביטע זי זאָל איהר מודיע זיין איניגע פֿון איהרע אַלטע געזעצען מיט וועלכע שפּאַניען האט זיך געשיצט פֿאַר די יודען אין די שענע צייטען פֿון דער אינקוויזיציאָן. אַ גרויסער בעאַמטער אין שפּאַניען האָט דעם אַנטיסעמיטעשען פֿעראיין געגעבען די ראָזיגע תשובה: „מיר האָבען קיין צייט נישט צו זוכען אין די אַלטע ארכיוועןֹ; נאָר אויב עס איז פֿאַר אייך נישט קיין גרויסע טרחה, בעטען מיר אונז מודיע צו זיין, מיט וואָס פֿאַר אַ מיטעל וואָלטען מיר קענען אַריינקריגען צו זיך צוריק די יודען, דען זייט די יודען זע-נען פֿערטריבען געוואָרען פֿון שפּאַניען איז געוואָרען זעהר שלעכט די צייט, אַז גאָט זאָל זיך מרחם זיין".

*

טערקיי. — יודישע עמיגראַנטען אין טערקיי. ניט לאַנג זענען געקומען פֿיעל יודישע פֿאַמיליען פֿון רומעניע קיין קאָנסטאַנטינאָפּאָל. פֿון דאָרט וועלען זיי ווערען געשיקט ווייטער קיין קליינאַזיען אין די געגענדען פֿון איזמיר און עסקישער, און דאָרט וועלען זיי בעקומען ערד פֿון דער טער-קישער ממשלה. יעדער פֿון די עמיגראַנטען האָט בעקומען אין קאנסטאַנטינאָפּאל געלדגעשענקע פֿון סולטאַן.

יודען אין ציפּערן. * * * דעם Jewish Chronicle שרייבט מען פֿון ציפּערן (קפריסין) די קאָלאָניע מארגא-חיפליק איז יעצט אַ דאנק דער יודישער קאלאָניזאציאָן-געזעלשאַפֿט (יק"א) אין אַ בעסערער לאַגע ווי פֿריהער. יעדער פֿון די קאלאַניסטען האָט בעקומען צו די 100 דונאם וואָס ער האָט געהאַט נאָך 100 דונאם. אויסער דעם האָט די קאָלאָניע בעקומען אַ צווייטע שניטמאַשינע, אַ דרעשמאַשינע און פלוגען. די קאלאָניסטען וועלען האָבען אַ גרעסערע הכנסה פֿון מילכווירטשאַפֿט, ווייל יעדער האָט בעקומען נאָך אַ קוה. מען האָט אויך געפֿלאַנצט נייע בוימער, פֿון וועלכע די קאָלאָניס-טען וועלען שפּעטער בעקומען הכנסה. דער געזונדהייטסצושטאַנד פֿון דער קאלאָניע האָט זיך געבעסערט, אויך די ערנטע שטעהט גוט, און מען בעדאַרף נור אַביסיל רעגען.

קירצליך איז געוועזן אין ציפּערן ה' ניעגא דער דירעקטאָר פֿון „מקוה ישראל", אין שליחות פֿון יק"א צו בעקענען זיך מיט דער לאַגע פֿון די קאָלאָ-ניסטען.

פֿאַר איניגע מאָנאַטע איז געקומען קיין ציפּערן אַ קליינע צאָהל רומענישע יודען, וועלכע האָבען זיך געלאָזט אַנרעדען פֿון דוד טריטש, דעם אגיטאַטאר פֿאַר ציפּערן. צום ערשטען איז געקומען אַ בלעכער פֿון בוקארעסט מיט זיין פֿאַמיליע, און בעקומען אַ קליינע צייט אַרביט אין דער קאָלאָניע. יעצט פֿאָהרט ער קיין אשעריטאָן וואו ער האָפֿט צו בעקומען אַרביט ביי דער רעגירונג אין די וואַסערוועקען (ארבייטען צו בעוועסערן די פֿעלדער); דאָרט אַרבייטען אויך 12 יודען פֿון גאלאץ, נאָר די ארבייטען וועלען נישט לאנג דויערן. 2 רוסישע יודען האָבען געקויפֿט א שטיקיל ערד נעבען דער קאָלאָניע מארגא, און זיך געווענדט מיט א ביטע צו דער יק"א, זי זאָל זיי ערלויבען בויען זייערע הייזער אין דער קאָלאָניע.

ה' טריטש איז אין מאָנאט אפריל אָנגעקומען קיין ציפּערן מיט 18 יודישע ארבייטער פֿון באָריסלאוו. דערווייל וועט ער קענען קריגען פֿאַר זיי ארבייט אין די וואסערוועקען, אָבער וואָס וועט ער טהון אין 4—6 חדשים ארום, ווען די ארבייטען וועלען זיך ענדיגען? מען מוז דארום יעדען מזהיר זיין נישט צו פֿאָהרען קיין ציפּערן, ווייל בכלל איז דאָרט זעהר שווער צו בעקומען ארבייט; עס איז דאָרט נישטאָ קיין שום פֿאבריקען און ווארשטאטען.

*

שפּאַניען. — אין דער יודיש רומענישער צייטונג „היועץ" איז געדרוקט א בריעף פֿון איודען וועלכער וואָהנט אין בארצעלאָנא. דאָרט וואָהנען — ווי דער קאָרעספּאנדענט איז מודיע — 20 יודישע פאמיליען און יעדער ווייסט אז זיי זענען יודען. די היינטיגע שפּאניער בעווייזען נישט קיין שום שנאה צו יודען. דער קארעספּאָנדענט גיט איין עצה די רומענישע יודען זיי זאָלען פֿאָה-רען קיין שפּאניען און דאָרט וועלען זיי לייכט געפֿינען א זיכערע פרנסה.

*

אמעריקא. — דעם 29 מערץ איז געשטאָרבען אין ציִנציִנאטי דער בעריהמטער רעפֿארם-ראבינער איזאאק מ. ווייס 81 יאָהר אלט. דער ראבינער ווייס איז געווען דער בעקאנטעסטער מאן צווישען די אמעריקאנישע יודען; פֿון איין זייט האָט מען איהם געהאלטען גרויס ווי א נייעם געזעצ-געבער און פֿון אנדערער זייט האָט מען פֿערשאָלטען זיין נאָמען, ווי איין אפּיקורוס. אבער אלע מוזען מודה זיין, אז ער איז געווען א וויכטיגער מענש. במשך פֿון 54 יאָהר איז ער געווען פרעדיגער, שריפֿטשטעלער לעהרער און צייטונגס-שרייבער, און ביז דעם לעצטען טאָג פֿון זיין לעבען האָט ער נישט אויפֿגעהערט צו ארבייטען.

ד"ר ווייס איז געבאָרען אין דעם בעהמישען דאָרף שטיינגרוב, און נאכדעם ווי ער איז געווען א קורצע צייט לעהרער און פּרעדיגער אין ראדניט (בעהמען) איז ער מיט זיין ווייב און קינד אַוועקגעפֿאָהרען קיין אמעריקא. בּאַ נאָך זיין אָנקומען איז ער געוואָרען ראבינער אין אלבאני. דאמאלס איז ער נאָך געווען אזוי פרום, אַז ער האָט יעדען טאָג נאָך דעם דאווגען פֿאָרגעלייענט פֿאַר דעם עולם א פּרק משניות, נאָר אין יאָהר 1850 האָט ער זיך שוין ארויסגעוויזען אלס רעפֿארם ראבינער, וועלכער האָט זיך גענומען אָבשאפֿען אלע אלטע מנהגים.

אין יאהר 1854 איז ער געוואָרען ראבינער אין דער געמיינדע „בני ישרון" אין ציִנציִנאטי, און דאָרט האָט ער געפֿונען א פּאסענדען פּלאַץ צו זיין רעפֿאָרם-אַרבייט. אין ציִנציִנאטי האָט ער אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען א ענגלישע וואָכענשריפֿט The American Israelite, און דערנאָך א דייטשע וואָכענ-שריפֿט „דבורה". זיין שטה איז געווען, אַז די יודען זאָלען פֿון זיך אלעס אראב-ווארפֿען, וואָס עס איז נישט אמעריקאניש, און איינצופֿיהרען רעפֿאָרמען אין דער אמונה. פֿון דעם סידור האָט מען אויסגעמעקט אלעס וואָס דערמאהנט אן ציון, אן קרבנות און תחית-המתים. אין דער שול האָבען געדאווענט צוזאמען פֿרויען און מענער, און עס זענען אייגגעפֿיהרט געוואָרען אָרגעלשפּילען און א כאָר פֿון מעדליך.

אין יאהר 1873 האָט ער אויסגעפֿיהרט א זאך צו וועלכער ער האָט פֿון לאנג געשטרעבט: ער האָט געגרינדעט איין אמעריקאנישען געמיינדעבונד, דער געמיינדעבונד האָט מיט צוויי יאָהר שפּעטער געגרינדעט דאס ערשטע אמעריקאנישע ראבינער סעמינאר אין ציִנציִנאטי. דר. ווייס האָט זיך אויך קונה שם געווען אלס מחבר פֿון וויכטיגע ספֿרים. אין זיין לעצטען גרויסען ווערק „איינלייטונג (מבוא) צו דער ביבעל" האלט ער שטארק מיט דער מסורה ווי מיר האָבען מקבל געווען פֿון חז"ל.

אין די לעצטע טעג פֿאַר זיין טויט האָט ער געדרוקט איין ארטיקעל וועגען ציוניזם. נאָך זיין מיינונג דארף מען אונטערשטיצען דעם ציוניזם דערפֿאַר, ווייל ער ברענגט צו אחדות צווישען יודען.

*

אפֿריקא. — פאלקאווניק גאלדסמיט. דער פאלקאווניק גאלדסמיט, וועלכער געפֿינט זיך יעצט אין טראנסוואל איז געווען ביי דער מלחמה פֿון פארדערבערג. זיין פֿערד איז געוואָרען צוויימאָל פֿערוואונדעט; ער אליין איז אויך אָנגעריהרט געוואָרען פֿון אפּאָר קוילען, נאָר עס האָט איהם פֿיעל ניט געשאדט. דערווייל איז ה' גאלדסמיט קאמענדאנט אין מאריוועפּאָרט.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

די פאריזער וועלט אויסשטעלונג.

דעם 1/14 טען אפּריל איז געעפֿענט געוואָרען די פאריזער וועלט אויס-שטעלונג מיט גרויס פּאראד. דער פּרעזידענט לובע מיט די מיניסטארען זענען געקומען אויף דעם פּלאַץ פֿון דער אויסשטעלונג, און דאָרט האבען זיי אופֿגענומען דער גענעראל-קומיסאר פּיקאר און די אויסלענדישע געזאנדטע.

חאטש מען האט פֿאַר דעם עפֿענען פֿון דער אויסשטעלונג געארבעט טאג און נאכט, כדי אלעס גרייט צו מאכען צום טערמין, פֿונדעסטוועגען זענען נאָך פֿיעל געביידען און פאוויליאָנען געבליעבען נישט פֿאַרטיג און עס שטעהען אסך וואגאנעס מיט ניט אויסגעפּאקטע זאכען. דער פֿעסטזאל זעהט נור אויס ווי פֿאַרטיג ווייל די ניט פֿאַרטיגע שטעלען זענען בעהאנגען מיט שענע שטאָפֿען. ווען עס וואלט גערעגענט בשעת עפֿענען די אויסשטעלונג וואלט דורכגערע-גענט דורך דער דעקע; נאָר צום גליק איז געווען שען וועטער.

דער פֿעסטזאל איז דער גרעסטער זאל, וועלכער עקזיסטירט אין דער וועלט. ער קען אריינגעהמען אין זיך 25000 פערזאנען. דער קיילעכדיגער גלע-זערנער קופּאל נעבען וועלכען עס געהט נידריגער א דעקע געצירט מיט 4

גרויסע בילדער איז אנגעלעהנט אויף 16 זיילען, וועלכע זענען אויסגעשטעלט אין פערשידענע טהיילען פון זאל. בשעת דעם עפענען פון דער אויסשטעלונג זענען געווען אלע פלעצער אין זאל און אויף די גאלערייעס בעזעצט. אונטען אין זאל זענען געזעסען די דעפוטאטען פון פארלאמענט. סענאטארען, הויכע בעאמטע, דעפוטאציעס פון פערשידענע חברות, אויסשטעלער א. ז. וו. אויף די גאלערייעס זענען געזעסען מעהרסטענטהיילס דאמען אין העלע טואלעטען.

די ערשטע רעדע האט געהאלטען דער האנדעלסמיניסטער מילעראן. נאכדעם ווי ער האט אויסגעדריקט זיין דאנק דעם גענעראל-קאמיסאר פיקאר און זיינע מיטהעלפער און די פערטרעטער פון די ממשלות, וועלכע האבען זיך בעטהייליגט אויף דער וועלטאויסשטעלונג, האט ער געזאגט:

„די מאשין איז געווארען די בעהערשערין פון דער גאנצער וועלט; זי פערטרעט די שטעלע פון ארבייטער. העלפט זי מיט, אין פערמעהרט די פערבינדונגען צווישען די פעלקער. דער טייט אפילו האט אויך געמוזט צוריקטרעטען פאר דעם גאנג פון מענשליכען גייסט: די מעדיצינישע וויסענשאפט מאכט שטארקע פארטשריטע. די וויסענשאפט טהוט דעם מענשען נאך א וויכטיגערע טובה, זי זאגט איהם אויס דעם סוד ווי צו פערמעהרען די מאטעריעלע און מאראלישע גרויסקייט פון די פעלקער. דער סוד ענטהאלט זיך אין דעם ווארט אחדות.

די איינריכטונגען צו פערזארגען אלטע און קראנקע, די איינריכטונגען, וועלכע זענען געגרינדעט אויף דעם געפיהל פון גערעכטיגקייט און ליעבע צו דער מענשהייט, די געזעלשאפטען און חברות ווי איבערהויפט אלעס וואס האט דעם צוועק צונויפצובינדען איינצעלנע מענשען און צו מאכען פון זיי איין פעסטען גוף, כדי אויף דעם אופן צו פערשטארקען די איינצעלנע פערזאנען, וועלכע זענען אליין פאר זיך שוואך — דאס אלעס בעווייזט ווי שטארק עס איז די אחדות צווישען דער גאנצער מענשהייט.

די אחדות האט דעם צוועק אין יעדער נאציאן צו פערקלענערען די אונגלייכהייטען, וועלכע קומען פון דער געזעלשאפטסארדנונג. זי האט זיך פארגענומען אלע צו פעראייניגען מיט די בענדער פון אמת׳ער ברידערליכקייט. אינטערעסען, אידעען, געפיהלען מישען און פערבינדען זיך אומעטום אויף דער גאנצער וועלט. און וואס מעהר עס פלאנטערען זיך צוזאמען — דורך פערגרעסערונג פון די בעדערפנישען און לייכטיקייט פון אויסטויש — די בעציהונגען צווישען פערשיעדענע פעלקער, האבען מיר אלץ מעהר רעכט צו האפען און צו פערלאנגען, אז עס זאל שוין קומען דער טאג, ווען די גאנצע וועלט וועט איינזעהען אז דער שלום און דער קאמפף פון דער ארבייט ברענגען מעהר נוצען ווי מלחמות. ארבייט, דו בעפרייערין! דו ביזט עס, וועלכע אונזעדעלט און טרייסטט! אונטער דיינע טריט פערשווינדט די אונוויסענהייט און אנטלויפט דאס שלעכטע! דורך דיר וועט די מענשהייט אויסגעלעזט ווערען פון דער קנעכטשאפט, פון דער נאכט!

שטייג אויף אונגעשטערט צו דעם לייכטענדען און רייגעם פונקט, וואו עס וועט אמאל מקוים ווערען דאס אידעאל פון גערעכטיגקייט און גוטס"

דער פרעזידענט לובע האט געענטפערט מיט די ווערטער: „בעת די פראנצויזישע רעפובליק האט איינגעלאדען די ממשלות און די פעלקער כדי פארצושטעלען א פאלקאמען בילד פון דער מענשליכער ארבייט, האט זי געמיינט נישט נור צו שאפען א פארשטעלונג פון וואונדערליכע זאכען און אויפצופרישען דעם אלטען שם פון פראנקרייך׳ס גלאנץ, העפל כקייט און גאסטפריינדליכקייט. מיר האבען געמיינט נאך פיעל מעהר: פראנקרייך האט געוואלט מיט דער אויסשטעלונג עטוואס שאפען וואס זאל איבערלעבען די הערליכקייט פון יום טוב, פראנקרייך וויל מיט איהר אויסשטעלונג פערשטארקען דעם שלום און די ברידערליכקייט צווישען די פעלקער. פראנקרייך מיינט צו טהון גוטס דער גאנצער וועלט איצט אויף דער גרענעץ פון דעם פערגאנגענעם יאהרהונדערט, וועלכעס האט נישט אין גאנצען מנצח געווען דעם טעות און די שנאה, נאר וועלכע האט אונז דאך איבערגעלאזט א פעסטען גלויבען אין פארטשריט.

דערום פערנעהמען אויף דער אויסשטעלונג די פאלקסווירטשאפטליכע איינריכטונגען דעם גרעסטען פלאץ, און בעווייזען ווי יעדע מלוכה שטרעבט צו פערפיינערען אין דער געזעלשאפט די קונסט צו לעבען. זיי, די איינריכטונגען, וועלען בעזאנדערס אויסצייכנען די אויסשטעלונג, וועלכע איז אגרויסע שולע צו לערנען. דורך די איינריכטונגען וועלען מיר זעלבסטפערשטענדליך נישט פערגעסען די ענטדעקונגען פון דער וויסענשאפט און די מייסטערווערק פון דער קונסט און דער אינדוסטריע אבער נור די איינריכטונגען און אינסטיטוציאנען בלייבען דאס ציעל פון דער מענשהייט.

עס איז געוויס בעוואונדערנסווערט צו זעהען ווי דער גייסט האלט אין זיין צוים אלע כחות און געוועלטיגט איבער דער גאנצער נאטור, פערגרעסערנדיג אויף אזא אופן אונזער גליק און צופרידענהייט. ווי שטארק אבער דער גייסט געוועלטיגט איבער דער בלינדער מאטעריע טרעט ער דאך אב דעם וועג דער גערעכטיגקייט און ליעבע. די העכסטע פארם פון שענקייט איז נישט די, וועלכע מען קען בעצייכנען מיט א נומער אין קאטאלאג פון דער אויסשטעלונג. איהר קען נור זעהען דער גייסט, און זי קען ווערען בעשאפען ווען אלע גרעסטע גייסטיגע כחות וועלען זיך פעראייניגען צוזאמען ווי ביי די מאשינען אין געפיהרט ווערען אלע פון איין קראפט פון געפיהל פון אחדות און ברידערליכקייט.

איך פרעה מיך אייך אנצוזאגען, אז אלע ממשלות בוקען זיך צו דעם אויבערשטען געזעץ פון אחדות נישט קוקענדיג אויף די מלחמות, וועלכע די פעלקער פיהרען צווישען זיך אין מסחר, אינדוסטריע און ווירטשאפט לעגען זיי אוועק ערשטענס די כחות צו זוכען מיטלען ווי צו פערגרינגערען די מענשליכע ליידען, צו איינריכטען וואהלטהעטיגע אנשטאלטען, צו פערשפרייטען בילדונג, און צו איינריכטען פערזיכערונג אויף די אלטע יאהרען.

מיינע הערןען! דאס ווערק פון אחדות, פון שלום און פארטשריט וועט געוויס נישט זיין אומזיסט. דאס פריעדליכע צוזאמענקומען פון די ממשלות וועט נישט בלייבען אהן נוצען. איך בין איבערצייגט, אז א דאנק די שטענדיגע הבטחות פון געוויסע, גרויסע ממשלות, וואס האבען געקלונגען אין אינזערע אויערען צום ענדע פון פאריגען יאהרהונדערט, וועט אין צוואנציגסטען יאהרהונדערט לייכטען אביסיל מעהר ברידערליכקייט אין זיין אביסיל וועניגער צרות אין דער וועלט; איך האף אז מיר וועלען אפשר באלד גרייכען צו א וויכטיגען פונקט, וואו אין דער ארבייט וועט זיין גליק און אין דעם מענש — מענשליכקייט. מיט דער האפנונג בין איך מודיע אז די אויסשטעלונג פון 1900 יאהר איז געעפענט".

*

טערקיי. — אסמאן—פאשא. עס איז געשטארבען דער בעריהמטער בעשיצער פון פלעוונא, אסמאן פאשא אין אלטער פון 63 יאהר. אין דעם רוסיש-טערקישען קריעג איז ער, ווי עס איז בעקאנט, גענומען געווארען אין געפאנגענשאפט, נאך דעם קריעג איז ער איינינע מאל געווען קריעגסמיניסטער.

רוסישע פילגער (עולי-רגל) אין ארץ-ישראל. די „פעטערסבורג. וויעדאמ." ברענגען א סטאטיסטיק פון רוסישע פילגערן (עולי רגל) וועלכע פאהרען קיין ארץ-ישראל, כדי צו בעזוכען די הייליגע ערטער.

אין יאהר 1820 זענען געווען אין ירושלים ביז 200 מאן רוסישע פילגער און אין די 50-ער יאהרען זענען געקומען יעהרליך ביז 600 מאן. יעצט קומען קיין ירושלים יעהרליך ביז 1200 מאן און אויף פסח אליין קומען צינויף אין ירושלים. בערך 6000 מאן. א טהיל פון די פילגער בלייבען אויף שטענדיג אין ירושלים. אין דארף עין כרים (הארנעם) געפינט זיך א קליינע רוסישע פרויען-קאלאניע (איין ארט פרויען-קלויסטער), וועלכע האט איהרע אייגענע הייזער און גיטער, נאר זייערע זכיות אויף דער ערד זענען שטארק פערדרעהט.

דָאס בֵּיינְקֶען.

אָ נֵיין, אִיךְ קֶען אִין פְֿרֶעמְדֶע לֶענְדֶער
נִיט בֶּעטְלֶען מֶעהְר אַהֵיים מִיט שַׁאנְד.
נָאךְ בִּינְדֶען אַלְטֶע לִיעבֶּעס-בֶּענְדֶער
מִיךְ פֶעסְט צוּ מַיין גֶעלִיעבְּטֶעס לַאנְד.

נָאךְ וֶוערֶען פוּל דִי מִידֶע אוֹיגֶען
וֶוען אִיךְ דֶערְמָאן מִיךְ אָן אַ מָאל:
וֶוען אִיךְ הָאבּ זִיסֶע רוּה גֶעזוֹיגֶען,
אוּן נִיט גֶעהֶערְט דֶעם טְרַייבֶּער׳ס קוֹל.

וֶוען אִיךְ הָאבּ נִיט גֶעקֶענְט דֶעם הַאסֶער,
אוּן הָאבּ דֶעם עֶלֶענְד נִיט גֶעפִֿיהְלְט;
וֶוען אִיךְ הָאבּ בַּיי דֶעם יַרְדֵן׳ס וַואסֶער
גֶעשְׁטִיפְּט, גֶעזוּנְגֶען אוּן גֶעשְׁפִּיעלְט.

וֶוען אִיךְ הָאבּ טְרוֹימֶענְדִיג גֶעפִּיטֶערְט
דִי לִיעבֶּע שֶׁעפֶּעלִיךְ, אוּן פְּרוּם,
אוּן שְׁטִיל הָאט נֶעבֶּען מִיר גֶעצִיטֶערְט
יְרוּשָׁלַיִם׳ס שֶׁענְסְטֶע בְּלוּם.

נָאךְ וֶוערְט דִי בְּרוּסְט מִיר פוּל מִיט פְֿרֵיידֶען
וֶוען אִיךְ גֶעדֵיינְק דִי אַלְטֶע צַייט.
מִיר דַאכְט, אִיךְ הֶער דִי טוֹיטֶע רֵיידֶען
צוּ מִיר פוּן וַוייט, פוּן זֶעהְר וַוייט.

מִיר דַאכְט, אִיךְ הֶער בֶּעקַאנְטֶע שְׁטִימֶען
מִיךְ רוּפֶענְדִיג אַהֵיים צוּרִיק,
אוּן טִיעְף אִין הַארְץ הוֹיבְּט אָן צוּ גְלִימֶען
אַ נַייֶע הָאפֶענוּנְג אוֹיף גְלִיק.

מִיר דַאכְט, אִיךְ זֶעה דֶעם כַּרְמֶל וִויעדֶער,
דֶעם שָׁרוֹן גְרִין, אוֹיף לַאנְגֶע יָאהְר!
עֶס שְׁמֶעקְט דִי לוּפְט, עֶס קְלִינְגֶען לִיעדֶער,
אוּן אַלֶעס לֶעבְּט וִוי אוֹיפְ'ן וָואהְר.

מִיר דַאכְט... אוּן כָּל זְמַן מִיר וֶועט דַאכְטֶען,
וֶועל אִיךְ נִיט אוֹיסְשְׁטְרֶעקֶען מַיין הַאנְד
צוּ יֶענֶע וֶועלְכֶע מִיךְ פֶערַאכְטֶען
אוּן בֶּעטֶען זֵיי אַהֵיים מִיט שַׁאנְד.

אָ נֵיין, אִיךְ קֶען אִין פְרֶעמְדֶע לֶענְדֶער
נִיט גֶעהְן אוּן זוּכֶען אַ בֶּעשְׁטַאנְד,
נָאךְ בִּינְדֶען אַלְטֶע לִיעבֶּעס־בֶּענְדֶער
מִיךְ פֶעסְט צוּ מַיין גֶעלִיעבְּטֶעס לַאנְד.

מאָררים ראָזענפעלד.

די פאַמיליענפּאַפּירען.

זכרונות פון דוד המלך'ס פאַמיליע.

פ'ן א. ש. פרידבערג.

(פאָרטזעטצונג)

דאָס ליעד איז אַלעמען געפעלען. פיעל פון ראובן'ס פריינד שרייען „בראַוואָ!" אויך די ריכטער קוקען אויף איהם זעהר פריינדליך. שטאָלץ געהט ראובן אַראָב פון דער סצענע און איך שטעל זיך אויף זיין אָרט, מיט אַ ציטערניש אין האַרצען, דען איצט האָב איך ניט נור איהם צו בעזיעגען, דאָס רוב צוהערער איז איצט זיין צד, זיי האַלטען מיט איהם און עס איז מיר געווען אַ שטאַרקער ספק אויב עס וועט מיר זיך איינגעבען דעם עולם צו געפעלען. איך וואַרף אַ בליק אָן דער זייט וואו רבקה שטעהט און זעה, דאָס זי טהיילט מיינע געפיהלען, זי איז אויך שטאַרק צומישט, זי דאגה'ט פאַר מיר. אָבער גראַדע דאָס גיט מיר מוטה. די ליעבע שטאַרקט מיין האַרץ, איך ערהויב מיינע שטים און זינג אַ נאַציאָנאַל־ליעד פון פאָלקס לעבען אין ירושלים. ווי עס קומען זיך צוזאַמען חתנים און כלות אין די וויינגערטנער אם חמשה עשר באָב, די מיידליך זענען גלייך געקליידט און אויפגעפוצט, ווי זיי זינגען אין כאָר, און די אַלטע לייט הערען זייער געזאַנג און קוועלען פון נחת, די בחורים זינגען און טאַנצען און שפּיעלען מיט די שענע יונגפרויען, און אין געזאַנג און טאַנץ און פרייד ווערען געמאַכט די שדוכים אין ליעבע, אין פריידען, מיט קלינגענדע מוזיק און גרויס פּאַראַד. „אַשְׁרֵי עַיִן רָאֲתָה כָּל אֵלֶּה" — גליקליך ווער עס זעהט עס מיט זיינע אויגען, ווער עס דערלעבט עס אויף זיך זעלבער!

„אַך ווי גוט! אַך ווי שען! פּראַכטפאָלל! אויסגעצייכענט! — שרייט דאָס גאַנצע פובליקום - דער גאַסט זאָל לעבען! ער האָט געזיעגט, געוואונען!"

אַראָב געהענדיג פון דער סצענע ווער איך פון אַלע זייטען בעוואַרפען מיט בלומען און אַלס איך געה צו די עלטעסטע, די ריכטער, זיי צו דאַנקען, טרעט רבקה צו מיר און לעגט מיר אויפ'ן קאָפּ דעם לאָר־בערקראַנץ. אַלע שרייען: „בראַוואָ, חתן כלה!" דאַן געהט צו דער פאָטער צו אונז, לייגט אונזערע הענד צוזאַמען און קושט אונז ביידען מיט גרויס פרייד. מיט געזאַנג און פרייד בעגלייטען אונז אַלע אַהיים. די מוטער בענטשט אונז מיט איהר בְּרָכָה, קושט און האַלזט רבקה'ן און וויינט פון שִׂמְחָה. דער טיש ווערט געגרייט, דער גאַנצער עולם טרינקט און עסט און בעלוסטיגט זיך ביז שפּעט אין דער נאַכט.

פון מיין פרייד ברויך איך ניט צו דערצעהלען, דאָס קען יעדער אַליין פערשטעהען. ראש חודש חשון איז געווען אונזער התונה וועלכע האָט מיך בעגליקט מיט אַ שענע, גוטע און ליעבהייכע פרוי וואָס האָט ניט איהר גלייכען אויף דער וועלט.

זעקס יאָהר האָב איך פערלעבט אין פריידען און שטילער רוה ביי מיין שוויגער פאַטער אין הויז. די צייט איז פערלאָפען, אַ ליעבליכער פריהלינג. מיינע אַנגענעהמע בעשעפטיגונגען זענען געווען: אַרבייט אין פעלד און אין גאָרטען, לייענען אונזערע הייליגע סְפָרִים און געוועזען אין גימנאַסטיק און געזאַנג. מיין גליק גאַנץ צו מאַכען שענקט מיר גאָט צוויי קינדערליך, אַ זוהן, דאָס ביסט דו, מיין טהייערער אֶלְיָשִׁיב, און דערנאָך אַ שענע טאָכטער, דיין יונגערע שוועסטער.

אָבער עס ליעגט אין דער נאַטור פון מענשען פערדריסליך צו ווערען, ווען עס איז איהם צו גוט. ווען מיר וואָלט עטוואַס פעהלען, וואָלט איך געהאַט צו וואָס צו שטרעבען און דאָס אינטערעסירען זיך פאַר די קומענדיגע צייט וואָלט מיך געלאָזט פיהלען מיין גליק אָן דעם וואָס איך האָב. ווער עס האָט אַלעס, איז גלייך ווי דער וואָס האָט גאָר נישט, דען ווער עס האָט נישט צו ווינשען, דעם ווערט דאָס לעבען אי־בערדריסיג - און אין אַזאַ לאַנגע בין איך געווען דאָס לעצטע יאָהר דאָרט.

דאָס רוהיגע לעבען אין מאַלאַבאַר פון איין טאָג צום אַנדערען אָהן אַ שום שִׁנּוּי איז מיר צום סוֹף נִמְאָס געוואָרען. איך האָב אָנגעהויבען צו ווערען טרויעריג. גאַנצע שטונדען פלעג איך געהן דעם קאָפּ אַראָבגעלאָזען און מיט קיינעם קיין וואָרט גערעדט. די גוטע בעהאַנדלונג פון מיינע שוועהר און שוויגער, די טרייהייט פון מיין גוטער פרוי, דער אָנבליק פון די שענע ליעבליכע קינדערליך — דאָס אַלעס האָט ניט געהאָלפען מיר צו ערמונטערן פון מיין מָרָה־שְׁחוֹרָה. מיין טרייע רבקה האָט עס מעהר ניט געקאָנט אויסהאַלטען, און מיט איהר גרויסער ליעב־שאַפט איז זי צו מיר צוגעשטאַנען, איך זאָל איהר ערקלערען די אורזאַכע פון מיין אומעטיגקייט. איך האָב איהר ענדליך אויסגעזאָגט, דאָס עס איז מיר דאָ צו שווער אין דער שטענדיגער רוהע, איך מוז זוכען עפּיס אַ פערענדערונג אין לעבען. איך האָב אַ שטאַרקע בענקעניש צו מיין היים, עס ציהט מיר דאָס האַרץ צו מיין הייליג טהייערן פאַטערלאַנד.

רבקה איז דערשראָקען געוואָרען הערענדיג מיינע רייד, אָבער באַלד מאַכט זי זיך איין האַרץ, פאַלט מיר אויפ'ן האַלז און זאָגט: „געה וואוהין דיין האַרץ געלוסט. איך געה מיט דיר האָטש אין עק וועלט".

מיט מיין שוועהר און שוויגער איז די זאַך געווען אַביסיל שווע־רער. מיין שוועהר זאָגט: דו האָסט דאָך אויף דער וועלט גענוג געוואַנ־דערט און דאַרפסט דאָך צופריעדען זיין ווען דו האָסט דאָ געפונען אַ רוהיג לעבען. פּראָביר ניט דאָס גליק אין ווייטע לענדער, דען וואָס וויי־טער מען זוכט עס, פערשווינדעט עס אַלץ מעהר און מעהר.

איך בין אָבער געבליבען פעסט ביי מיין ענטשלוס, און רבקה האָט זיי אַזוי לאַנג געבעטען, ביז זיי האָבען געמוזט נאָכגעבען. אונזער אוועק־פאָהרען האָט מען בעשטימט אויף נאָך פֶּסַח, אין דער בעסטער צייט פון יאָהר. קוים איז אַריבער דער הייליגער יום טוב האָבען מיר זיך אָנגע־הויבען גרייטען צו דער רייזע. מיר זעגענען זיך מיט די עלטערן און מיט אַלע קרובים און גוטע פריינד, וועלכע האָבען אונז געבענשט, מיט אונז שטאַרק געוויינט און זייערע הערצליכע גרוסען געשיקט צו אונזערע ברי־דער אין ארץ־ישראל. די צייט איז געווען זעהר גוט פאַר אונזער לאַנגע רייזע. מיר געהען איבער אינדיען און פָּרַס און קומען ענדליך קיין בָּבֶל. דאָרט איז גראַדע געוועזען דער פערזישער מלך מיט זיינע אַלע הויפ־לייט. דער וועג קיין בבל איז געווען פול מיט חַיִל און בעפאַקטע וועגען מיט געוועהר און פראָוויאַנט. פון בבל האָט זיך נעגרייט דער פערזישע קעניג דָּרְיוֹשׁ קאָדאָמאַנוּס צו געהען אויף אַ מִלְחָמָה מיט דעם מעכטיגען קעניג פון גריכענלאַנד, דעם בעוואוסטען אלכסנדר מוקדון, פאַר וועלכען עס ציטערט די גאַנצע וועלט.

מיר קענען מיט אונזערע אויגען זיך ניט זאַט אָנקוקען אויף די פּרעכטיגע גראָסאַרטיגע שטעדט, וואָס ליעגט אויף ביידע זייטען פון דעם

טייך פרת. האטש עס זענען איהרע פעסטונגען און די לאנגע מויערן ארום דער שטאדט אין פיעל ערטער צובראכען און צושטערט, פון דער צייט פון דעם ערשטען דריוש, בעת די איינוואהנער האבען זיך געגען איהם געבונטעוועט, אבער אינעווייניג איז נאך געבליעבען איהר פריהערדיגע שענקייט און פראכט. עס איז נאך אליין גענוג זיך צו פערוואונדערן אויף איהרע לופט־גארטענס, וואס ווערען גערעכענט צו די גרעסטע וואונדער פון דער וועלט. די שטאדט האט נאך איהר וואסערלייטונג, און דאס וואסער פון פרת ווערט דורך קינסטליכע מאשינען געטריבען ביז איהרע העכסטע בנינים און גארטענס. מיר שפאציערען ארום דעם קעניגליכען קווארטאל, און בעזעהען די פרעכטיגע בנינים און בעוואונדערן די גרויסארטיגקייט פון דער געוועזענער הויפטשטאדט פון דער וועלט. געהענדיג צוריק צו אונזער אכסניא בעמערקען מיר מיט אמאל, דאס איינער פון די קעניגליכע דיענער געהט אונז נאך פון וויטען טריט ביי טריט. יעדעס מאל ווען מיר שטעלען זיך אב, בלייבט ער אויך שטעהן, און ווי נור מיר געהען ווייטער, געהט ער אויך פון ווייטען נאך — און אזוי דויערט עס ביז מיר קומען צו אונזער האטעל.

אין מיטען דער נאכט, אין דעם זיסעסטען שלאף, הער איך פלוצים שווערע טריט אויף די טרעפ וואס קומען אלץ נעהנטער צו אונזער קוואטיער. מיט איין מאל קלאפט מען שטארק אין אונזער טיהר און מען שרייט: „אים נאמען פון אונזער אלערהעכסטען קעניג, עס זאל ווערען געעפענט!"

איך שפרינג ארויס פון בעט, נעהם מיין געוועהר אין דער האנד, טרעט אין פארצימער, עפען די טיהר — און עס קומט אריין איין אפעציער מיט צעהן בעוואפנעטע סאלדאטען און פרעגט: ביסט דו דער פרעמדער, וועלכער איז היינט אהער געקומען מיט פאמיליע?

— איך בין עס.

אונזער אלערהעכסטער, גלענצענדער מלך האט דיך היינט געזעהען, ווי די האסט מיט דיין פרוי געשפאציערט ארום זיין פאלאץ, און יעצט בעווייזט ער דיר זיינע גרויסע גנאד, ער הייסט צונעהמען פון דיר דיין פרוי און בריינגען אין זיין פאלאץ צווישען די פרויען, וועלכע זענען פאר איהם בעשטימט — ווייל זי האט דאס גרויסע גליק, איהם צו געפעלען.

— איך דאנק אייער אלערהעכסטען גלענצענדסטען מלך פאר די גרויסע גנאד, און בעט איהם אום פערצייהונג וואס איך קען זיינע גנאד ניט אננעהמען. מיין פרוי געהערט מיר אליין און איך וויל זי קיינעם ניט אבטרעטען.

„רייד ניט קיין נארישקייטען און פאלג וואס מען זאגט דיר: ביי אונז איז דער מנהג, דאס ווען דער אלערהעכסטער אלערגלענצעדסטער מלך ערווייזט איינעם די גנאד, זיין פרוי פאר זיך צו נעהמען, מוז דער מאן פאר אזא גנאד זיך בעדאנקען, ווען ניט — ווערט ער מיט א קאפ קורצער... פערשטעהסט דו מיך?

— אבער איך בין קיין פערזישער שקלאווע, איך בין א פרייער יוד, וועלכער וויל פון אזעלכע טיראנישע המצאות ניט וויסען, און ביז איך וועל מיט א קאפ קורצער ווערען, קענען נאך פיעל אנדערע קעפ ארא͏בפליהען פון זייערע אקסלען. פערשטעהסט דו מיך?

„נו, ווען דו ווילסט ניט געבען דיין פרוי מיט גוטען, ווען מיר זי נעהמען מיט בייזען."

ער ווינקט צו זיינע סאלדאטען, זיי ווארפען זיך אלע אויף מיך, איך וועהר מיך ווי ווייט איך קען, עס העלפט אבער נישט. זיי פאקען מיך ענדליך אין בינדען מיך ווי א שעפס.

פון דעם טומעל האט זיך רבקה אויפגעהאפט פון איהר טיעפען שלאף, און אז זי זעהט דורך די טהיר, וואס דא איז פארגעקומען, לויפט זי צום פענסטער און וויל זיך אראבוואַרפען, אום זיך דעם טויט צו מאַכען. איך אבער בעשווער איהר דאס ניט צו טהון, איך דערמאהן איהר אן אונזערע קינדער, פערזיכער איהר האסטיג, דאס אין דריי טעג מאך איך זי פריי, דא האפט זי מיין שווערט און וועהרט זיך געגען די סאלדאטען ווי א טיגערין, איהר געזיכט ברענט, איהרע אויגען שפריטצען פייער, איך האב זי נאך קיין מאל אזוי שען ניט געזעהען, אבער איהר גבורה האט איהר אזוי ווייניג געהאלפען ווי מיר מיין גבורה. זי ווערט ענדליך געבונדען און אוועקגעפיהרט. ביים אוועקגעהען זאגט דער אפעציער צו מיר:

„ווען דו וואלסט זיין א געבארענער פערזער, וואלט עס דיר געוויס דיין לעבען געקאסט. אבער ווייל דו ביזט א פרעמדער און קענסט ניט אונזערע געזעטצען, שענק איך דיר דיין לעבען. בעזאנדערס ווייל מיר געפעלט דיין מוטה, דו האסט זיך גוט געוועהרט".

ווי א שלאנג האב איך זיך געקרימט און געדרעהט זיך ארויסצוּוויקלען פון די שטריק, מיט וועלכע מען האט מיך געבונדען. דו און דיין קליינע שוועסטער האבען זיך אויך אויפגעהאפט און געשריען נאך דער מוטער. מיין הארץ פלאטצט מיר פון קלעמעניש וואס איך קען אפילו ניט צו געהען צו אייך און אייך בערוהיגען. איך האב ביטער געוויינט און אויס אלע קרעפטען געשריען. דא קומט דער בעל הבית פון האטעל און זעהענדיג מיין אומגליק וואס מיר האט געטראפען, זאגט ער: „אזעלכע געשיכטען טרעפען ביי אונזערע פערזער גאנץ אפט, און געווענליך ענדיגען דאס רוב מיט דעם מאנס טויט. דו דארפסט דיך גליקליך שעטצען, וואס דו ביסט ווענינגסטענס אם לעבען געבליבען".

(פארטזעצונג קומט)

קאליקעס.

פון מ. ספעקטאר.

(פארטזעצונג)

מאשא האט אפען מודיע געוועזען איהרע עלטערן אז זי איז פערליעבט ביז צום שטארבען.

— אין וועמען? האט דער פאטער געפרעגט.

— אין זשארזשען.

— ווער איז דער זשארזש?

— זשארזש וואס האט פאריגעס יאהר גענומען א פריז אויף דער „גאנקא", האטש נאך דעם פרייז האבען זיך געיאגט די גרעסטע וועלאסיפעדיסטען.

— אבער וואס איז ער? ווער איז ער? צי קען ער א פרוי געבען ברויט — א הויז פיהרען?

— איך וויל גאר ניט וויסען ווער ער איז, האט מאשא געענטפערט, איך האב איהם ליעב און דאס איז גענוג פאר מיר.

זייער מוטער סאפיא מארקאוונא האט זיך אויף די עלטערע יאהרען פערליעבט אין דעם בעריהמטען היפנאטיזאר ה' שיידמאן, דאס הייסט זי פלעגט איהם נאכלויפען ווי א הייסער חסיד א גוטען יודען, זי האט געגלויבט אין היפנאטיזם, אז שיידמאן קען מאכען פון טויט — לעבעדיג פון אלט — יונג, פון קראנק — געזונד. וואס שיידמאן וויל קען ער טהון מיט יעדען מענשען און וויסען וואס ביי יעדען קאכט זיך אין טאפ. סאפיא מארקאוונא פלעגט מיט נאך פיעל פרויען און פריילין נאכגעהן שיידמאנען ווי א קוה א קאלב, ניט אויסגעפעהלט קיין הויז ווי ער פלעגט מאכען „סעאנסען" און שטענדיג איהם געבעטען ער זאל זי היפנאטיזירען.

אויסער דעם האט סאפיא מארקאוונא בעקומען נאך א שוואכקייט — זי האט שרעקליך מורא געקרוגען פאר „מיקראבען", ווייל אין דער צייט איז אין אזיע געוועזען די האליערע און זי האט פון די צייטונגען זיך דערוואוסט, אז קיין זאך לאזט מען ניט אריין אין רוסלאנד מען זאל עס ניט „דעזינפיציערען", אפילו פאסט בריעף „דעזינפיציערט" מען אויך, נאר זי האט זיך מיט די „מיקראבען" ניט פערלאזט אויף קיינעם, זי האט געהאט שטענדיג מיט זיך א פלעשעלע „קארבאל־וואסער" און יעדער וואס האט נור איבערגעטרעטען די שוועל ביי איהר אין הויז, האט זי איהם מיט א בלאז־מאשינקע ארומגעבלאזען מיט „קארבאל". די אנגעקומענע בריעף און צייטונגען פלעגט זי כמעט וואשען אין קארבאל וואסער. די „מיקראבען" פלעגט זי זעהן אין חלום אין פערשיעדענע געשטאלטען, מיט קעפ, מיט פיס, מיט שרעקליכע אויגען און לאנגע רויטע צונגען. אפילו דאן ווען אין אזיע האט שוין אויפגעהערט די האליערע און אין רוסלאנד פלעגט מען שוין אריינלאזען אהן „דעזינפעקציע", האט

זי זיך מיט איהר פּלעשעלע קאַרבאָל נאָך אַלץ ניט צושיידט און נאָך לאַנג אַרימגעבלאָזען יעדען מיט דער מאַשינקע.

צוזעהנדיג דאָס אַלעס פּלעגט זיך לעוו אסיפאָוויטש ניט איין מאָל אָנחאַפּען ביים קאָפּ.

— גוואַלד, וואָס געהערען זיך אָן מיט מיר אָט די אַלע דריי פּערזאָנען, זענען זיי דען מיין גלייכען, זענען זיי האָטש אַ צעהנטעל עהנליך אויף מיר אָדער זענען זיי דען אַזוי ווי איך האָב געוואָלט זיי זאָלען זיין? ווילד פרעמדע מענשען! נאָר זיי טראָגען מיין נאָמען, סאָפּיא מארקאָוונא איז מיין פרוי און גרישאַ, מאַשאַ מיינע קינדער.

און לעוו אסיפאָוויטש האָט טרויריג אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ און ווידער אָנגעהויבען טראַכטען און זוכען אַ ניי געשעפט, ער זאָל האָבען מיט וואָס צושלאָגען די צייט. אַ דאַנק איין ערפינדער, וועלכע געפינען זיך גענוג און פּעטערסבורג, האָט ער זיך גענומען צו אַ ניי געשעפט: פון אויסגעקלאַפּטע קאָרען־זאַנגען, דאָס הייסט פראָסט פון קאָרענע שטרוי וואָס קאָסט זעהר ביליג, טרייבען בראַנפען.

אין דעם געשעפט האָט געשטעקט אַ גרויס גליק. קאָרען פון וועלכע מען טרייבט שטענדיג בראַנפען קאָסט אין אַ גוט יאָהר אַכציג קאָפּיקעס אַ פוד, אין אַ שלעכט יאָהר מעהר ווי אַ רובל און קאָרענע שטרוי קאָסט שטענדיג צוויי אָדער דריי קאָפּיקעס אַ פוד.

לעוו אסיפאָוויטש האָט ווידער פערגעסען אין אַלעס און מיט פייער זיך איבערגעגעבען דעם נייעם געשעפט. פריהער פאַר אַלעמען האָט ער אין "האַנדעל־דעפּערטאמענט" מודיע געוועזען וועגען דער נייער ערפינדונג און געבעטען מען זאָל איהם געבען אַ פּאַפּיער אויף עטליכע יאָהר אַז קיינער טאָר איהם ניט נאָכמאַכען. דערנאָך האָט ער געבויעט אַ קליין זאַוואָדיל, דערווייל אויף אַ פּראָבע. אַלע בראַנפען זאַוואָדטשיקעס האָבען זיך אויף איהם אָנגעצונדען, וואָרום חס־ושלום אַז ווען פון זיין שטרוי וועט אָנהויבען געהן בראַנפען דאַרפען זיי פערמאַכען זייערע זאַוואָדען און געהן מיט די טאָרבעס אין די הייזער, נאָר לעוו אסיפאָוויטש האָט שוין געהאַט אַזאַ נאַטור, אַז ווי באַלד ער האָט געוואָלט עפּיס אויספיהרען, האָט ער ניט געקוקט אויף קיין זאַך, ניט אויף פרעמדע אינטערעסען און אַפילו ניט אויף זיינע אייגענע. זיינע געגנער וואָס פּלעגען טהון אַלע מיטלען צו שטערען זיין ניי געשעפט האָבען איהם ניט נור אָבגעהאַלטען, נאָר פערקעהרט: נאָך צוגעגעבען מעהר ענערגיע און שטאַרקייט, און לעוו אסיפאָוויטש, אויף צוזעצעניש זיינע שונאים, האָט נאָך מיט מעהר פלייס געאַרבעט.

פון דער נייער ערפינדונג, אַז פון שטרוי זאָל געהן בראַנפען, האָט ער נאָך פיעל מיה, געלד און צייט, גראַדע, ניט אויסגעפיהרט, עס איז עפּיס יאָ געגאַנגען אַ מין זויערעס וואַסער אָבער ניט קיין בראַנפען, געענדיגט האָט זיך, ווי זיין שטייגער איז, ער האָט ווידער דערלעגט עטליכע טויזענד רובל און זיך געקויפט נייע שונאים צווישען די בראַנפען זאַוואָדטשיקעס, נאָר זיין גרויסע פאַבריק האָט אויף אַלעס געטראָגען און עס האָט ביי איהם פיעל ניט אויסגעמאַכט: "עס איז נאָך גענוג געבליבען פאַר די דריי שטעקענס", פּלעגט ער זאָגען.

אין דער לעצטער צייט האָט ער אַוועקגעוואָרפען די נייע ערפינדונגען און די ענגלענדער מיט אַלע אַנדערע ערפינדער, וועלכע פּלעגען ניט אויפהערען קריכען צו איהם, ער האָט זיי פראָסט געטריבען מיט שטעקענס און אַראָבוואַרפען פון די טרעפּ, ווייל די ערפינדער זענען דאָס מעהר ניט קיין שעמעדיגע און פּלעגען זיך ניט בעגניגען נור מיט ענטזאַגען.

אַז עס זאָל איהם ניט זיין אומעטיג האָט ער ביי זיך איינגעפיהרט "שבת צונאַכטסען". דאָס הייסט אָבענדען ווען עס פלעגען זיך צוזאַמענקומען געסט. עס פּלעגען זיך צוזאַמענקומען מענשען פון פערשיעדענע קלאַסען, דאָס מעהר פון דער פּראָווינץ — פון זיין געגענד, וואו ער איז געבוירען, מענשען, וועלכע האָבען שטענדיג געוואוינט אין פּעטערסבורג אָדער אַזוינע וואָס זענען געקומען צופאָהרען אין די גרויסע שטאָדט וועגען מסחר אָדער לערנען.

אויף די "שבת צונאַכטסען" האָט מען געקענט געפינען אַ פּאָר יודישע סטודענטען. אַ דריי קורסיסטקעס פון דער פּראָווינץ, אַ קליין שטעדטיל־גידען גביר וואָס איז געקומען קיין פּעטערסבורג אָננעמען פערשיעדענע פּאָדריאַדען, אַ קהל'שען האָדאַטאַי וואָס איז געקומען הלאָפּעטשען אַרויס־נעמען געלד פון דער קאָראָבקע, אַ יוד וואָס האָט אַ פּראָצעס אין "סענאַט" און דאַרף האָבען אַ גרויסען אַדוואָקאַט, אַ יונגערמאַן וואָס האָט אַ טאַלענט צום זינגען, שפּיעלען אָדער מאָלען, אַ רב וואָס איז געקומען אָבנעמען זיין זוהן פון דער שמד, אַ יוד וואָס לאָדט זיך זיינע אַלע יאָהרען מיט דער "קרוין" און דאַרף געווינען אין סוף אַ פּראָצעס פון צוויי מיליאָן רובל, און נאָך פיעל מענשען פון דער פּראָווינץ, וואָס מען קען בעגעגענען אין אַ הויפּשטאָדט, האָבען זיך געפונען אויף די "שבת צונאַכטסען".

לעוו אסיפאָוויטש איז מיט יעדען פריינדליך געוועזען און האָט זעהר גוט און פריהליך זיך געפיהלט אין אַזאַ געזעלשאַפט, דאָ האָט ער זיך געפונען ווי ביי זיך צו הויז, דאָס הייסט ווי אַמאָל אין לאַווראָווע, די געסט האָבען זיך דאָ אויך שטענדיג גוט געפיהלט, די שענע און בעלייכטעטע צימער מיט דעם גרויסען וואַנזאַל־סאַמאָוואַר וואָס האָט געזאָטען דעם גאַנצען אָבענד, איז געוועזען יעדען אָנגענעהם, און יעדער האָט זיך דאָ אין דער פרעמד געפונען ווי ביי זיך אין דער היים, צווישען אייגענע און מען האָט היימיש גוט פערבראַכט. נאָר סאָפיא מארקאָוונא מיט איהרע קינדער האָבען אין זייער הויז אויף די היימישע "שבת צונאַכטסען" זיך אַרומגעדרעהט ווי פרעמדע, גרישאַ האָט זיך זעלטען געפונען צו הויז, און די מאַמע מיט דער טאָכטער האָבען נעביך געמוזט ליידען פון דעם מאַן און פון דעם טאַטען וואָס האָט ליעב געהאַט אַזוינע אָבענדס פון אַזאַ געזעלשאַפט איינצופיהרען ביי זיך צו הויז.

די שבת צונאַכטסען זענען נור געוועזען ווינטערצייט, דעם גאַנצען זומער האָט לעוו אסיפאָוויטש געוואוינט אויף זיין "דאַטשע" וועלכע האָט זיך געפונען עטליכע ווייאָרסט אויסער דער שטאָדט, ניט ווייט פון זיין פאַבריק.

(פאָרטזעטצונג קומט)

עטליכע ווערטער איבער די זשאַרגאָן־ליטעראַטור.

פון א. שולמאַן.

צווייטער אַרטיקעל.

די גאַנצע זשאַרגאָנישע ליטעראַטור קען מען אייגענטליך איינטהיילען אין דריי טהיילען, אָדער ריכטיגער געזאָגט אין דריי עפּאָכען. צו דער ערשטער עפּאָכע געהערט אַלץ וואָס עס איז געשריבען געוואָרען פון סוף 15 טען יאָהרהונדערט (אויך אפשר פיעל פריהער), ביז צום סוף פון 18 טען יאָהרהונדערט. דאָס איז די צייט פונ'ם רעכטען אויפבליהען פון דער ליטעראַטור, מיטען סוף אָבער פון דעם 18 טען יאָהרהונדערט, הויבט זיך אָן די צייט פון איהר אינטערגאַנג, עס פערוועלקען און פאַלען אויף דער ערד בלאַט פאַר בלאַט, און באַלד בלייבט פונ'ם גאַנצען בליהענדיג און צווינהאַפּטיגען בוים כמעט גאָר ניט מעהר איבריג. דען די נייע בעוועגונג אונטער אונזערע ברידער אין דייטשלאַנד, וואָס האָבען זיך מיט אַ מאָל אַ וואָרף געטהון מיט'ן גאַנצען כח אויף בילדונג, האָט פלוצים אָבגעשניטען דעם וועג פאַר'ן זשאַרגאָן. ער האָט אויפגעהערט צו זיין אַ שפּראַך, און זיין ליטעראַטור איז באַלד פערשוואונדען געוואָרען, אויסגעקעהרט ווי דורך אַ שטורמווינד. נאָר ביי אונז אַליין און נאָך אין אַנדערע ערטער וואו די דייטשע שפּראַך איז ניט איינגעדרונגען, האָט ער זיך געקאָנט דערהאַלטען, אָבער נור אַלס שפּראַך אַליין, ניט אָבער אויך אַלס ליטעראַטור. דען פון יענער צייט אָן זעהט מען שוין ניט מעהר ווי רומעל־ספרים, תנ"ך מיט "עברי טייטש", סדורים מיט אַ איבערזעץ, תחינות און נאָך אַנדערע אַזעלכע זאַכען, וואָס מיט זיי האָבען רייכליך פערזאָרגט דעם עולם די ווילנער, סלאַוויטער און נאָך אַנדערע אַזעלכע דרוקען. נאָר אַ מאָל האַפּט זיך אַרויס אַ קליינער ליכטשטראַהל, עס ערשיינען אויך אַנדערע ספרים, ווי קאָלומבוס אָדער די ענטדעקונג פון "אַמעריקא", די ערצעהלונגען פון דיק און נאָך איינינע אַזעלכע קלייניגקייטען. און אַזוי האָט עס געדויערט ביז אין די זעכציגער יאָהרען אַריין, דען ערשט פון יענער צייט אָן הויבט אָן צו ווערען אַ נייער ווינד, און די זשאַרגאָן־ליטעראַטור טרעט איין אין איהר נייע, דריטע עפּאָכע.

קיין זאַך אין דער וועלט קומט דאָך אָבער ניט אָהן אַ סבה, אויך די פלוצימע פערענדערונג פון דער זשאַרגאָן־ליטעראַטור איז ניט

פֿון זיך אַליין געוואָרען, זי האָט אויך געהאַט אַ פֿאַרגעשיכטע, און דאָס איז די געשיכטע פֿון אויפֿקומען פֿון דעם קול מבשר. דען נור איהם אַליין האָבען מיר צו פֿאַרדאַנקען, וואָס מיר האָבען אַ צונד אַזאַ ליטעראַטור, רייך אין פּראָזאַ און רייך אין פּאָעזיע, וואָס קען זיך פֿערגלייכען מיט אַלע געבילדעטע ליטעראַטורען, ער פֿערדינט דעריבער, אַז מען זאָל רעדען פֿון איהם אַביסיל אויספֿיהרליכער, חוץ דעם וואָס דורך זיין געשיכטע וועט זיך אויך פֿערברייטען אַ ליכט איבער די ענטשטעהונג און דאָס אויפֿקומען פֿון יודישע צייטונגען אין רוסלאַנד *).

דאָס איז געוועזען אין יאָהר 1857, אַז דער זעליגער אַלעקסאַנדער צעדערבוים איז געוועזען אין וואַרשוי ביי אַ דורכרייזע פֿון אויסלאַנד, האָט מען איהם אָנגעטראָגען, ער זאָל זיך דאָרט בעזעצען און אַרויסגעבען אַ צייטונג פֿאַר יודישע אינטערעסען. ער האָט זיך אָבער דערפֿון אָבגעזאָגט, ווייל ער האָט ניט געוואָלט פֿערלאָזען אָדעס, וואו ער האָט דאַמאַלס געלעבט צוזאַמען מיט זיין פֿאַמיליע. אָבער קומענדיג אַהיים, האָט ער די זאַך דערצעהלט דעם שפּעטער־יגען רעדאַקטאָר פֿונ׳ם „ראַזסוויעט“ י׳ ראַבינאָוויץ, און האָט איהם געראַטהען, ער זאָל אָנגעבען אַ ביטשריפֿט, מען זאָל איהם ערלויבען אַרויסצוגעבען אַ בלאַט פֿאַר יודישע אַנגעלעגענהייטען אין רוסישער שפּראַך. אָבער אַנשטאַט פֿון אַ רוסישען בלאַט, האָט מען איהם ערלויבט נור אַ העברעאישעס און אַ זשאַרגאָנישעס בלאַט. ווייל אָבער ראַבינאָוויץ און אויך זיין שפּעטערער שותּף פֿונ׳ם „ראַזסוויעט“ טאַרנאָפּאָל, האָבען ניט געקאָנט נעהמען אויף זיך אַזאַ אַרבייט, האָט מען זי איבערגעבען צעדערבוימען אַליין. נאָר ער האָט זיך געשעמט אַרויסצוגעבען אַ בלאַט אויף זשאַרגאָן, און האָט דעריבער דערלאַנגט אַ נייע ביטשריפֿט, מע זאָל איהם ערלויבען אַרויסצוגעבען אַ ריין דייטשעס בלאַט מיט העברעאישע אותיות אַנשטאַט פֿון אַ זשאַרגאָנישען, און באַלד איז אויך ערשיענען דער „המליץ“ האַלב העברעאיש און האַלב דייטש. אָבער דאָס האָט ניט לאַנג געדויערט. דען דער עולם האָט זיך זעהר ווייניג געקימערט מיט׳ן דייטשען טהייל און מען האָט איהם כּמעט גאָר ניט געלייענט, און דאָס בלאַט איז באַלד דורך דעם געקומען אין אַ שלעכטע לאַגע, דען עס איז אַוועק פֿון איהם אַ גרויסער טהייל אַבאָנענטען, און זיינע מיטעל זענען אַליין ווייניגער געוואָרען, ערשט דענסטמאָל איז איינגעפֿאַלען דעם הערויסגעבער, ער וועט פּרובען אַרויסגעבען אַ זשאַרגאָנישעס בלאַט, אפשר וועט דאָס העלפֿען, און אַוועקלייגענדיג די חרפּה אָן אַ זייט, האָט ער זיך גענומען שרייבען זשאַרגאָן, און פֿון ערשטען אָקטאָבער אָן 1862 האָט אָנגעהויבען אַרויסגעהן דער „המליץ“ מיט אַ זשאַרגאָנישער הוספה אונטער׳ם נאָמען פֿון „קול מבשר“, און ווי מיט אַ מאָל האָט זיך אַלעס געענדערט. די צאָהל פֿון די אַבאָנענטען האָט זיך פֿון טאָג צו טאָג פֿערמעהרט, און מיט זיי צוזאַמען אויך די צאָהל פֿון די שרייבער, עס האָבען זיך אָנגעהויבען אַרויסווייזען אַזעלכע טאַלענטען, וואָס קיינער האָט עס פֿריהער גאָר ניט געקאָנט גלויבען, (מיר דערמאָנען נור „דאָס קליין מענשעלע“ פֿון אַבראַמאָוויץ), און דאָס בלאַט איז געוואָרען אַ אמת ליבלינג פֿון פֿאָלק. אָבער ביי אַלעם דעם האָט זיך דער הערויסגעבער געפֿיהלט זעהר בעאונרוהיגט; ער האָט אַלס מורא געהאַט, מען זאָל איהם ניט מסר׳ן אַז ער גיט אַרויס אַ בלאַט אָהן אַ ערלויבנייש, און זיין מורא איז אויך ניט געוועזען אומזיסט. מען האָט זיך שפּעטער דערפֿון דערוואוסט אין פּעטערסבורג און מען האָט דעם „קול מבשר“ פּלוצים פֿערבאָטען. וואָלט מען אויך דענסטמאָל דעם פֿערבאָט באַלד אַרויסגעשיקט, וואָלט שוין פֿונ׳ם בלאַט געוויס קיין זכר ניט געבליבען, צום גליק אָבער האָט זיך די זאַך פֿערצויגען, און דערווייל האָט מען געגעבען צעדערבוימען צו וויסען דערפֿון, און ער איז גלייך אַוועק אין פּעטערבורג און דאָרטען האָט ער אויך געפּועלט, אַז מען זאָל דעם גזר דין צורייסען און איהם ערלויבען, אַרויסצוגעבען דעם „קול מבשר“ אַליין פֿאַר זיך אָהן דעם „המליץ“.

*) די ידיעות דעריבער האב איך מעהרסטענס פון דעם הערויסגעבער אליין, אזוי ווי ער האט מיר בריפליך מיטגעטיילט.

אָבער יענער צופֿאַל האָט באַלד געבראַכט אַ גרויסע פֿערענדערונג אין׳ם בלאַט, דען באַלד נאָכדעם איז צעדערבוים איבערגעצויגען אין פּעטערבורג, און אויף זיין ביטע מען זאָל איהם ערלויבען איבערצופֿיהרען אַהין זיינע ביידע בלעטער, דעם מליץ אין דעם קול מבשר, האָט מען איהם ערלויבט נור דעם ערשטען, דעם צווייטען אָבער האָט מען אָבגעזאָגט, ווייל ער פּאַסט ניט פֿאַר אַ רעזידענץ שטאָדט **). נון איז איהם ניט אַנדעריש איבערגעבליבען צו טהון, אַלס איבערצוגעבען דאָס בלאַט אין אַנדערע הענד, און באַלד נאָכדעם האָט עס אָנגעהויבען אַרויסגעהן אונטער אַ נייער רעדאַקציאָן, אָבער זייטדעם האָט זיך דאָס גליק אָנגעהויבען אָבצווענדען פֿון איהם. עס האָט אָנגעהויבען אַלס ווייניגער צו ווערען די צאָהל פֿון די אַבאָנענטען, און אויך זיינע בעסטע שרייבער זענען אַוועק פֿון איהם, כּמעט אַלע. אַזוי האָט עס געדויערט עטליכע יאָהר, דאָס בלאַט האָט אַלס מעהר און מעהר געקריינקעלט, ביז עס האָבען זיך איהם אויסגעלאָזען די כּחות און ער האָט זיינע מידע אויגען צוגעמאַכט אויף אייביג. אויב עס איז דערביי ווירקליך שולדיג געוועזען די צו שטאַרקע אָרטהאָדאָקסישע ריכטונג פֿונ׳ם בלאַט, ווי אַטהייל מיינען, אָדער גאָר אַנדערע סבּות, איז שווער צו זאָגען, אָבער צעדערבוים האָט זיך איבער דעם פֿערלוסט ניט געקאָנט טרייסטען, עס איז איהם געוועזען אַזוי ווי מען וואָלט פֿון איהם אָבגעריסען אַ שטיק לעבען, און האָט זיך ערשט דענסטמאָל בערוהיגט, אַז עס איז איהם שפּעטער געלונגען צו בעקומען אַ נייע ערלויבעניש אַרויסצוגעבען אַ ניי זשאַרגאָניש בלאַט אונטער דעם נאָמען „יודישעס פֿאָלקסבלאַט“.

נון האָט ווידער דער „קול מבשר“ נאָך אַ מאָל אויפֿגעלעבט, דען דאָס פֿאָלקסבלאַט איז דאָך נור געוועזען אַ פֿאָרטזעצונג פֿון איהם, און ווי אַמאָל האָבען זיך אויך ווידער אַרום איהם געזאַמעלט די בעסטע טאַלענטפֿאָלע שרייבער און אַלס איז געגאַנגען, ווי עס קען ניט בעסער זיין. אָבער עס שיינט, אַז אַ שלעכטער מזל האָט פֿערפֿאָלגט דעם אַרויסגעבער. דען נאָך עטליכע גליקליכע יאָהר האָט זיך שלימזל ווידער אָנגעהויבען אַריינצומישען, און דאָס בלאַט איז ווידער געקומען אין זעהר אַ שלעכטע לאַגע. אין יאָהר 1886 איז פּלוצים איינגעטרעטען אַ גרויסע פֿערענדערונג אין אונזער העברעאישער ליטעראַטור, דען דער בעריהמטער פּראָפֿעסאָר און בעקאַנטער שריפֿטשטעלער דאָקטאָר קאַנטאָר, האָט אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען זיין טעגליכעס בלאַט „היום“. און אום צו קענען קאָנקורירען מיט איהם, האָט אויך דער מליץ געמוזט אָנהויבען אַרויסצוגעהן אַלע טאָג, דאָס האָט אָבער זעהר פֿיעל געלד געקאָסט און פֿערשלונגען אויך די הכנסות פֿונ׳ם פֿאָלקסבלאַט, און באַלד איז שוין ניט מעהר געוועזען, מיט וואָס דאָס בלאַט אַרויסצוגעבען. עס האָט אויך געמוזט איבערגעהן אין פֿרעמדע הענד ווי פֿריהער דער „קול מבשר, און אויך אַזוי ווי מיט איהם איז געשעהען, איז עס אויך צוגעגאַנגען מיט דעם פֿאָלקסבלאַט, דען אין עטליכע יאָהר אַרום האָט עס אויך זיין גייסט אויפֿגעגעבען און האָט אויפֿגעהערט צו לעבען.

אָבער די ירושה וואָס די ביידע בלעטער האָבען אונז געלאָזען, איז דאָך גאָר אַ טייערע ירושה, און דער וואָס האָט זיי געשאַפֿען, געבאָרען און דערצויגען און פֿאַר זיי אַזוי פֿיעל געליטען, פֿערדינט דאָך אַז זיין נאָמען זאָל דערמאַנט ווערען מיט דאַנק. ער האָט דעם וועג געוויזען און נאָך איהם זענען שוין פֿיעל אַנדערע נאָכגעגאַנגען, וואָס עטליכע פֿון זיי פֿערדינען אויך דורך זייער אַרבייט און דורך זייער מיה דערמאַנט צו ווערען מיט דאַנק. איך וועל אויך איבער זיי רעדען אין אַ אַנדער אַרטיקעל.

*) ווי מיר האט דערצעהלט דער זעליגער צעדערבוים, איז דערביי שולדיג געוועזען אַ געטויפטער יוד, וואס האט דאמאלס געשפיעלט א גרויסע ראָלע דורך זיינע מסירות, און וואָס איז געוועזען זיינער אַ גרויסער שונא.

פיר די הונגעריגע אין בעסאראביען:

ה׳ יוסף גאָלדבערג, דעמיעווקא 4 רו״ב, מרת ליבה גרוזין, געדרוויצי 25 קאָפּ.

Verlag „Achiasaf“. Verantwortlicher Red. M. Berkowicz. — Herausgeber u. Buchdrucker Josef Fischer Krakau

!!נייעס!!

אפאראט פיר לײ־ דענדע אויף מערידען אונד פוקלעס, וועל־ כער היילט גרינדליך אָהנע אפעראציע. פרייז מיט איבער־ זענדונג 2 רוב׳ 50 קאפ׳.

D. Moszkowski, Warschau, Muranow 16.

ПРОЧТИТЕ

Требуются агенты во всѣхъ мѣстностяхъ Россіи для вновь открытой фабрики. Предметъ этотъ для распространенія весьма полезный и необходимъ каждому, а потому куда-бы агентъ ни явился, то вездѣ окажетъ благодарные успѣхи. Каталогъ до 60 стр. различными новостями изъ-за границы съ весьма выгодными условіями для агентовъ высылается только по полученіи 2-хъ 7-ми-копѣечныхъ марокъ съ подробнымъ адресомъ. **Адресовать: Въ контору фабрики Н. С. Зимана, гор. Бѣлостокъ.**

מעדכען־שולע

צוויי קלאסען נעבסט

פארבערייטונגס־קלאסען

ר. פערל, ווארשא.

טווארדא נו׳ 22.

גאלוואנישע אנשטאלט

יהושע טייטעלבוים ווארשא, דזיקא 18.

נימט אן צו פערגילטען, פערזילבערן, פערניקלען, אקסידירען אונד בראָנזירען פערשידענע מעטאל־ארבייט. אויך ווערדען אנגענאָממען אלטע זילבערנע אונד פערזילבערטע כלים אויפצופרישען וויא נייא, צו מעסיגען פרייזען, גאראנטירט פירדויערהאפטיגקייט. בריעף־אדרעסע:

Sz. Teitelbaum, Warszawa, Dzika 18.

!ועהר וויכטיג

פיר לײדענדע אויף העמארידען און פוקלעס

אפאראט

וועלכער היילט גרינדליך אָהנע אָפעראציאָן.

פרייז מיט פארטא 2 רוב׳ 50 קאפ׳.

Zakład optyczny, Herman Feldblum, Warszawa, Bielańska Nr. 7.

ערקלערונג צום אפאראט ווערט בייגעלעגט.

„Sala Paryzka“ Warszawa, Muranowska Nr. 34

egz. od 1895 r.

איך האבע די עהרע צו בענאכריכטען דאס געעהרטע פובליקום דאס איך האב יעצט אויפגעפרישט מיין „סאַלאָן“ און איינגעפיהרט עלעקטרישע בעלויכטונג, נייע סערוויזען, געשיר מיט טישוועשע א. ז. וו. דער סאלאן בע־שטעהט פון 10 צימערן אויסער קיכען מיט 2 חדרים. מען קאן ביי מיר בע־שטעללען אלעס נעטהיגע אויף האכציטען, בעלער, קאנצערטען צו זעהר בילינע פרייזען.

האכאכטונגספאל

דער פערוואלטער פון „סאלא פאריזקא“ ווארשא

מוראנאווסקא Nr. 34

עס איז ארויס פון דרוק דער ערשטער און צווייטער העפט פון בעריהמטען ווערק וועלכעס פערנעהמט דעם גרעסטען פלאץ אין דער וועלטליטעראטור

געשיכטע דער ציוויליזאציאָן אין ענגלאנד פון באקל.

פאפולאריזירט נאך נאטאוויטש — פרייז 20 קאפ׳, מיט פארטא 25 ק׳.

A. Bresler, Warschau, Pawia 64. אדרעסע

צו בעקומען אין אלע בוכהאנדלונגען און ביי חברת „אחיאסף“.

Buchhandlung M. Boruchowicz, Bialystok : הויפטפערקויף ביי

אונטער בעליעבטער אדרעס איז צו בעקומען „יוסף פערל“ ביאגראפיע פון בעוואוסטען גאליציאנער קולטורקעמפפער. פרייז 10 קאפ׳, מיט פארטא 15 ק׳.

PRACOWNIA

wyrobów **Kamieniarsko-rzeźbiarskich**

pod firmą ***WOLF AUERBACH.***

dawniej ***J. AUERBACH. i B. SZAJDER***

Warszawa, ul. Gęsi Nr 65, dom własny.

פאבריק פון בויארבייטען אונד גראבמאנומענטען (מצבות)

אין אללען שטיין זאָרטען, בעסטער קוואליטעט צו דען ביליגסטען פרייזען.

וואלף אויערבאך ווארשא, גענשע שטר. 65

בעקוועמע און פארט־ילהאפטע בעדינגונגען אנפראגען באלד בעאנטוואָרט.

Fabryka perfum i kosmetyków pod firmą „IRIS“

H. Lachs, Warszawa, Solna 9

poleca zatwierdzony przez Warszawski Urząd lekarski za Nr. 337

Puder „Iris“, zupełnie nieszkodliwy.

Wskutek podrabiania upraszam o zwracanie uwagę na zatwierdzone przez Ministeryum Finansów w Rosyi fabryczne znaki „Iris“ Nr. 337.

Dostać można we wszystkich składach aptecznych i perfumeryach.

Żądać z podpisem: *H. Lachs.*

ברוכ־ בענדער!

האלטען איין רען שווערסטען ברוך אונד דרי־ קען נישט דעם קערפער. נאנראר־ רע פאן דאקטארסקע אויסשטע־ לונג.

D. MOSZKOWSKI,

Warszawa, Muranów 16.

Ch. Ritzenberg.

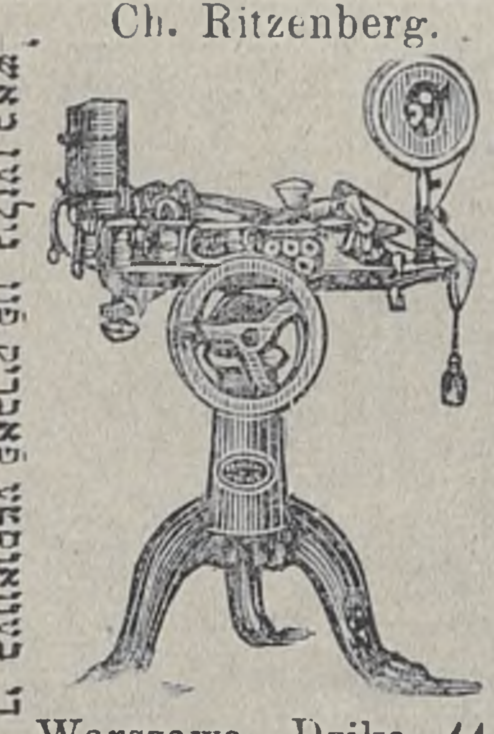

די בעוואוסטע פאבריק פון גילזען כאש׳, ארבייט אויס אויך מאשינען צו שטאָפ ג׳ נייעסטער סיסטעם. פיר גוטהייט און דו אפטיגקייט ווירד גאראנטירט.

Warszawa, Dzika 44.

שענע פרעזענטען צו בר־מצוה און דרשה געשאנק!

תפלין זעקלעך פון 5 ביז 75 קאפ׳ טלית זעקלעך פון 1,25 ר׳ ביז 1,75 ר׳ טישטיכלעך צו דעקען חלה אויף שבת, יו״ט און פסח מיט 14 ריסונקעס פון 1,25 ר׳ ביז 2 ר׳ א שטוק אלעס פון סאמעט פערשידענע פארבען זעהר פרעכטיגע ריסונקעס און שריפט. סוחרים בעקומען ראבאט! פאר דעם נאמען און פאמיליע אויפדרוקען 30 קאפ׳. אדרעס:

L. Mowszowitz, Warszawa, Dzika 38.

עברית בעברית

בביה״ס של הד״ר יוסף לוריא

העומד תחת השגחת

א. ליבושיצקי

נעשו תקונים ממשיים לראשית הזמן החדש, כי שלשה מירים חדשים יטיפו בו את הלמודים הכלליים מהיום והלאה, ומלבד רוסית וחשבון תוטף גם פולנית. אבל התקון העקרי שנעשה בביה״ס הוא, כי הלמודים העבריים, המוטפים ע״י א. ליבושיצקי, יוטפו דוקא בעברית: התלמידים מחויבים לדבר בעת הלמודים העברים רק עברית. מקוה אני כי ההורים העברים החפצים כי שפת-עבר תהיה לחיה בפי בניהם, לא יתמיצו להכניסם אל בית הספר העברי הזה ולתת לו היכלת להיות לבית אולפנא לעם.

בביה״ס יש גם ביבליותיקה לתלמידים, המקבלים ספרי ילדים עבריים וזורנלים רוסיים למקרא חנם.

תלמידים חדשים, מבני שש ומעלה, מתקבלים בכל יום מן השעה התשיעית בבקר עד השלישית אחרי הצהרים. ביה״ס נמצא ברחוב נאוואליפיא נו׳ 15 דירה 7.

בברכת ציון א. ליבושיצקי.

הוצאת חברת אחיאסף

לבני הנעורים!

יצא לאור ספר חדש:

הָאָבִיב

אוסף מאמרים, שירים וספורים

נערך ע"י י. ח. רבניצקי.

ספר־מקרא יקר בערכו, ערוך ע"פ טעמו וסגנונו לרוח בני הנעורים, לנטוע בלבם אהבה וכבוד לעמנו, לתורתנו ולכל קדשי אומתנו.

וזה תוכן עניניו:

1) פעמי האביב (שיר) ח. נ. ביאליק.
2) מעבדות לחרות, בן-עמי.
3) מות משה (שיר), י. ל. ברוכוביץ.
4) המשורר הגוע, ר. בריינין.
5) רעמסס השני, ש ראזענפעלד. (עם תמונת פרעה מלך מצרים).
6) גמדי-ליל (שיר), ח. נ. ביאליק.
7) היתום, א. ר. ראזענטהאל.
8) השמרונים. מ. מ. סילמן, (עם ציור כתב-השמרונים.)
9) לנער (שיר), מ. מ. הורוויץ.
10) אהבת תורה, א"ז ראבינאוויץ.
11) אליהו, דוד ילין.
12) אבי, ש. בן-ציון.
13) מערת-המכפלה. א. ספיר.
14) תקון-חצות (שיר), מ. מ. הורוויץ.
15) לא תגנוב, י. ש. רנצר.
16) מצבת מישע מלך מואב, י. ח. ר.

מחירו 60 קאפ', עם פארטא 70 קאפ'.

מכורך 75 קאפ' עם פארטא 85 קאפ.

Издательство „Ахіасафъ" Варшава.

א מיטטעל געגען זאממער שפריינקלעד!

דער בעסטע און דער ריכטיגסטע מיטטעל געגען

זאממער שפריינקלעך

איז

קרעם „קאזימי מעטאמארפאזע"

מאכט פריש און צארט דיא הויט פאן געזיכט און פערשווינדעט אללע זאממער שפריינקלעך אהנע דען מינדסטען קעננצייכען צו לאססען.

דער הויפטפערקויף פיר רוסלאנד און איסלאנד איז:

Торговый домъ И. Б. Сегаль Вильна
„ „ „ „ „ Одесса.

J. B. SEGAL, WILNA.
„ „ „ **ODESSA.**

Пудра Пр. А. Дубровича Варшава, Дикая Н. 42.

די פודער איז ערלויבט פון ווארשויער וורזשעבנא איפראויא פר. נו' 491 מיט דיפלאם פון פראפ' יאקטרעבאון און אייך אנדערע בעריהמטע דאקטוירים. די פודער איז אנגענעמען אין אלע ווארשויער שפיטעלער. ער נעהמט שנעל אראב לישאיען, ווייספקעס, אויסשלאגען, אגניקען, אבגעבריהטע אדער אבגעבראנטע ערטער, און בעזאנדערס פייכטע וואונדען. אויך פערטרייבט די פודער שוויים, און איז נוצליך פיר מוהלים און קליינע קינדער.

מיר בעטען זיך צו היטען פון פאלשע נאכגעמאכטע פודער און אכ געבען אויף אונזער מארקע מיט דעם נומער 491.

צו בעקומען אין אלע אפאטהעקען און אפטעצשנע סקלאדען.

Puder „Venus"

Pozwolony przez Urząd Lek. g. Warsz.

Puder „Venus"

bez szkodliwych pomieszek, przylega subtelnie, niedostrzegalnie.

W blaszanem opakowaniu z podpisem: **St. Górski.** Cena 15, 30, i 50 kop. Sprzedają składy apteczne, perfumeryjne i fryzjerskie.

Główny skład: Leszno Nr. 4.

Uprasza się, o zwrócenie uwagi na nazwę pudru „**Venus**" i podpis wynalazcy.

Nagrodzona Medalami na wielu Wystawach

PAROWA FABRYKA MUSZTARDY

i SKŁAD OCTU WINNEGO

ALBERTA GLESER

Nowolipie Nr. 17 wprost Skweru.

Poleca Szanownej Publiczności swoje wyroby znane już ze swej dobroci, **hurtowo i detalicznie.**

בעקומען מעדאילען אויף פיעל אויסשטעלונגען

דאמפף־פאבריק פון מושטארדע און האנדעל פון וויינעססיג

פון

אלבערט גלעזער

נאוואליפיע נומער 17

געגען סקווער.

עמפפיהלט דעם געעהרטען פובליקום זיינע ארטיקלען, וועלכע זענען בעקאנט מיט זייער גוטקייט.

צו בעקומען אין אלע וויינהאנדלען, קאלאניאלגעשעפטען וואורשט- און פישגעשעפטען.

ציוניסטען אוהרען.

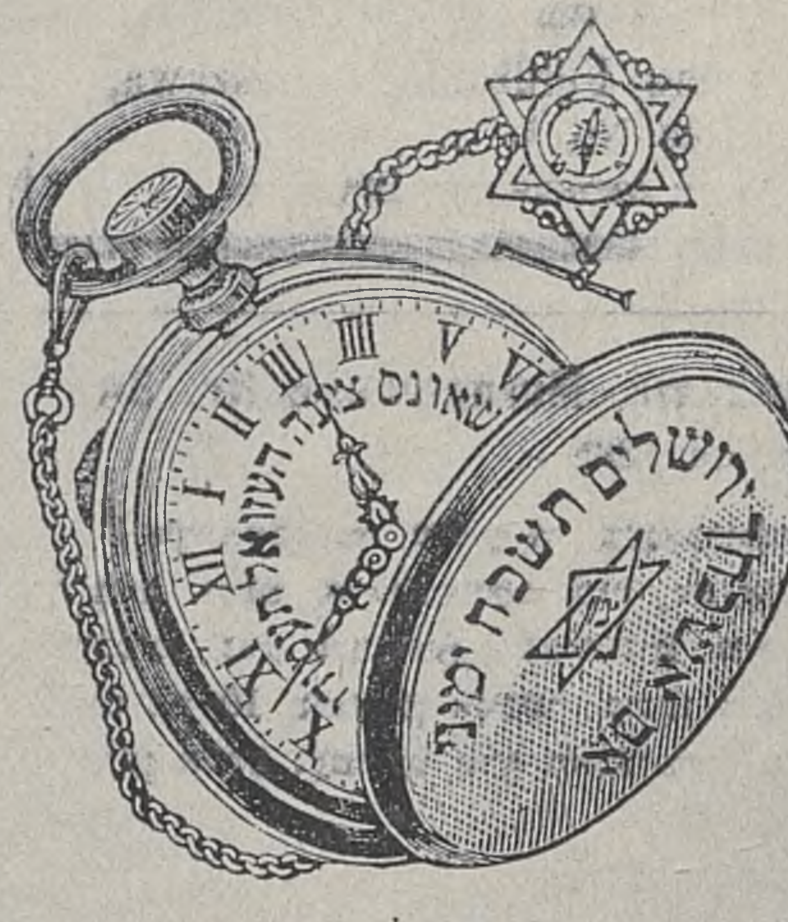

אהרען אויס איינע דער בעסטען אוהרען-פאבריקען. פראכטפאללעס אויסזעהן, גאראנטירט אויף 6 יאהר פיר דויערהאפטיגקייט אונד פינקטליכקייט אהן א שום רעפעראציע.

צו יעדער אוהר וויד צוגעגעבען גראטיס איינע פראכטפאללע קעטטע מיט קאמפאס מגן דוד פון עכטען אמעריקאנישען גאלד. די אוהרען ווערדען געשיקט פר. נאכנאהמע נאך עמפאנג 2 רובעל אנגאבע.

מארקע געזעצליך געשיצט

פרייז פון ציוניסטען־אוהרען:

שטאהל אנקער איינע זייטע אפפען ערסטער קוואליטעט 9 רובעל.
„ „ „ „ עקסטרא „ 10 „
„ „ביידע זייטען געדעקט „ „ 11 „
„ „ פיר דאמען „ 10.50 „

זילבערנע אנקער ביידע זייטען געדעקט:
שליסעל אויפצוג עקסטרא קוואליטעט 14 רובעל.
„ רעמאנטואר „ „ 15 „
„ פיר דאמען „ 13.50 „

הויפט-ניעדערלאגע פיר ציוניסטען אוהרען פיר גאנץ רוסלאנד און פאלען איז ביי

ש. בודראצקי, ווארשא, גראניצשנא שטר' 6.

Sz. Budrazki, Warszawa, ul. Graniczna 6.